

ГР. ДОМАШОВЕЦЬ

**ТЕРНИСТИМИ
ШЛЯХАМИ
ДО ВОЛІ**

ІРВІНГТОН — 1976

GR. DOMASHOVETZ

A THORNY PATH TO FREEDOM

IRVINGTON - 1976

ED. BY "CYRIL-METHODIUS BROTHERHOOD"

ГР. ДОМАШОВЕЦЬ

ТЕРНИСТИМИ ШЛЯХАМИ ДО ВОЛІ

ІРВІНГТОН - 1976

В-ВО "КИРИЛО-МЕТОДІЇВСЬКОГО БРАТСТВА"

Р Е А Л І З М
*****

АМЕРИКАНСЬКІ Й УКРАЇНСЬКІ ДІЯЧІ, БОРЦІ
ЗА СПРАВНЮ ВОЛЮ

1603-1683. РОДЖЕР ВІЛЬЯМС - ФУНДАМЕНТ ВОЛІ: "Вільна Церква у вільній державі".

1732-1899. ДЖОРДЖ ВАШІНГТОН - БОРОТЬБА ЗА ВОЛЮ: "Перше війна, друге спокій, третє мужність".

1809-1875. АБРАГАМ ЛІНКОЛЬН - ПРИНЦИП РІВНОПРАВСТВА: "Із народу, з народом і для народу".

1814-1861. ТАРАС ШЕВЧЕНКО - БОРЕЦЬ ЗА НАРОДНЮ Й РЕЛІГІЙНУ ВОЛЮ: "Молітесь Богові одному, молітесь правді на землі!"

1841-1895. МИХАЙЛО ДРАГОМАНІВ - ГОЛОВНИЙ ПРИНЦИП: "Наука й свідомість, жити по своїй волі на своїй землі".

1856-1916. ІВАН ФРАНКО - НЕВІПНЬКА БОРОТЬБА ЗА ВОЛЮ: "Правда - проти сили, босм - проти зла".

***** X *****

ТЕОКРАТІЯ – ЗАМІСТЬ ПЕРЕДМОВИ

На цьому місці замість передмови поміщуємо коротку, але змістивну статтю проф. Євгена Онацького з його "Української малої енциклопедії том ХУ-тий "Теократія".

Щодо сучасної української науково-історичної літератури, то слід зачислити таких діячів: Проф. Трохим Пасічник, його епопея "Петро Гордієнко" у семи частинах появилось друком пару частин, решти невідомо? На другому місці Микола Шлемкевич, його "Загублена українська людина", це реально-змістовна праця, яка дійсно говорить про українську загублену людину. Відтак на третьому місці це Є. Онацький і його "Українська мала енциклопедія", але вона змістом велика! Написати й видати таку працю в ХУІ томах, то треба було мати мужність і здоров'я. Не дармо він пише в листі 20 травня 1969 р. "Хотілобся щось писати й читати, але на жаль втративши більшу частину свого зору – така наша доля".

ТЕОКРАТІЯ — державна система, в якій влада виводить себе від Бога, це — або деспотична монархія, або аристократія, де панує духовенство. Іноді формальний представник Божества, як от Даляй-Ляма в Тибеті, не має фактично ніякої влади, а має її духовенство. В Європі теократією була Папська Держава, відновлена в 1929 р. в Ватикані.

Проф. Спекторський писав у своїй праці «Християнство і культура» (1925 р. ст. 240-47) що теократична ідея так само стара, як і Держава. І це зрозуміло. Державна влада тримається завдяки авторитетові і силі. Одної сили так само мало, як і самого авторитету. Що далі в глиб віків, більше виступає священний, сакральний характер влади. Китайські богди-хани вважалися «синами неба», особисто відповідальними за погоду, а в наслідок того і за урожай. Давні грецькі царі вважалися «богородженими». «боговихованцями». Єгипетські фараони вважали себе безпосередніми нащадками богів. Римські царі вважалися напівбогами, а імператори просто такими богами. Але клясичною землею теократії була земля Ізраїля. Давній Заповіт дає нам

два типи теократії — безпосередньої і посередньої. При першій Цар Небесний сам керує своїм народом, видає закони, судить, урядує, піклується про хліборобство, про гігієну... При другій Бог, хоча й неохоче, вповноважує вибрану Ним особу бути земним царем: «І сказав Бог Самуїлові: вони відкинули Мене від царювання над ними . . . » (САМУІЛ VIII,7). «Послухайся голосу Їх і постав Їм царя» (там же). Інвестира відбувалася через машення, що супроводилося обдарованням різних незвичайних прикмет — даром пророцтва і т. д. Відбувалася вона не безпосередньо, а через особливу духовну особу, і тому теократія ускладнюється ієрократією, КЛЕРИКАЛІЗМОМ. Вся історія старозавітного Ізраїля — це історія його теократії. Він не відмовився від неї й тоді, як утратив політичну незалежність: він почав чекати Месії в образі царя Іудейського.

Проте Христос радикально зліквідував думку про своє земне царство в розмові з Пилатом: «Царство моє не від світу цього . . . » (Івана, XVIII, 36). Це не була невдача політичного претендента, це була принципова відмова від теократії, від земного царства, що ним марно диявол спокушав Христа. (Луки, IV, 5, 8).

І тим не менше думка про теократію, про царство Боже на землі опанувала свідомість християнських народів і їх провідників. Середньовічні папи взяли в руки не тільки духовий, але й світський меч, і претендували не лише на тіяру первосвященника, але й на корону імператора. Поряд із цим з'явилась утопія, чи псевдоморфоza Священної Римської Імперії. При цьому, як і при всякій теократії прорик життя КЛЕРИКАЛІЗМ (див.), хоча в Євангелії нема жадних вказівок, щоб духовники — черці, архиереї, патріярхи, папи — робили цісареве діло. Клерикалізм у свою чергу впликав АНТИКЛЕРИКАЛІЗМ (див.), що часто переходив в антихристиянство. Теократія не тільки не мала успіху, але й привела до дехристиянізації держави. Імперії ідеологічно визволилися від християнства. Коли Петрові I було

піднесено титул імператора. і Московія зробилася Російською імперією, це був акт світського державного права, а не теократичної інвеститури. Коли Наполеон I зробився імператором, він вихопив у папи Пія VII корону і сам поклав її собі на голову.

Так звана Всесвітня Держава представляла собою дивну мішанину поганського імперіялізму з жидівським теократизмом. Замість Єрусалиму — Рим. Замість жидів — християни. Данте запевняв, що людський рід тоді найбільше наближається до Бога, коли він найбільш об'єднаний, себто коли складає всесвітню монархію. Один Бог — один імператор, одна держава (слово, що не повинно мати множини), одна столиця і та столиця — Рим. Тому, коли осередок Римської імперії перенесено до Константинополя, він зробився другим Римом. А коли в XV в. його опанували невірні, зроблено було спробу перенести осередок християнського імперіялізму в Москву, яку було проголошено третім і останнім Римом. Три варіанти всесвітньої християнської імперії — римський, візантійський і московський. Найдовше трималася римська теократія, що принесла не мир, а два мечі — папський і імператорський, гвельфів і гібеллінів.

Т. зв. християнська монархія — це лише територіально вужча, ніж всесвітня християнська держава, теократія. Вся її метафізика ґрунтується на Старому, а не Новому Заповіті. Вона була лише реставрацією юдейських царств, але її монархи, навіть такі жорстокі, як Людовик XI, (або й Іван IV московський) носили титул «дуже християнських» королів, а австрійські імператори називалися «апостольськими». Часи «християнських держав» були властиво часами абсолютистичних держав, де панувала особиста влада монарха. І тому бували монархи християни, але їхні держави не були християнськими. Були спроби зарадити такому стану речей, але засоби були так само нехристиянські. Виходячи з заложення, що Богові треба коритися більше,

ніж людині (Діяння, V, 29), почали проповідувати право підданих не лише на непослух, але й на повстання, та навіть на царевбивство. Початок поклав у XII ст. Іван Солісберійський, приятель Томи Бекета. Але апогея ця доктрина досягла в XVI ст., коли католицькі і кальвіністичні «монархомахи» проповідували винищення мало християнських, на їх думку, королів. Як виказують вбивства двох «дуже християнських» королів Генріха III і Генріха IV, проповідь не обмежувалася словами. Чернець, що всадив в живіт Генріха III ножа, яким він напередодні різав хліб, як гість короля, був левний, що він робив християнське діло . . .

Але вже в середні віки почали чути голоси, що нема чого вдосконалювати монархії, бо голос народу — голос Божий, і тому всі однаково придатні для християнської теократії, яка таким чином набрала республіканський характер. В XI в. папа Григорій VIII, герой Канаси, називав владу монарха «узурпацією», бо, поза церковною ієрархією, всі люди рівні. В XIII в. Тома Аквінський, «ангольський доктор», дав формулу влади від Бога через народ: «омнія потестас а Део пер популом». Так підготовлявся ґрунт під теократичні республіки XVI і XVII вв. Але їх культивували тільки кальвіністи, пуритани та інші сектанти: що захоплювалися старозавітним ідеалом «царства святих» (і тому Кальвін спалив живим Сервета!). Лютерові імпонував Герр Омнес; католицтво орієнтувалося далі на монархію, московське православ'я продовжувало, через Синод із світським генерал - прокурором, як представником царя, невдалий експеримент християнського самодержавія . . . Але Українська Православна Автокефальна Церква на соборі 1921 р. проголосила своїм ідеалом повне відділення церковної влади від політичної, бо Царство Боже — не від світу цього.

Євген Онацький

ТЕРНИСТИМИ ШЛЯХАМИ ДО ВОЛІ

Від коли почалася неволя, поневолювання людини людиною ми не маємо докладних даних. Про це, що говорить і дає певні інформації світова історія і Біблія, то вже часи, коли людське життя почало формуватися у певні угруповання, що ми сьогодні називаємо націями. З того часу сталося поневолення людини людиною.

Христос, Син Бога живого прийшов на Землю, якраз такого часу, коли були найжорстокіші умовони людського поневолення й мордерства. І те людське невірність по неволювачами, що вважали себе за земних богів, воно було причиною до різних хворіб, доказом цього є, як Господь милувався над людською долею й почав уздоровляти, то куди тільки не повернувся, - сотки людей хворих на різні недуги йшли за Ним благаючи про уздоровлення.

Фарисеї, духовні провідники жидівського народу, запитували Ісуса Христа, й говорять: "Чи дозволено жінку свою відпустити з причини усякої?" "А він відповів та сказав: "Чи ви не читали, що Той, Хто створив споконвіку людей, "створив їх чоловіком і жінкою?" (Мат. 19: 3-4). Це ж ясно, як Божий світлий день: "Бог створив людей - чоловіком і жінкою створив їх".

Бог не створив: ні царів, ні королів, ні імператорів, ні князів, ні панів і хлопів, ні дворян і мужиків, ані папів (святіших отців), ані патріархів (преосвятіших) і всяких митрополитів, єпископів, духовних отців, і тощо. Ця вся вище наведена "титуломанія", людські видумки, щоб поневолювати тих же самих людей. Ісус Христос заперечив усяку людську возвищеність і гостро докорив, єрусалимським провідникам, за визиск і поневолення людини. Диви, Матвія 23-тій розділ. Коли Ісус Христос говорив про закон: "Не думайте ви, ніби Я руйнувати закон чи Пророків прийшов, - Я не руйнувати прийшов, але доповнити" (Мат. 5:17). Ці слова відносились до Десять Заповідей Божи, які є законом, чи правилом всього людського життя, а не лише жидів чи християн.

Невірність є найбільшим нещастям на світі, не лише для поневолених, але й для самих поневолювачів. Істо-

рія людства пересякнута всяким поневоленням людини, та гострі виступи проти поневолення, що називається "революціями". Головне, невільництво так відбивається на людській психічній поведінці, що людина й на волі позбутись не може невільничих поглядів. А що воно так а не інакше це дається спостерігати між українським народом у вільних країнах еміграційного поселення про це свідчить українська преса. Вистачить написати статтю, подаючи декотрих українських діячів, правдивих борців за волю, особливо релігійну, стаття не буде поміщена, бо невільничя цензура має свої наслідки.

Кульмінаційним пунктом проголошення поневоленням волі, було першим кроком в науці Христа: "На Мені Господній Дух, бо Мене намастив Він, щоб Добру Новину звіщати убогим. Послав Він Мене проповідувати визволення полоненим, а незрячим прозріння, - відпустити на волю замучених, щоб проповідувати рік Господнього змилування" (Лук.4:18-19). Але як далеко люди від цих Христових принципів, що самі себе пхають на передові місця, а відтак приписують собі, що ці передові місця їм належать із роду в рід.

Перша Христова Церква вповні розуміла, що значить та жахлива людська неволя, і як її перемогти? Слова Ісуса Христа вже у воскресшому новому вічному тілі, вже не Людини, а вічного Бога Духа: "Дана Мені всяка влада на Небі й на Землі. Тож ідіть, навчайте всі народи, хрестячи їх у ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа, навчаючи їх зберігати все те, що Я вам заповів був. І ото з вами Я до кінця віку" (Мат.28:19-20). Учні Христові, перші члени Апостольської Церкви і їхні послідовники через усі три віки першого початкового християнства вповні розуміли цей найвищий кульмінаційний пункт, як заповіт Ісуса Христа, вони несли світло Євангелії - Радісну Новину - правдиву людську волю і братерство. Бо іншої дороги, крім Христової Євангелії до людської волі і братерства не було і не буде. Перші християни мали глибоку віру в перемогу над поневолювачами, вони мали велику сміливість і відвагу, хоч за це тисячами гинули на арені Римського Колізею і по всій римській імперії, але

діждались радісної й перемогової хвилини; проголошення, римським імператором Константином Великим – християнської волі.

Римський Колізей – місце людського прокляття.

Константин Великий 313 року оголосив закон (едикт), яким визнав християнську віру нарівні з поганською релігією. Відтак наказав звернути всі маєтності християнам, що були skonфісковані за Деклетіяна. Ця воля була лише для християн на тлі релігійному, але поневолення фізичне різних невольників (рабів) на континенті тодішнього Східнього Світу, цебто: Європи, Азії та Африки, бо про Америку й Австралію тоді ніхто нічого ще не знав, – було незмінне.

Коли наступила воля для християн, вони мали за припорученням Христа проповідувати людям правдиву волю та братерство, але сталося навпаки. Замість проповіді Радісної Новини, – волі і братерства, духовні провідники почали сперечатися, чи Христос є вічний Син Божий, чи Він створений Богом, чи Бог є трєдиний і тому подібне. Константин Великий набув собі нового клопоту, мусів скликати церковний з'їзд, що церковна історія й духовенство іменує: "Перший Вселенський Собор". Вселенський Собор, походить від слова "Вселенная", то саме ,

що по-грецьки "Космос", а по-українськи "Усесвіт", Питання, який же ж то був "Вселенський Собор", коли Константин Великий і духовенство тодішнього часу нічого не знали про Америку або про Австралію? А про зоряний Усесвіт, то вони не мали найменшого поняття, навіть такого, як сучасні учні Народньої Школи. І тих "Вселенських Соборів" було сім. Сьомий Вселенський Собор, що його скликала цариця Ірена, на якому було 350 єпископів. Головна точка була про розбіжність між Східньою й Західньою Церквами. Відтак справа "іконоборства", то є як і до яких святих (малюнків) християни мають молитися? Той останній "Вселенський Собор" був найбагатший у догматичних (канонічних) видумках.

Дуже добре зробив д-р Ярослав Туркало, що написав цю книгу: "Нарис історії вселенських соборів", Нью Йорк - Брусель 1974. Цей матеріал є цінний тим, що автор подав усе докладно, оригінали в грецькій мові і переклади на українську мову. У передмові автор зазначує, про догмати, над якими колишні єпископи сушили собі голови для теперішнього науково-поступового часу - перестарілі. На 15 ст. він подає цікаву думку Константина Великого, як голови Першого Нікейського Собору, як Кнстатин турбувався про єдність церковного проводу:

"Я не можу вважати, що свою місію я закінчив, але поки не побачу серед вас (духовенства) цілковитої єдності".

Переглядаючи й підсумовуючи догматичні постанови тих "Сімох Вселенських Соборів", але в них не говориться - про недолю поневоленого й тяжко працюючого народу, але все те, що було колись постановлено старо-жидівськими законниками, про яких Ісус Христос говорить: "Горе вам законникам, бо ви на людей тягарі накладаете, які важко носити, а самі й одним пальцем своїм не дотикаєтесь тягарів", (Луки 11:46).

НОМІНАЛЬНА РЕЛІГІЙНІСТЬ І ПРОТЕСТАНТИЗМ

У теперішній час нашого кінцевого ХХ-го віку в українському русі дається спостерігати дещо подібне до минулих ХVII-ХVIII віків. На українському релігійному полі дещо скривається під мафійним покривалом. Не треба великого напруження, щоб дещо відгадати а лише заглянути хоч трохи до історії й порівняти минулість із сучасністю, а вона дає на все достовірну відповідь.

Відомо, що Ігнатій Лойоля (1445-1556), еспанець, основоположник монашого ордену "Єзуїтів", що його Католицький Тридентський Собор (1545-1556), одобрив єзуїтський орден, який виконував несамовиті речі. Однак самій Католицькій Церкві не був дуже корисний. Коли європейсько-західні держави почали заводити певні реформи щодо людської політичної та релігійної волі, тоді наступила й черга на єзуїтів.

На першому місці зробив відважний крок, австрійський цісар Йосип II (1780-1790). Він видав толеранційний патент (1781), в якому признав волю релігії та рівноправність віровизнань. Видав цілу низку й інших законів. Закон, що перед правом усі громадяни мали бути рівними, для всіх був однаковий суд і кара. Він скасував невільництво. Панам відібрав судівництво над селянами. Податки розділив рівномірно до мастку. Обмежив права духовенства та їхню самостійність у відношенні до держави. Скасував багато монастирів, а їхні мастки передано до освітнього фонду. Відтак поширено освіту серед широких верств народу.

Того часу в Португалії переведено багато реформ за короля Йосипа I (1750-1777). Речником реформ став міністер Помбаль. Щоб зломити вплив духовенства, він розв'язав орден єзуїтів. Безоглядно виступив проти грабіжничої шляхти. Поступав подібно, як австрійський Йосип II. В Португалії піднесено народню освіту, бо за часів єзуїтизму не існувала. Реформа Помбала зробила поважний крок, за що Португалія завдячувала багато.

Подібне щось діялось і в Іспанії. Єзуїти так помагали Іспанії господарити, що селяни масово покидали се-

ла через надмірні податки, бо шляхта й духовенство панували всевладно. Земля обернулась на пустелі. Тоді король Карло III (1759-1788) та його міністер Аранда переводить реформи, колонізує на ново запустілі села, та нав'язує торгівлю з іншими країнами

За прикладом Португалії видалено з Еспанії цей орден єзуїтів, хоч саме цей орден вийшов із відти. Того часу проти єзуїтів стали прихильники раціоналізму, що хотіли звільнити державу від надто великого їхнього впливу на політику. Єзуїтів усунуто з усіх держав Європи західної, і врешті папа Климентій XIV розв'язав 1773 р. цей орден єзуїтів. Здавалося, що на цьому буде кінець, але то була тільки затьмарена мафійна політика. Але ці овечки у вовчій шкурі знайшли притулок у Польщі, а вона ж була католицькою. З того часу, як єзуїти осадовились у Польщі, між поляками й українцями повстала смертельна боротьба. Про цю боротьбу багато місця присвятив Тарас Шевченко у своєму "Кобзарі".

ОДНА ГОДИНА З ЛЬВІВСЬКИМ "НАРОДОМ"

6-7-го липня 1974 року на 15-му поверсі, хмаросягу Українського Народного Союзу відбувся з'їзд українських видавців, книгарів і бібліотекарів. На тому з'їзді були відчитані доповіді, дискусії та вибір організаційного проводу, відтак про це все були поміщені статті, в щоденнику "Свобода" і на цьому здавалося буде крапка. Однак так не сталося, є певні сліди учасників з'їзду, щоб постанови, які були порушені на з'їзді проводити їх на ділі. До таких активістів належить бібліотекар Роман Ільницький, що займає передове місце у слов'янському відділі Публічної Архівної Бібліотеки біля, П'ятої Евеню Нью Йорк. Цей слов'янський відділ, Нйорської Архівної Бібліотеки, яка є другою по Конгресовій Бібліотеці у Вашингтоні Д.К.

Коли 1975 р. у "Свободі" була поміщена коротка стаття інформативного характеру Р. Ільницького під наголовком: "Нйорська Публічна Бібліотека придбала нові

українські періодики". Прочитуючи цю статтю, затримуючись над параграфом: "Врешті останнім більшим набутком слов'янського відділу є "НАРОД", перша партійна газета в історії України, що її видавали у Львові та в Коломиї під редакцією Михайла Павлика й Івана Франка в 1890-1895 роках. Далі на цьому самому місці йде мова про співробітників з часописом "Народу".

"Під їх рукою він виріс на загальноукраїнську трибуну політичної громадської думки, об'єднавши серед своїх співробітників видатні політичні сили. Співпрацював з "Народом" також М. Драгоманів, що друкував на його сторінках свої "Чудацькі думки, та Ю. Бачинський, що публікував там перші розділи своєї славної "України і-ріденти". "Народ" сфільмовано із приватної бібліотеки проф. Ю. Герича з Отави, Канада".

Треба всправді подивляти бібліотекаря Р. Ільницького, що він робить все можливе, щоб ця Слов'янська бібліотека при Ньюйорській Архівній Бібліотеці, а в ній український відділ збагачувався науково-історичними унікалами. До таких унікумів про які подає Р.Ільницький у короткій статті, почавши від найстаршого українського часопису: "Український Вісник" з 1816 р., кінчаючи "Ділом" та "Громадським Голосом", що виходили у Львові аж до 1939 року, до Другої світової війни.

Бути професіоналістом якогось наукового напрямку, то треба його любити до таких любителів бібліотекарської праці й науки належить добродій Р. Ільницький.

30 вересня 1975 року авторів цих рядків вдалося знайти трохи часу й піти до Ньюйорської Бібліотеки і провести більше, як одну годину з Львівським "Народом", - переглядаючи сторінку за сторінкою унікальної з фільмованої праці, якою є часопис "Народ".

Переглянувши фільм під вигідним накриттям приготованим до читання різних друків, подякував пану Р. Ільницькому за його дійсну й невтомну працю на полі бібліотекарства, бо це не буденна праця, вишукати у вільному світі історично-наукові онікуми, це не легка справа.

Збираючи матеріяли про 80-ту річницю проф. М. Драго-

манова, його смерті, прийшлося переконати з досвіду, що це не легка справа. Видавництво "Кирило-Методіївського Братства", видало працю: "Драгоманів і драгоманівці — збірка окремих видань", Ірвінгтон 1975. І цим унікалом збагатився український відділ при Містовій Архівній Бібліотеці Нью Йорку.

При кінці короткої статті Р. Ільницький пише: "Нойорська Публічна Бібліотека придбала нові українські періодики, чи вдасться відшукати деяких чисел до річників, що їх бракує й поставити на службу українській науці? Помічними можуть бути всі, хто цікавиться українською культурою. Не виключено, що деякі з названих видань зберігаються у приватних бібліотеках, із великою шкодою для загальної справи. Хто знав би про них, просимо подати інформацію авторові цієї статті, або будь-якій українській науковій установі".

Примітка: Ця стаття була вислана до "Свободи" 15-го жовтня 1975 р., але не поміщена. Відомі причини, бо йде мова про Ів. Франка, М. Павлика та М. Драгоманова, які як за їхнього життя так і сьогодні у вільному світі не дуже популярні. Доказом цього є факти, бо про кардинала Йосипа Сліпого, заповнюється цілі сторінки у "Свободі", і його титулується патріархом Львова й Києва, хоч папа Павло VI ще й пальцем не кивнув, щоб кардинал Й. Сліпий був подібним патріархом.

"Я НА СТОРОЖІ
КОЛО ЇХ — ПОСТАВЛЮ : —
СЛОВО"

Т. ШЕВЧЕНКО.

ЦЕРКВА ХРИСТОВА - ОДНІСТЬ ВІРИ, ЗАРЯДУ

I СПІЛЬНОТИ У НЕКАТАЛИКІВ

Уривок з розділу вище наведеного наголовку з книги: "СИМВОЛ ВІРИ" катехетичні радіопроповіді з Ватикану. о. Софрона С.Мудрого, ЧСВВ.

"У попередній науці ми переконалися, що католицька Церква є дійсно єдиною правдивою Церквою Христовою, збудованою з волі Божой на Скелі-Петровій та його правних наступників".

Далі він говорить: "Отже, як бачимо, одність віри у православної Церкви є аж дуже хитка, непевна і неповна, бо нема в ній одного, найвищого й непомильного уряду". А про протестантів ще гірша справа, протестанти поділені аж на 300 різних сект. Ось два уривки про православних і протестантів.

"Як же виглядає одність заряду у православної Церкви? Брак одної найвищої влади у православної Церкви допровадив поволі до роподілу в нутрі тієї самої Церкви. Бо сьогодні нема вже одної православної Церкви, а є їх майже так багато, як багато націй визнає православну віру. Щобільше, як глянемо хоч би на українську православну Церкву, то стверджуємо, що маємо майже десять різних "рідних" українських православних церков одного українського народу, які, крім одної православної віри, майже нічого спільного між собою не мають, а то й одна одну завзято поборюють. А вже ж Христос запевнив своїй Церкві одну неподільну ієрархію, що триватиме й буде назавжди, вона в одності вдерджуватиме вірних, щоб було одне стадо на землі. Як же ж у православної Церкви нема й не може бути однієї ієрархії, то як можна вважати її правдивою Церквою Христовою? Невже ж Христос помилився, або відкликав свок Божу обітницю?"

Одність єднання у православної Церкви до деякої міри існує, але дуже вона понадривана з усіх боків. Одність єднання не може бути повна й тривка,

якщо нема одного та повного об'єднаного у себе товариства, спільноти. І саме цього бракує у православній Церкві. Кожна автокефалія є собі незалежна й підлягає тільки Вселенському Соборові, якого немає вже понад тисячу літ. Як же ж у православній Церкві нема одности у вірі, нема одности в ієрархії і нема одности єднання, тобто нема тих найосновніших складників, що з волі Христа Спасителя мають творити цю єдність його Церкви, якої "ворота пекельні не переможуть", то як така Церква може бути правдивою Церквою Христовою? Очевидним є, що православна Церква від часу, відколи не є в одності з престолом Верховного Апостола Петра, все більше і більше розсипається і нидіє. І це дивуємось, бо виразно каже Христос "Я виноградина, ви - гілки. Без мене ви нічого чинити не можете. Якщо хтось у мені не пробуває, той мов гілка, буде відкинутий геть і всохне" (Ів. 15: 5-6).

Протестантська Церква, Дорогі в Христі, виглядає ще гірше. Вона, можна сказати, втратила майже усяку подібність до Церкви, що її заснував Ісус Христос. Протестантська Церква - це не одна Церква. Є аж три головні, сказати б, матірні Церкви, які згодом розсипалися на сотки різних Церков і сект. Першу протестантську Церкву заснував Мартин Лютер, що жив у роках 1483-1546. Другу протестантську Церкву заснував у Швейцарії Іван Кальвін у роках 1509-1564. Третя протестантська Церква має свій початок від англійського короля Генриха VIII, що жив у роках 1509 до 1547. Кожна з тих нових людських Церков проголошує також себе правдивою Церквою Христовою.

Говорити про єдність віри у протестантів - це річ дуже тяжка, бо від самого початку цієї одности не було в них. Між протестантами зісталася дуже небагато правд, що їх проповідував Христос. Велика частина протестантів, навіть їхніх пастирів, не вірять уже в Пресвяту Трійцю, ані у воплощення та божество Христа, ані у святі Тайни, ані в Христову Церкву. Бо

кожний творить собі релігійні ідеї, буде свій світогляд на основі власної потреби. - Так, як немає одности віри у протестантів, так і немає одного заряду. Майже всі протестантські Церкви ось так, відкинули правдиве священство. Мають вони своїх міністрів, служителів, проповідників, а деякі Церкви мають і своїх єпископів. Але й ті єпископальні Церкви не мають над собою якогось одного найвищого наставника, зверхника та підпорядкованої ієрархії. Бо де нема одности у вірі, там неможлива й одність заряду, в слід за тим неможлива й одність єднання. Одні протестанти сьогодні признають дві, інші три, ще інші чотири святі Тайни, які не дають людині Божої ласки. Не мають протестанти ні спільного культу богочитання, ні однакових богослужень. Бо кожна нова Церква чи секта - це відступник від якоїсь попередньої Церкви, а тим самим і єретик".

П р и м і т к а

З наведеного уривку оо. Василіянів і їхньої радіопроповіді з Ватикану вони й досі повторяють стару фразу: "Поза Католицькою Церквою та її догмами, для всіх інших християн - нема спасіння. В цьому уривку є три прогріхи звернені в сторону протестантів: "протестанти поділені на 300 сект, їхні пастирі не вірять у Пресвяту Трійцю і не визнають святих тайн".

Світовий Альманах, що існує від 1876 р. за 1975 р. подає про такі віровизнання у США:

а) Римо-католики 48,460,427, б) Баптисти 27,588,478, в) Методисти 13,303,126, г) Лютерани 8,658,055 г) Просвітеряни 4,015,524, д) Христова Церква Останніх Днів (Мормони) 3,198,212, е) Церква Христа 2,400,000.

Три церковні організації числять по півтора мільйона членів. А кільканадцять віровизнань числять по кілька сот тисяч, або по кілька тисяч. Числити протестантів на 300 вір і сект, це звичайна пропаганда. Ті, що не визнають Троєдиности Бога, це Свідки Єгова. Щодо "святих тайн", то в Євангелії йде мова про правду, а не про "святі тайни".

СЕРЕДНІ ВІКИ - ВІКИ ТЕМРЯВИ

Же в другій половині середніх віків наступали певні зміни, бо устрій феудалізму був незносимий для працюючих людей. Настав новий суспільний лад, провідні стани середньовіччя - духовенство і лицарство - упадають. Ті дві головні сили духовенство й лицарство були цими земними божками. Ціла Європа того часу була у великому занепаді. Духовенство брязкало ключами від дверей Царства Божого, а лицарство брязкало шабельками, грабуючи, що тільки могло знайти у безоборонному селянстві.

Для людей євангельського переконання атомного віку, віку наукового поступу дивним є, що номінальне духовенство ніяк не може очунятись від середньовічної темряви. Бо гворити з амвон і писати книги й часописи, і переконувати людину, що поза: цією або тією церквою не можна спастися, - цебто бути правдивим віруючим християнином, євангельського вірування - це нонсенс

Чим прославилися середні віки? Католицькою "св. Інвізицією". Час її панування 1229-1773 роках. Це трибунал судовий над тими, що не погоджувалися з догматами Кат. Церкви. Папа Григорій ІХ (1227-1241) на соборі в Тулузі 1229 р. одобрив св. Інквізицію. Проводом її були Домінік і Торквемада. Упродовж існування тієї інституції згинули багато тисяч людей.

Вище вже була згадка про Ігнатія Лойолю та про його діяльність, як горливого єзуїтського монаха, і якраз в тих роках, коли існувала св. Інквізиція. Цікаве те, що Андрій Трух (1894-1959), бувшій поручник Галицької Армії, попав до польського полону де були оо. Василіяни, полонені. Під їхнім впливом він став монахом ЧСВВ. Будучи монахом написав "Життя святих", в чотирьох томах. У третьому томі він присвятив для Ігнатія Лойоли цілих 22 сторінок друку.

Дивна українська релігійність: для українських католиків Йосафат Кунцевич - святий, а для українців православних - інквізитор. Подібна теж справа з українцями католиками і протестантами. Для укр. католиків Іг. Лойоля - святий, а для протестантів - інквізитор. І якже

ж вийти з цього релігійного безвихідного кута? Послухати треба Божого голосу, голосу Христа: "Прийдіть до Мене, всі знеможені та отягчені, Я заспокою вас", (Мат. 10:28).

Як виглядала євангелізаційна проповідь у середніх віках, що їх виголошували проповідники монахи домініканського чину. Про це говорить образок, ілюстрація з монументальної книги, "Історія баптистів", видання - Нью-Йорк 1887, якої автором є Тома Армідедж.

A FANATICAL MONK PREACHING.

Під образком написано: "Е фанатікел монк причініг" це не тільки фанатична проповідь, але правдива утаєна та маскована католицька акція. Горе усім релігійним культурам, магіям, що бояться виявити своє власне обличчя та говорити правду й жити після правди. Перед Богом нема нічого тайного, все перед Ним явне. Сотки людей горнулися до Христа, щоб почути живу правду, бо встарозаповітньому служінні Богу було теж багато дечого таємничого перед людьми, тому Христос говорить: "Бо нема нічого захованого, що не виявиться, і немає таємного, що не вийде наяв" (Мар. 4:22). Дійсно, був час, що наука

Ісуса Христа для працюючого народу була тайною. Бо духовенство вважало, що Євангелія Богом дана їм і для їхнього розпорядження, а тим самим і людське спасіння у їхньому розпорядженні, а не Божому. А Христос говорить навпаки: "Горе вам книжники та фарисеї, що ви перед людьми зачинаєте Царство Боже, - бо й самі ви не входите, ані тих, що бажають вони увійти не пускаєте" (Мат. 23:13).

РЕЛІГІЙНИЙ ДОГМАТИЗМ І ЛЮДСЬКЕ ЖИТТЯ

Чи християнські провідники зрозуміли правдивий і не похвальшований зміст Євангелії, як цілість науки Нового Заповіту? Слово "християнізм", яке охоплює християнське вірування усіх трьох напрямків: католиків православних і протестантів. Перші і другі, загальним окресленням зачисляються до номінально-ритуального християнізму, який побільшости опирається на Старо-Заповітній Мойсеевій релігійності.

Як же ж виглядає релігійна догматичність і життя людське? Історія державного й релігійного аристократизму дуже багата, яке було їхнє ставлення до людського життя - людей праці. Коли духовенство почавши від патріарха чи папи, кінчаючи на останньому чині духовного сану - священника, всі вони після релігійного догматизму, являються посередниками між Богом і людьми. Царі, королі, князі, президенти високі державні урядники, військові старшини, усе дворянство, шляхта, робітництво та селянство - все це люди. Духовенство їх хрестило, вінчало й хоронило. Постає питання, чому духовенство від вишини й до низини не впливали на царів королів і їхніх чиновників, щоб вони виконували релігійний заповіт - "Люби Господа, Бога твого всім серцем своїм, і всією душею своєю, і всім своїм розумом, і з цілої сили своєї!" А друга: "Люби свого ближнього, як самого себе!" (Марка 12:30-31). Про це ще буде мова на іншому місці а на цьому наводмо коротку статтю (репортаж) д-ра І. Овечки, що була поміщена у "Вільному Світі" 1966 року,

про батька й сина, українців, що з Південної Америки, латинської Бразилії йшли пішки до протестантської країни ЗСА, яка в розумінні католицько-релігійного догматизму не є країною правдивого християнства.

Іван Овечко ПИШЕ З КАЛІФОРНІЇ

З Бразилії в Америку — пішки

Однієї соняшної неділі наприкінці минулого, 1965-го, року до церковної зали парафії Св. Андрія Первозванного в Лос Анджелесі ввійшло двоє чоловіків. Виглядали вони, ніби, як кажуть, щойно з хреста зняті: щоки повисшали, ноги понабрякали, а в очах — чи то жах від пережитого, чи, скоріше, повне збайдужіння й резигнація. Одному з них років, може, з шістьдесят, другому з двадцять чотири. Батько й син. Парафіяльному урядові вони заявили, що прибули оце сьогодні, щойно цієї хвилини, з Бразилії. Прийшли пішки. Дослів-

но — пішки...

Як годиться в таких випадках, голова управи парафії найперше звернувся до присутніх парафіян зібрати новопрібутим якусь суму грошей. Приголомшені вісткою про прибуття людей пішки з Бразилії, присутні негайно зробили збірку виснаженим мандрівникам, а одна із сестриць (пані Лозова) тут же запросила гостей до своєї хати, де вони й досі перебувають. Там вони відпочивають і, як кажуть, приходять до нормального вигляду.

Подія — прийти пішки з Бразилії в Америку — незвичайна, і про неї по-

інформую докладніше іншим разом. Покищо нам удалось довідатись з уст незвичайних мандрівників про те, що вони — Володимир (батько) й Юрій (син) МАЦЕЛУК — українці з Західньої України. Жили кільканадцять літ на Віла Бела в Сан Пауло, Бразилія. Юрій деякий час учився в духовній семінарії в Бразилії. Має відповідні посвідки за підписом відомого українського католицького священника. Вирішили йти пішки в Америку, бо не мали грошей на транспорт. Мають на руках відповідні пашпорти, штемпльовані в різних країнах,

якими проходили: Панама, Гондурас, Нікарагва, Гватемала, Мексико та інші. Ішли вони понад вісім місяців. Оповідають про різні пригоди в бразилійських пралісах, про які можна лише довідатись з фантастичних оповідань. У Мексико кореспонденти "Ла Пренса" відвідали подорожуючих мандрівників і описали в тій газеті всю епопею Мацелуків. Докраю виснажені, вони все ж радо оповідають про всі подробиці жахливого переходу.

В Лос Анджелесі Мацелуки здибали своїх близьких земляків з рідного краю.

"Вільний Світ" 1965

ДЕРЖАВНО-РЕЛІГІЙНИЙ АВТОКРАТИЗМ

По упадку середньовічного релігійного європейського автократизму, коли під впливом гуманізму почала розвиватись у людських розумах вільна думка, а відтак під впливом гуманізму, наступив кінець анархічним лицарським орденам, почали творитись великі європейські держави, — царства й королівства. В тому часі релігійні єрархи не бачили іншого виходу, як стати на услуги великих держав. Їхній задум був успішний, бо царі й королі, провідники великих держав бачили, що церковні єрархи разом з духовенством будуть для держав відповідною опорою, дали рівні права та всяку допомогу. І тоді державно-релігійний автократизм пішов старим шляхом, — продовжуючи два світи — панування і невільництво. Люди праці для державно-релігійного автократизму були нічим

іншим, як знаряддя для фізичної праці. Всякий прояв волі був суворо караний. Тому державно-релігійному автократизмові зробила кінець французька революція.

На початку цієї праці є згадка, як Ісус Христос у Назареті, проголошуючи людську волю, як Господнє змилювання, слід звернути увагу на три речення:

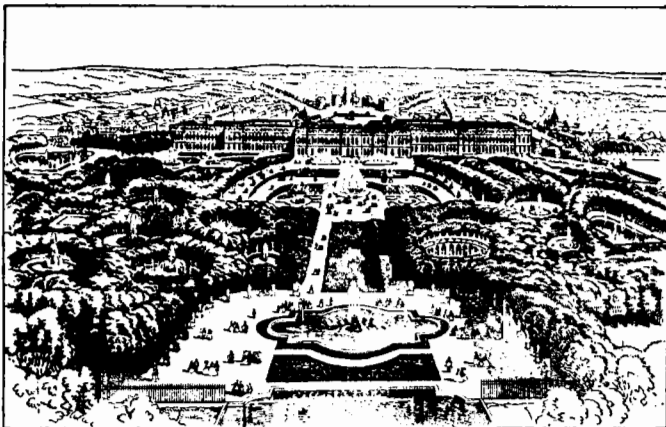
1. "Звіщати Добру Новину убогим". Слово "убогий", те саме, що "бідний", що живе з рук праці, що немає жодних засобів до життя, живе зі щоденного заробітку.

2. "Визволення полоненим". Слово "полонений", те саме, що невольник, ув'язнений, всеціло від когось залежний, хто над ним панує.

3. "Відпустити на волю замучених". Слово "замучений" воно лучиться з "убогим" і "поневоленим", але замучений це той, що немає жодної надії на визвіл із його мук та терпіння. Це щось жахливе, - безнадійне!?

Головний принцип Ісуса Христа, Господа та Його Церкви був той, щоб між людьми створити Царство Боже, що означує - правдиве братерство, правдиве людське мирне життя, без визиску, без поневслення й насильства, життя, як народу Божого, дітей одного Бога Творця.

Історія Франції доволі урозмаїчена, здається, як ні одна з європейських держав. Колись Франція була аж задуже католицькою. Про це говорить "Ніч св. Варфоломея". Бо 1572 р. з припоручення папи Григорія XIII в ночі на 24 серпня вчинено велику різню над євангеліками гугенотами. Опісля за часів короля Людвіка XIV розкішне королівське життя. Король займався ловами та забавами. На удержання двора йшли мільйони, держава опинилася у великих боргах. Королівські розкоші й забави викликали - чого король несподівався - революцію. Прийшло до того, що народній конвент засудив короля на смерть. Була теж гостра розплата з католицьким духовенством. Наступили такі зміни, що було скасоване християнство, на його місце заведено культ розуму. І на цьому не був кінець, бо Франція опинилася в безвихньому положенні. З'являється Наполеон Бонапарте, якого Франція 1804 р. коронує і він стає царем Франції.

Розкішний палац короля Людвіка XIV з чудовими фасадами та огородом.

Люди, що пережили велику французьку революцію і часи Наполеона говорили, що хто не жив перед революцією, той не знає яким гарним може бути життя. І справді, життя часів барока та рококо було немов казкою, але лише для малого числа людей, для вищих станів, що їхнє життя було справді безперервним святкуванням. Перід вела Франція, зокрема Версай. У прегарних палатах бароко чи рококо, в парках, виведених теж у тому стилі, стрічалось добірне товариство: мушкетери в характеристичних у тих часах перуках і стрійних немов жіночих одягах, жінки в ще пишніших сукнях. Обов'язувала строга етикета, товариське життя розвивалося незвичайно. Улаштовувано найрізноманітніші свята та забави.

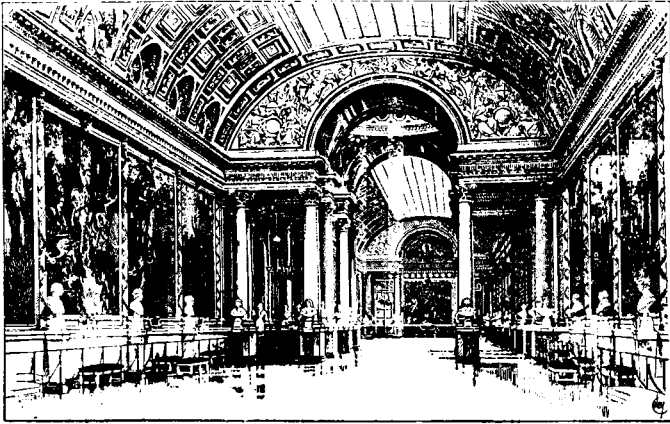
Та не все були лише забави. Повстали салони, де запрошувано поетів, письменників, музиків, учених, де йшла жвава віміна думок. Там обговорювано всі, хоч би й найбільше радикальні твори, а особливо модні були французькі перед-революційні раціоналісти: Вольтер, Монтескіє, Руссо. Товариство захоплювалося новими ідеями, але надто велика була прірва між салоном та звичайною хатою, між тим товариством та загальним населенням, щоб хтось зважився слово, своє захоплення звязати з ділом і нові ідеї раціоналізму перевести в життя в приміненні і до інших станів. Щоправда, деякі володарі пробували йти дорогою реформ (світлий абсолютизм), але ці реформи не йшли глибше і прірва, а то й ворожнеча між двома, немов зовсім окремими суспільствами, не вирівнюється, але, навпаки, зростає і це мусіло довести до револю-

ції. Бо надто розкішно жили вищі верстви, а надто понижені були всі, хто не належав до шляхти чи духовенства, цілий т. зв. третій стап. А що саме Франція, цей приклад Європи, від часів Людовика XIV не перевела жадних державних реформ і то в часі реформ світлого абсолютизму, а навпаки все більше занепадала, то й саме тут мусіло прийти до зриву, до революції 1789 року.

Король Франції
Людовік XIV (1643-
1715), - сальоно-
ва лялька.

Соціяльне і релігійне питання. Можна по різному все це розуміти й пояснювати, але реальні факти є фактами. Державно-релігійний автократизм зайшов у безвихідь. Положення селян було щораз гірше. Власники земель починають натискати на своїх підданих, щоб здобути якнайбільше збіжжя й худоби, на що був великий попит. Панщина щораз більше зростає, селянське терпіння уривається. Селяни піднімають повстання, хвиля селянських воєн покотилась по цілій Європі. Починаються селянські й робітничі повстання в Англії, у Франції, до цих повстань допомогла Реформація, яка мала свій початок в Німеччині на початку XVII сторіччя. Усі ті селянські повстання кінчалися невдачами. Приходило до того, що селяни вirikалися своєї прадідівської землі, селянські і панські поля лишалися пустелями, як то було в Іспанії. Подібне щось було і в Україні, соціяльні й релігійні і тому подібні війни - козацько-польські довели Україну, до так званої "Великої руїни".

Одна велика галя у Версалі де відбувалися ті розкішні забави короля та його дворянства.

"Не кожен, хто говорить до Мене: "Господи, Господи!" увійде до Царства Небесного, але той, хто виконує волю Могого Отця, що на Небі (Мат. 7:21). Отже, хто має цю волю виконувати, і як її має виконувати? На це дає вистачаючу відповідь пророк Ісаї: "Шукайте правди, рятуйте придушеного, обороняйте сироту, заступайте вдову". Христос Господь говорить, що найвищий ступінь у виконанні Божої волі це любов до ближнього: "Люби свого ближнього, як самого себе" (Мар.12:31). Це завдання виконання Божої волі, мало і має бути Церкви, почавши з найвищого церковного єрарха, кінчаючи на священникові, але так не було й не є. Церковна релігійність пов'язала своє служіння Богу й виконання Його волі - з державним аристократизмом. Єрархія номінальної релігійності почала наперегоні будувати величаві святині, патріярші, папські й єпископські палаци, а все те творилося и будувалося коштом і потом робітничо-селянського люду..

Палац Ватикану, резиденція папи нічим не уступає палацові французького короля Людвіка ХІУ. Щоб такий великий палац разом зі святинею (храмом) і ватиканським військом, дипломатами та службою, це все оплатити, потрібна велика сума грошей. Католицька Церква на ці розходи в самих ЗСА щороку збирає 80 мільярдів доларів.

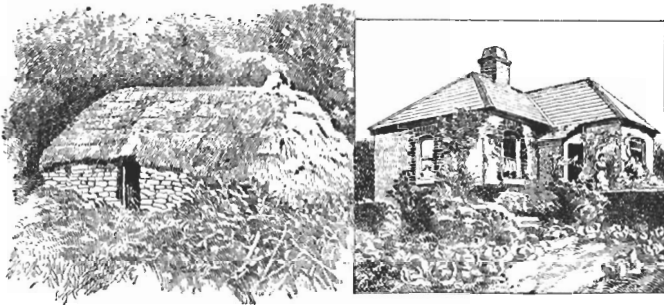

Ватиканський палац зі свяतिною ап. Петра та з фасадами, подібно як палац Людвіка XIV.

Є такий анекдот, але він на стовідсотково правдивий, коли один з державних дипломатів відвідуючи Ватикан та між папою й дипломатом велась розмова. Папа показуючи багатства Ватикану, золоту церковну посудину, чаші, багато дечого й говорить до дипломата: "Перша Апостольська Церква не мала того всього, що ми маємо. Вони мали дерев'яні чаші і все інше, а ми маємо все золоте". Так, це правда - відповів дипломат: "Перша Апостольська Церква мала дерев'яні чаші, але золоту віру, а ви як бачу маєте золоті чаші зате дерев'яну віру".

Тепер мале, але різке порівняння, коли йде мова про любов до Бога і ближнього. Це порівняння говорить про королівські й патріярші, і папські палаци й святині та про нужденні селянсько-панщизняні хати. Відомо, що будова Ватиканського палацу й святині в імені Петра апостола, були причиною Реформації. Бо на речі, в розумінні людському "святі", люди дають останні злидні, тяжко запрацьований гріш, бо це йде на "святие". Мартин Лютер, католицький монах, мимо монаших законів у його душі жевріла іскра Божої правди, він порівнюючи великі й розкішні багатства Католицької Церкви, бо крім Ватиканського палацу, Церква мала великі земельні маєтності й

на тих церковних багатствах брацювали селяни, жертвуючи на будову святині в Римі що могли, щоб спасти свої грішні душі. І це спасіння за мамону ще й сьогодні має свою силу, - правда не таку як колись, але таки має бо люди розумом ліниві, щоб самі при допомозі Христової Євангелії шукати поєднання з Богом. Краще дати пару доларів, щоб за них та їхнє недбальство хтось помолився. То нічого дивного, як уже вище наведено, що Католицька Церква в ЗСА щороку збирає 80 мільярдів доларів.

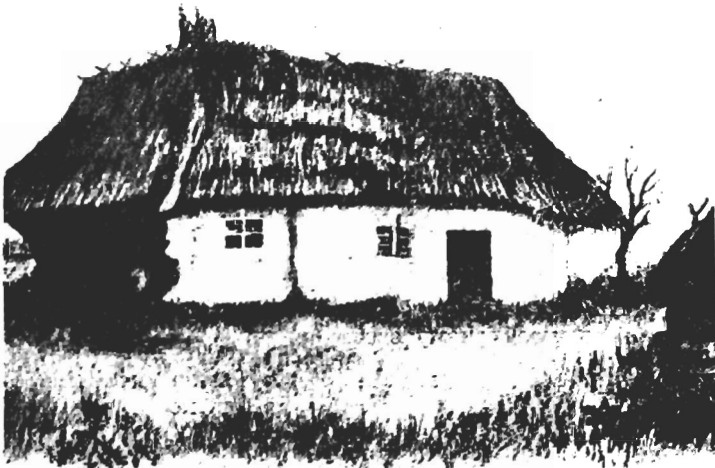

Ірландська хата з панцизняних часів і з поступового часу, часу людської волі.

Наука Лютера. Так, отже, реформація Лютера стала не лише релігійним рухом, але й соціальним та політичним. Але сам Лютер боявся, щоб серед тих широких програм перебудови суспільства не пропала найважливіша для нього релігійна справа і виступив проти селянського повстання. Тимчасом нова наука остаточно оформилася. У 1530 р. цар Карло вдруге приїздить до Німеччини, на сойм в Авгсбурзі. Тут вимагав він від лютеран, щоб предложили йому свій виклад про віру. Лютерани це зробили і від того часу прозивають лютеран евангеликами авгсбурзького віроісповідання. Рік раніше, на соймі в Штаєрі прихильники Лютера вступили з протестом проти обмеження їх віри і відтоді стали називати їх протестантами. Головні напрямні науки Лютера були такі: Основою віри має бути лише святе письмо. Кожен повинен його читати і згідно з його наукою жити (звідси і назва евангеліків). Передання церковні Лютер відкидає. До спасення веде віра в Христа. Відкидає Лютер також і культ святих в церкві, протестанти не мають жадних образів, лише Розп'яття. Із св. Тайн залишилися лише деякі: хрещення, покаяння і Євхаристія. Богослуження стає дуже простим.

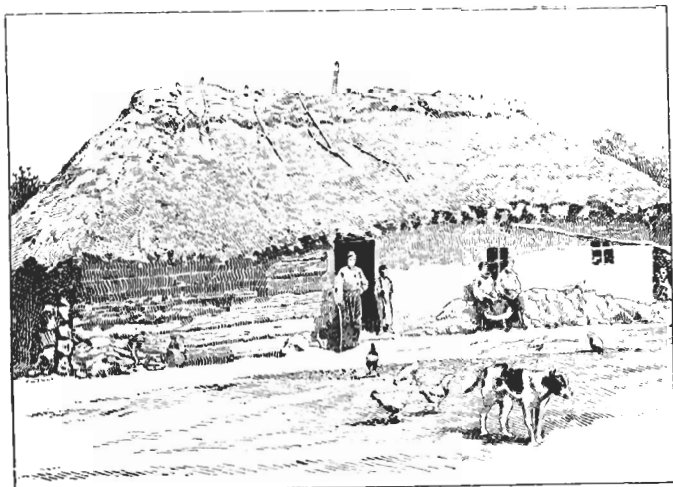
Головна вага Богослужби стає читання св. Євангелія, проповідь та співання псалмів. Церкву веде священник разом з вірними. Не визнає Лютер церковної папської єрархії, єпископів. Церква не може мати маєтків; виступає також проти чернечого життя та безженства (целібату) священників.

Фактично, що до половини XIX віку доля робітничого і селянського люду була оплакана. На іншому місці поміщено карту (мапу) австрійської імперії з перед Першої світової війни, на якій подано національні народи австрійської імперії. До половини XIX віку в цілій Європі існувала панщина - кріпацьке право. В Австрії скасовано панщину 1848 року, а в Росії допіру 1861 року. В році смерті українського генія слова Тараса Шевченка

Панщизняна хата в якій народився Тарас Шевченко, борець за народню й релігінну волю.

Постає питання, чи доля російського панщизняного народу була краща, як українського? Ні! Державно-релігійний автократизм був усюди однаковий. Людина фізичної праці не мала жодної пошани. Чи хата російського селянина була краща від українського? Ні! Усюди було чорне й нужденне життя. У російській мові робітника не називали інакше, як "чорноробчий".

Хата російського панщизняного селянина нічим не різнилася від українського.

В тому часі, цебто в дрігій половині XIX віку, як зі Східньої так і Західньої України почалась еміграція на американський континент: Америки, Канади, Бразилії, Аргентини та інших країн. Зі Східньої України їхали люди що були переслідувані за релігійні погляди, баптистського переконання. Про це дуже добре описав, як свідок російський адвокат Іван І. Лазарев, засланець за політичні погляди, у книжці: "Єлісей Сукач", перклад М.Подворняка, видання "Дорога Правди", Вінніпег 1956.

Українська історія досить хаотична, бо хто підіймався писати історію України, дотримувався народньої приказки: "Щоб вовк був ситий і коза ціла". Такого погляду багатьох, що пишуть щось про минуле України, дотримуються й у вільному світі.

Відомо, що Україна й Польща за їхні гріхи 1772 року, були окуповані російською й австрійською імперіями тоді пригноблені слов'яни, переважно люди праці, шукати якогось порозуміння. Того часу в російському народі повстали декабристи, їхня мета була, щоб російська імперія стала конституційною, щоб скасувати панщину (кріпацтво), щоб була воля для політичного й релігійного ру-

ху. До цього дійшло, що 14 грудня 1825 року, царський режим зліквідував організацію декабристів. Головні провідники заплатили життям, а багатьох опинилися на Сибірі. На цьому боротьба за національну й релігійну волю не припинилась. 1845 року в Києві зістало організоване "Кирило-Методіївське Братство", мета була та сама, що й декабристів - воля поневоленим народам. Доля "Кирило-Методіївського Братства" була така сама, декабристів. Правда, ніхто з братчиків не заплатив життям, а в'язницею, найтяжче Т. Шевченко, засланням без повернення на волю. Тільки Боже змилювання при допомозі та щирості добрих людей, росіян і українців був звільнений з тяжкої карно-салдатської неволі.

І В А Н Ф Р А Н К О Й Е М І Г Р А Ц І Я

КУДИ?

Малюнок з німецької скитальчої неволі.

На попередній сторінці подано малюнок про скитальчу недолу Діпі та про еміграцію з Європи до заокеанських країн і нове життя у вільному світі. Але цей малюнок, як ілюстрація вповні та недвозначно говорить про стару еміграцію, про яку всією душею турбувався Ів. Франко.

Люди рухнулися шукати кращої долі, емігрувати до нового світу. Зі Східної України розпочалась еміграція, з причини релігійного переслідування, від російського царського й православного режимів. Зі Західної України, Галичини, Буковини й Закарпаття, з причини селянських злиднів. Земля побільшости була в посіданні панив-дідичів, промислу не було майже жодного, малоземельні та безземельні селяни жили в крайній бідності. Деякі їхали на сезонів заробітки до Німеччини та до Чехії.

З американської еміграційної статистики довідуємось, що в 1908-1911 роках з Європи до Америки виемігрувало сім мільйонів населення, а в тому числі багато й українців. Але та еміграція української людности не рожева була. Іван Франко, як син селянина цікавився еміграцією свого народу. Він багато писав на цю тему до різних часописів і журналів про еміграцію, щоб допомогти переселенцям добрими порадами. Він бачив, що чорні душі, агенти, використовували малосвідомих людей. Вони висилали їх у незнаний світ без усякої опіки. Найкраще говорить його вірш:

С У Ч А С Н И Й О Б Р А З О К

Коли почуєш, як в тиші нічній
Залізним шляхом стугонять вагони,
А в них гуде, шумить, пищить, мов рій,
Дитячий плач, жіночі скорбні стони,
Важке зідхання і гіркий проклин,
Тужливий спів, дівочії дисканти,
То не питай: Цей поїзд - відки він?
Це - емігранти.

Коли побачиш на пероні десь
Людей, мов оселедців тих, набито,

Жінок худих, блідих аж серце рвесь,
Зів'ялих, мов побите градом жито,
Мушин понурих і дітей дрібних
І купою брудні, старії фанти
Навалені під ними і при них,
На лицях слід терпінь, надії марних -
Це - емігранти.

Коли побачиш, як отих людей
Держать і лають і в реєстри пишуть,
Як матері у виходках дітей
Зацьковують, годують і колишуть,
Як їх жандарми штовхають від кас,
Аж поїзд відійде - тоді припадок!
Ввесь люд на шини кладеться враз:
"Бери нас, або переїд по нас!"
Це в нас порядок.

Так тоді виглядала еміграція українського селянина в причини земельно-економічної нужди. В Галичині польські шляхтичі-дідичі навмисне проводили таку економічну політику, без крайового промислу, щоб мати дешевого робітника на панських ланах. Й українська інтелігенція - байдуже ставилась до еміграційного питання, яка побільшости складалася з греко-кат. духовенства. То був час, що люди продавали запівдармо свсі злидні і їхали в далекий світ за очі. Ті, що не мали що продавати, переходили потайки російсько-австрійський кордон, йдучи щоб знайти якусь працю в багатих панів на українських землях. Польські дідичі та греко-кат. духовенство перелякались великим еміграційним рухом, негайно звернулись до австрійського уряду, щоб законно якнайскорше цю еміграцію припинити.

1896 року австрійський уряд на домагання дідиців змінив еміграційний закон, карав кожного хто без дозволу влади займався еміграційними справами. Українське передове громадянство замовкло, ніхто не обізвався проти такого закону. Лише один Іван Франко почав виступати й публікувати свої статті в обороні пскривдженого селян-

ства. Він переконував українську інтелігенцію, щоб не дивилася кривим оком на селянську еміграцію, бо вбачав що така еміграція свого часу може принести певні користі для українського народу. Ми сучасники, що живемо на вільній землі, на новій батьківщині, бачимо виразно позитивні й негативні ставлення тодішньої інтелігенції до еміграційних справ української людности до вільної, як на той час великого й не залюдненого американського континенту.

Найкраще еміграційне питання до вільної землі, Америки зрозуміли жиди, вони емігрували до цієї вільної країни й відразу включилися у містове життя, і нічого дивного, що сьогодні в ЗСА: гандель, банки, преса та радіо і телевізія в їхніх руках. Вони не будували великих святинь, а біля них корчем, як це практикують та наосліп повторять українці, бо це рідна традиція.

Проект церкви св. Юра в Нью Йорку у виконанні архітекта інж. Аполінарія Осадци.

Ця церква еше наведений образок має коштувати два і пів мільйона долярів. Українці в Америці будують церкви на подібну форму київської Софії, що по-грецьки це слово "софія" означує "мудрість". Всі святині в подібній формі чи стилі це "Божа мудрість". Подібні церкви на взір київської Софії побудовані в ЗСА: Філадельфія, Пенн., Ньюарк, Н. Дж., Чикаго, Ілл. а тепер розпочата й буде довершена будова церкви на взір Софії у Н. Їорку.

Постає питання, чи спромоглися українці без різниці віровизнаневих поглядів побудувати в ЗАС хоч одну фабрику, шпиталь (госпиталь) або щось подібне? Ні, на щось подібне українцям тяжко спромогтися. Тут не йде мова - проти будови цих величавих святинь, але ж відомі й нереконливі факти, що в цих величавих святинях під час у недільних богослуженнях немає молодого покоління, а посивілі й побілілі богомільці. Не треба довго чекати як ці святині стануть пусткою - музейними експонантами.

БЕЗКРИТИЧНІ ЛЮДСЬКІ ПОГЛЯДИ

Мудреці, чи філософи 18-го віку прийшли до такого і, вважали, що на світі буде між людьми порядок і добро, коли повстане так званий: "Світлий абсолютизм", цебто держава на чолі короля чи царя, який буде мати необмежену владу в керуванні державою. До такого погляду раціоналістичні філософи прийшли, який того часу схопив майже цілі Європу.

Під впливом незвичайних досягів у науковій ділянці та поступу, поширилась думка, що людський розум може відкрити всі таємниці людського існування, а навіть пізнання Бога. Оце властиво найтрудніше питання - пізнання Бога, Бога добра, милосердя і справедливости ще й досі мудреці цього світу не пізнали. Раціоналісти мали певну рацію, щоб при допомозі експериментів і досвіду, піддати критиці науку, державний устрій його порядки і

суспільство. На думку раціоналістів, у житті народів є великі недостачі, тому треба перевести численні реформи. У державі всі потрібні реформи повинен перевести володар, що має абсолютну владу, отже може перевести такі зміни «революцією згори». Він повинен віддатися цілковито державним справам і праці над народом. Перед ним, недосязним володарем, що є джерелом влади, усі стани є рівними. Він повинен дбати не тільки про вищі стани, але й про низи, та старатися піднести їх до вищої культури та добробуту. Його абсолютизм має бути «світлим», себто- покласти народові нові шляхи розвою. Цей світлий абсолютизм повинен принести народові: 1) волю релігії, 2) рівні, більш гуманні права без огляду на стан, 3) скасування кріпацтва та кастовости станів, зближення до себе поодиноких станів та суспільних клас, 4) освіту та науку всім, обовязкове шкільне навчання; держава повинна піклуватися школами та наукою, у вихованні протеговано зворот до природи.

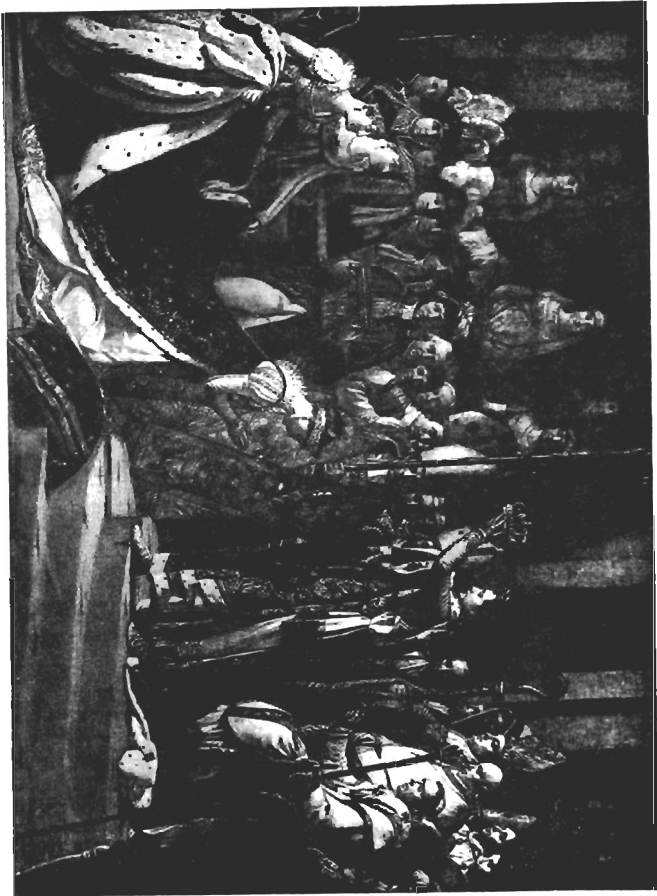
Такі думки поширилися тоді не тільки в раціоналістичній літературі, але й серед вищих станів, захопилися ними й деякі володарі та стараються їх провести в життя.

Раціоналістичні погляди "Світлого абсолютизму" з одної сторони державних володарів спонукав перевести деякі реформи, рівноправство між громадянами, як це учинив австрійський цісар Йосип II, про що вже була згадка вище; а з другої сторони раціоналізм викликав певну боротьбу та заздрість між "абсолютними божками", себто царями, королями та папою й патріярхами. Доказом цього папа Пій IX (1846-1874), оголосив папську непомильність. Те, що він каже - є святе, а те, що королі й царі кажуть - не святе, бо вони не мають апостольського, папського примату, але на той "апостольський примат" ні царі, ні королі не звертали жодної уваги.

Наполеон Бонапарте, син корсицького адвоката по скінченні у Франції військової школи на 24 році став генералом. В роках (1792-1797) у західній Європі велась невпинна воєнна боротьба, і Франція мала поважні невдачі і на кінець, коли на італійському фронті Наполеон мав перемогу за перемогою, здобувачи Рим - папську резиденцію (державу), тоді самого "непомильного папу" перевозить до Франції, хоч-не-хоч "святійший отець" був змушений покоритись корсиканчиківі Наполеонові.

Від короля Лявдвіка ХІУ, Франція через жорстоку революцію переходить до імперіялізму. Наполеон Бонапартє він як воєнний стратег приводить Францію до внутріашнього й нормального порядку. Створено законодавчу владу - сенат і на кінець 2-го грудня 1804 року коронований імператором Франції.

Коронація Наполеона відбулась у катедрі Нотре Дамє в Парижі, присутні державні й церковні аристократи. Наполеон тримає корону над головою Йосифіни його дружини. Із ліва сидить папа Пій VII, а вгорі мати Наполеона.

Десятилітні неспокійні часи революції (1789-1799) де населенню Франції було забагато всякого неспокою, воно спокійно прийняло єдиновладство Наполеона. Він був, як суверенний володар, проте він був настільки добрим політиком, що залишив усі головні здобутки революції як:

повалення фєвдвльних привїлеїв, рївнїсть станїв, основнї конституцїйнї права обов'язували для всїх громадян однаково. На нього дивилися французи, як на людину, що вийшла з низїв, з третього стану, і тепер при владї, у життє вводить революцїйнї здобутки.

Люди безкритичних поглядїв беруться керувати державами, ба навіть цїлим свїтом. За росїйською революцїйною приказкою: "Хто був чим, став нїчим", так сталося з французьким королем ЛюдвїкомХІУ, і росїйським царем Миколою ІІ. По королю Людвїку ХІУ й царевї Миколї ІІ на змїну прийшли революцїї, і що вони принесли для робїтників і селян? Нїчого нового. Їхня професїйна праця не змїнилася. І воки нїчого нового не вимагали, вони вимагали лише одного: людського рївноправства, пошани за їхнїй робїтничий і селянський труд і заплати.

Французька революцїя пройшла, прощумїла. Була жорстока розплата з полїтичними й релїгїйними можновладцями. Щодо релїгїйностї, вїдкинено християнство та було так, майже дослївно, як про це сказав Христос, Син Бога живого: "Уважайте, що чуєте: Якою ви мїрою будете мїрять, такою вїдмїряють вам, і добавлять вам" (Мат.4: 24). Французька революцїя вїдплатила (вїдмїряла) католицькому духовенству за Варфоломїйську нїч, за рїзню гугенотїв, а королевї з його аристократїєю за пониження, визиск і глузування з робїтничого й селянського людю.

Вїд розкїшно-забавного короля ЛюдвїкаХІУ францїя пережила жорстоку революцїю й перейшла до імперїалїзму і не до такого імперїалїзму, який був за короля Людвїка. Наполеон править державою обережно. Вїн стає понад станами й партїями, дозволяє емігрантам повернутись, коли вони того бажають. З папою пїдписує конкордат. В країнї заводить спокїй, переможнї вїйни та контрибуцїї що були пов'язанї з вїйвами привели вкїнцї до рївноваги і скарб державний до нормальностї. Настає нове життє, поширюється торгївля, будова дорїг, промисл і тому подїбне. Рївнож Наполеон пїдтримує науку, мїстецтво, так що францїя і Париж стають не лише осередком полїтичної сили, але й культури як центрo Європи.

По французькій революції, по великих воєнних успіхах Наполеона і по його політичних невдачах та останньою й непередбаченою катастрофою у Москві, повертаючись через зруйновану Європу до Франції, і по певному часі мусів абдикувати зі свого імператорства. Подібна доля разом із Наполеоном, зустріла й папу римського, французький нарід щодо релігійності - попав ув апатію, і так залишився аж до нашого часу. Французам байдуже про що там у церкві піп співає... Хай собі співає, бо то його по-півська справа.

Щось подібне діється у сучасному ССРСР. Правда, що у Франції революційні події тривали всього 10 років, російська революція досягає до 60 років, але треба мати на увазі, так чи ні у світі між людьми немає нічого, що було б не порушимо або сталє. Людська вже така вдача, що хочеться чогось нового. Найкраще зрозумів безкритичні людські погляди геній слова Тарас Шевченко, він бачив людське життя й мудрування, можливим, що не одна і не дві думок залишились у його дитячому розумі, що він їх чув від свого діда, а відтак з історичного людського життя:

"Все йде, все минає - - краю немає...
Куди ж воно ділось, звідкіля взялось?
І дурень і мудрий нічого не знає.
Живе... умирає... Одне зацвіло,
А друге зів'яло, на-віки зів'яло".

Коли б король Франції Людвік ХІУ у своїх розкішних й вибагливих палатах був знав, що його нарід поведе під гільотину, або російський цар Микола ІІ був знав, яка доля зустріне не тільки його, але цілу його рідню напевно був би того нещасного монаха Распутіна нагнав із царських палат і до Думи, державного парламенту поставився прихильно на вимоги послів, і до пригноблених у його царстві народів, можливим, що гірка доля була би його та його рідню поминула, але він думав, що його попи помазали на непорушимого монарха: "Государя всей Рссіі", і сталося з ним так, як каже російська приказка "пострілять как собак".. Боговидці московські церковні

срархи і їхній "государ", не знали того, що все перевернеться долігоголовою. Боговидці знали, бо ж вони мали ключ розуміння – Біблію, а в нів виразно написано: "Бо що тільки людина посіє, те саме й пожне" (Гал.6:7). Ба, вони думали, це все що в Біблії написано, то для чорного працюючого народу "мужіков". Всяка несправедливість, лицемірство, фарисейство, мали і будуть мати свій кінець. Дуже велику роблять помилку всякі християни, що приписують собі "боговидство", ніби вони щось інше від інших людей

Безкритичні людські погляди, ця думка переважно дотичить тих, що беруться бути провідниками народу, чи то на полі політично-державному, чи на релігійному. Безкритичні провідники, які шхаються до проводу ради слави, ради панування над підданими, таких провідників за їхні необдумані погляди, Господь Ісус Христос назвав – "сліпими провідниками". З цієї причини на світі різні, непредбачені прокляття.

В часі Другої світової війни та еміграції на українському літературному полі появилась певна низка поетичних видань. Найвидатнішим поетичними й реальними думками в його поезії був Ю. Клен. У його поемі: "Прокляті роки", він пише про жорстоке і смертельне невірництво:

"Помолимося за тих, що у розлуці
Помруть, відірвані від рідних хат;
Помолимося за тих, що у розпуці
Вночі гризуть залізні штаби ґрат,
Що душать жаль у невимовній муці,
За тих, кого веде на страту кат.
Над ними, Господи, в небесній тверді
Простри свої долоні милосердні".

Постає питання, коли в історії людства не було отих "проклятих років?" Ціла історія, як світова так і біблійна пересякнута людською злобою, заздрістю, ненавистю і кровопролиттям. Чому так, тому, що люди по-різному уявляли собі Бога, але правдивого пізнання Бога, як Бога Отця всіх людей, Бога доброти й милосердя не пізнали, і досі ще не знають.

Можливим, що ми українці у вільному світі де нам ніхто в нічому не заперечує і не вказує, як ми маємо думати та що писати, та крім цього друкувати й поширювати, а речі друковані на теми релігійні вільні від державного оподаткування, – так перейняті різними власними справами, що немає часу заглянути до американської історії, особливо старих видань з перед I-шої світової війни, що в ній написано про Україну та Росію. А слід би поцікавитись, тоді б дещо більше відкрились наші очі про українську минулість.

Треба мати на увазі, що світова американська історія про Західню і Східню Європу була писана в демократичному дусі, вільна від царських чи церковних цензур. Коли українська молодь, що уроджена та вихована у вільному світі, переважно в протестантських країнах, як Англія, Німеччина, Канада, Австралія та З'єднані Стейти Америки, що є колискою справжньої волі, коли не цікавиться поглядами своїх батьків про українські справи, то видно має певні причини.

В російсько-українській літературі історичного характеру між росіянами й українцями є таке уподобання, щоб все насвітлювати в неясному або в негативному світлі.

Катерина II-га (1729-1796), російська імператорка

З історії українських істориків не легко все розвідати. Напр. М. Аркас на 337 ст. пише про російську імператрицу Єлисавету, доньку Петра I, і про Катерину II, і трохи в неясній системі, тоді як в американських історіях подано систематично і ясно.

1741-1762. Єлисавета донька Петра I, симпатизуючи німцям, її політика була "золотим віком". І це факт, бо за її часу було відновлене на Україні гетьманство. Кирило Розумовський був гетьманом 1750-1764 роках. За його часу Єлисавета відвідала Україну перебуваючи в старої Розумихи в місті Козельці, на Чернігвщині. З Козельця поїхала до Києва і скрізь по Україні її щиро вітали. Києвом вона зачарувалась і сказала: "Возлюби мене Боже, в царстві небесному Твоєму, як я люблю народ цей благонравий і незлобний".

1762-1796. Катерина II, або велика, продовжувала політику Петра I. Попередне її ім'я Софія, донька Фрідріха Великого. Коли вона стала російською імператрицею головна її мета була та, щоб російські та інші народи, що входили до російської імперії з європеїзувати. Вона цікавилась і студіювала західно-європейську літературу, передплачувала французьку енциклопедію й вела переписку з французьким письменником Вольтером. То була жінка на тодішній час з певною освітою та поступом. Коли Т. Шевченко в поемі "Сон", згадує Петра Першого та Катерину Другу, як катів України, він не мав можливості розглянути ширше політичну проблему того часу.

"Се той Первий, що розпинав нашу Україну,
А Вторая доконала вдову сиротину,
Кати, кати, людоїди! Наїлись обоє,
Наїлися! А що взяли на той світ з собою?"

В наслідуванні пророка Осії розділ 14, тут Т. Шевченко не приписує самої вини за зруйнування України самому Петрові й Катерині, але пише, що Бог карає Україну: за гетьманів, що нерозважно правили Україною, а панів він зве "поганими", бо вони знущались над народом, використовуючи його фізичні сили, а залюбки йшли на усугублення царям ради багатства та слави.

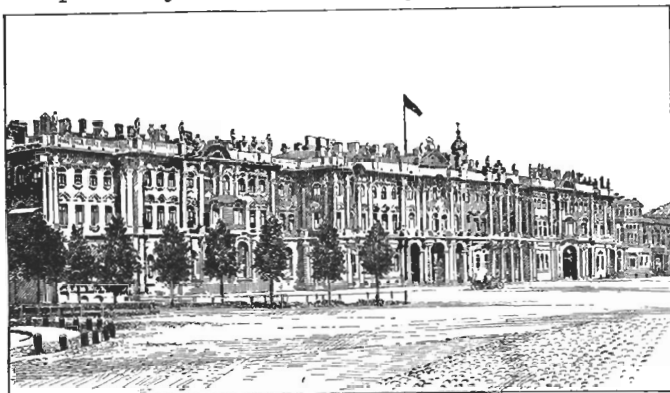

Із третього поділу Польщі 1795 року аж до 1914 року до I-шої світової війни й революції, Європа була під трьома великими імперіалістичними державами. В тому часі головну роль відігравала державна и церковна аристократія. На початку створення європейського імперіалізму, диві фото Катерина II, коли вона їхала на Україну, то надівала козацьку шапку з башликом, щоб заіпонувати українському панству, яке з козацтва перемінилося на російське дворянство.

Цар Микола II 1906 року в Петербурзі відкриває перший парламент - Державну Думу.

При кінці цієї праці "Тернистими шляхами" до волі долучено карту австрійської імперії з третього поділення Польщі, і які слов'янські народи були підлеглі австрійській імперії. Того часу Австрія, Німеччина та Росія були так звані "Конституційні імперіялістичні держави". В Австрії і в Німеччині конституційне право було відмінне від російського. Російське конституційне право і царський режим був подібний до сучасного ССРСР.

Святий Петроград і його палати
22 січень 1905 рік, це день "Червоної неділі"
The massacre took place just in front of the palace

Відомо, що той "св. Петроград" був побудований на люських невольничих кістках, українських і інших народів що підлягали російській імперії. В російській і в українській історії ніде немає згадки про ту "Червону неділю". Саме того 22 січня 1905 р., коли те славне православне духовенство у петроградських храмах відправляло "Служби Божі", перед палатами Зимового двірця зібралися тисячі робітничого народу, батьки з дітьми домагаючись народньої волі, цар наказав негайно порозгоняти ту велику юрбу народу. На першому місці, щоб розігнати робітничі маси, кинулись колишні бувші українські козаки і змасакрували людей; й тому та неділя називається в американській історії "червоною неділею".

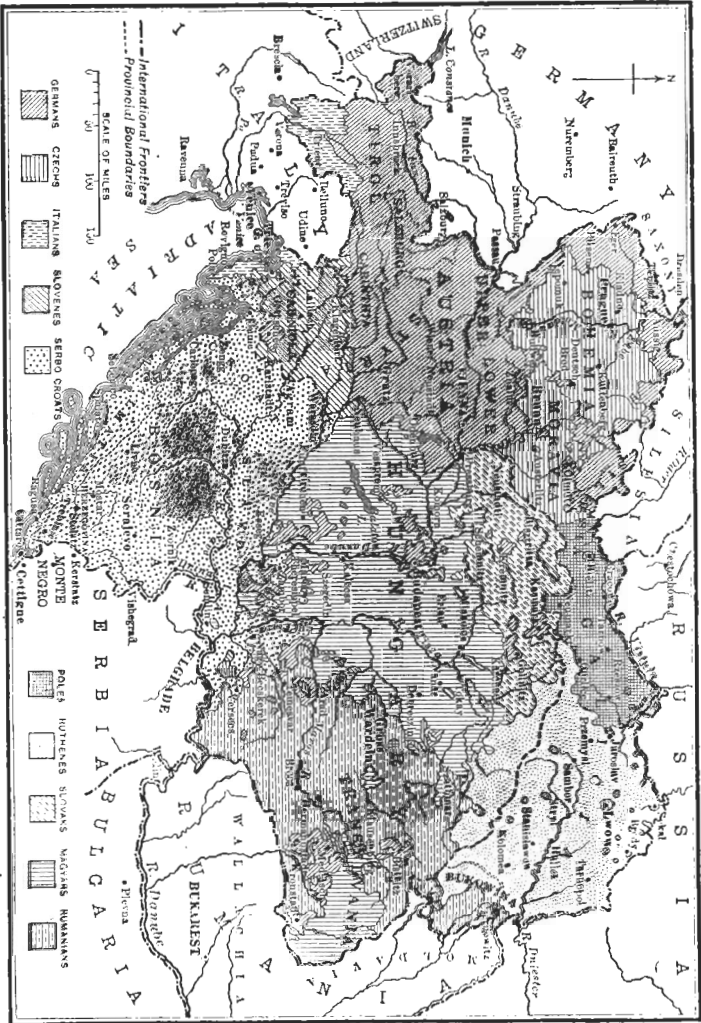
Проти тієї масакри запротестувала західні європейські держави, а особливо З'єднані Стейти Америка. Так що в наступному році цар Микола II рішив весною 1906 року

скиликати в Петербурзі перший російський парламент цеб-то - Державну Думу, українці вислали 40 своїх представників. Дивь Державна Дума, образок вище на ньому видко, як виглядала та "Дума" і хто були головними репрезентантами тієї думи. Тому нема чого дуже дивуватися і голову морочити, що 1917 рік, рік революції перевернув усе долігоголовою - "хто був чим, став нічим". До 1914 р. в Європі панували три великі імперіялістичні держави: Німеччина, Австрія і Росія. Німеччина протестантська в розумінні Римо-католицько-австрійської держави і Московсько-павославної держави, Німеччина була сретиською. І та властиво в очах православних і католиків - сретиська Німеччина в науці, робила великий поступ, розвиваючи промисловість і господарств. Тоді як на Східній Європі дрібне рільництво - селяни їздили дерев'яними возами й орали піскові землі дерев'яними плугами, автор є живим свідком, бо хлопчиною з батьком їздив на дерев'яному возі.

На образку першої російської Державної Думи, на першому місці ряд, бачимо найвищу православну церковну срахию, без їхнього кадила й кропила ніщо не могло відбутися. І яка була їхня головна мета й професія в розвої науки, письменства й культури для селянина й робітника: хрестити немовлять, малих діток, вінчати дорослих, хоронити померших і по них відправляти панахиди. Ото була ціла наука й культура і вся релігійність. Таке положення й оплаканий стан, особливо селянства був у цілій Східній і Середній Європі за винятком чехів. Чехи були найдалі висунені на захід, межуючи з німецьким народом робили поступ у науці й культурі. Чехи видали великих борців за національну й релігійну волю: Іван Гус, Іван Коменські, Тома Масарик, проф. празького університету і перший пезидент Чехословащини.

На наступній сторінці помущується карта австрійської імперії, і з яких народів складалася австрійська імперія. Австрійська конституція давала певні права у розвої для окремих націй, проте католицьке духовенство маючи першенство в усіх державних справах на кожному корці ті права огранічувало.

На цій карті австрійської імперії закінчується цей розділ "Чернистими шляхами до волі", різнож сідл звернути увагу, що російська імперія до 1914 р. на Заході граничила з Німеччиною сідуючи кордоном поза Ченстохову. Польки були під режимом Росії. Але вони нічого не навчилися, бо коли стали державою пнобили українців. Тяжко було їм розуміти правдиве слов'янство: "Щоб усі слов'яни стали добрим братями", П. Шевченко.

На цій карті до австрійської імперії входили десять народів, зазначені окремими рисунками: 1. Німці, 2. Чехи, 3. Галіційці, 4. Словінці, 5. Сербо-хорвати, 6. Польки, 7. українці, 8. Словяки, 9. Мадяри, 10. Румуни.

СЛІДИ ЛЮДСЬКОГО ЖИТТЯ НА ЗЕМЛІ

Сліди людського життя як на рідних землях України, так і на кожній території, на якій жив і живе її народ, лишаються незатертими слідами, мимо того, що на даній території відбувалися різні події, чи то природні, чи людські. Такі події відбувалися не тільки на українських землях, але й на інших, по яких переходили різні експансійні, чи то кочеві, чи державні народи. Проте сліди народу, що жив на даній території, залишилися як на поверхні землі, так і в її надрах. Про життя української людини на її території говорять археологія, історія та мова народу. Загально людське життя на цій землі, його розвиток та існування поділяють за різним порядком, але в даному випадку слід затриматися над кам'яною, залізною й атомною добою.

Можливо, що ми, українці, у вільному світі так перейняті різними буденними справами, що немає часу подумати про наукову правду й видумки. Можливо, що це є головна причина в сучасну пору виникнення певних прогалин між старшим поколінням і молоддю. Нам здається, що теорія дарвінізму вже давно похована, нема потреби про неї згадувати. Але так не є! Багатьох із нас бачили по телевізору під час пробних виборів кандидата на президента ЗСА Дж. МекГоверна в Майамі Біч у червні 1972 року, як молодь ходила з транспарантами, розбита на два табори; на транспарантах християнської молоді був напис: "Христос — єдина дорога!" А на транспарантах молоді, яка вже релігійно звихнена, був напис: "Біблію до пекла!"

Від кам'яної доби до атомної пройшло багато часу. Людина з примітивного помешкання прийшла до будинку хмаросягу. На початку привчила коня, вола та інших тварин тягнути воза, плуга, навчилася їздити на коні верхи. Відтак почала запрягати природу до праці: воду, вітер, пар, електрику, а на кінець атом. У промислових країнах електрика стала на услугах людині у фабричному й домашньому житті. Досі основною силою, щоб порушувати електричні турбіни, були вода та вугілля. Довгими віками на українській території багато води перепливало рікою Дніпром до Чорного моря, через кам'яні пороги біля Запоріжжя, що люди називали "Чортові пороги". Через ті пороги вода пливла й шуміла, і мало хто на це звертав увагу. Але прийшов час і людина напруженою фізичною працею цю природну силу використала для виробу електроенергії. "Дніпрельстан" сьогодні порушує багато фабричних машин і освітлює міста та села.

Атомна доба, наука в поступі. Вона не затримується на тому, що вже здобула. Наука йде вперед. Дивлячись на зловживання здобутками науки, кажуть, що наука веде людей до катастрофи. Ні, наука дає людині полегшу в праці, творить добро, життєві вигоди. Коли людина не буде здібна цим добром користатись, а поверне його на власну руїну, то виною не буде наука, ані Боже Провидіння, але людський нерозум. Бог наділив людину трьома дарами, чого не має жодне інше створіння. Людина користується розумом, мовою і творчістю.

У стейті Нью-Йорк в Корнвел побудована перша атомна станція: "Кон Едісон Нуклеар Енерджі". Ця станція в 1965 році загально давала 26,1 більйона кіловат-годин. У 1970 році мала давати 33,1 більйона кіловат-годин. Коли хтось пізнім вечором наближується до міста Нью-Йорка, то бачить незліченну кількість різних ламп, менших і більших, що освітлюють доми, вулиці, шляхи поза містом. Та крім світла все домашнє устаткування приводиться в рух електричною енергією. Для туристів, що цікавляться успіхом атомного розвитку, репрезентанти Корнвел радо показують величезні атомні турбіни, які приводить в рух атомна сила.

Початки людського життя на Землі. У зв'язку з цим маємо кілька наукових напрямків: біологія, еволюція, археологія, лінгвістика і Біблія. Біологія говорить про початковий розвиток життя на Землі, цебто про найменші мікроскопічні частинки, що живуть і рухаються. Коли не було мікроскопа, наука не мала можливости вникати в деталі, як розвивався рослинний, тваринний і людський світ. Коли появилися допоміжні наукові інструменти — мікроскоп і телескоп, з того часу наука пішла вперед, розглядаючи земне життя й простори великого Всесвіту.

Дарвінізм нашого часу. Багатьом здається, що дарвінізм похований. Ні, він діє. Ч. Дарвін (1809-1882), теоретик еволюції, натураліст, подорожуючи по світу, спостерігав різні народи, переважно з примітивним життям. У нього зродилась думка, припущення, що людина розвивалася еволюційно. На цю тему він написав кілька праць. Дарвін не був першим еволюціоністом; перед ним були люди, що цікавилися, як постало людське життя на Землі. Не всі наукові досліди є аксіомою. Багато науковців наслідують одні одних. Багато дечого додають свого. Не обходиться без помилок і перекручування, з чого виходить певне непорозуміння, особливо між студіюючою молоддю нашого часу.

Видавництво "Тайм-Лайф" видає ілюстровані книжки у

великому накладі. В них намагається удowodнити, що людина походить з первісного виду морської тварини. Початком людського життя була акула, потім ящірка, сумчастий шур лемур, мавпа — горіла і накінець сучасна людина. Тому нічого дивного, що сучасна молодь, гарна красою й видом, заражена фальшивими науками, занедбує свою природну красу, воліє репрезентувати людину з кам'яної доби. В такому самому дусі, що ціла природа, а в ній людина розвинулися самі собою, говорить книжка В. Мізенцева "Чи є в природі чудеса", Видавництво ЦК ЛКСМУ "Молодь", Київ, 1958. У передостанньому розділі "Про наших далеких предків", мимо того, що це видання в Україні, де домінує атеїзм, про людину написано трохи делікатніше, просто, що "людина походить із мавпи":

"Так у стаді людиноподібних мавп зародилося нове явище, невідоме тваринам, — праця; вона і стала тією основною причиною, яка виділила людину з тваринного світу".

"Суспільна праця не тільки змінила вигляд нашого предка — мавпи. Вона спричинилася і до виникнення членороздільної мови. Займаючись спільною працею, мисливством, первісні люди відчули потребу в засобах спілкування; виникла необхідність щось сказати одне одному, наприклад передати своїм дітям"... І в закінченні:

"Іноді доводиться чути, що у тварин є "своя мова". Але це зовсім невірно. Ніякої мови у тварин нема; вона їм не потрібна".

З цього виникає, що люди були людьми, а тварини тваринами, і на таких доказах "еволюціонізм" сам по собі відпадає.

Біблія говорить, що Бог створив людину розумною, творчою і з даром мови.

УКРАЇНА, Її ТЕРИТОРІЯ Й НАРОД

Атомна доба заставляє українську людину вернутися до кам'яної доби, щоб прослідити й перевірити археологічні здобутки й історичні події на території України.

Дуже прикро, що українці в минулих віках боялися сказати живу правду самі за себе. Завжди чекали, щоб хтось щось про них сказав. З початком прийняття християнства за посередництвом греків 988 року, українська історія була зосереджена на новорелігійних поглядах. Все, що не християнське, староукраїнське, — дощенту нишилося. Український державний герб Тризуб пішов у забуття. Греки не принесли україн-

цям Біблії й не переклали її на українську народну мову, лише богослужбові й догматичні книги у грецькій мові. Народна мова й національне питання стали другорядними. Через цілих вісім віків Тризуб був похоронений, і воскрес разом з відродженням Української Держави 1917 року.

Східна й Західна Церкви прийняли Біблію, як підручну книгу до церковних богослужень, забуваючи про те, що Біблія є історією фізичного й духовного людського життя. Пророк Єзекіїль (593-571 рр. до Хр.) згадує про рошеських князів (скитів), про давню Русь-Україну. Деякі сучасні пояснювачі Біблії тих "рошеських князів" приписують Росії, тоді як сама російська історія говорить протилежно. Ось приклад: "Москва постала в XI-XIII віках і стала князівством, зосереджуючись у російському житті" (Енци. словар Ф. Павленка, ст. 1473, Петербург, 1913). Відтак ап. Павло в половині першого віку по Хр. згадує в листі до Колосян про скитів, як мешканців України. Що українці, як усі інші народи, що живуть на землі, мають їхнє місце призначене Богом, про це дуже виразно й ясно говорить ап. Павло, промовляючи в Атенах до греків: "Бог, що створив світ і все, що на ньому... І весь людський рід Він з одного створив, щоб замешкували всю поверхню землі, і призначив окреслені доби й границі замешкання їх" (Дії Ап. 17:24, 26).

Досі в українській історії про скитів полемізується. Одні говорять, що скити прибули в Україну зі сходу, другі кажуть, що вони були автохтонами України.

Іван Холмський, "Історія України", Мюнхен, 1949, ст. 14, пише: "Від VII віку до Хр. жили на українських степах іранські племена, — спершу скити, пізніше сармати, алани, роксолани та інші. То були племена з різною культурою; найбільше жили з ловецтва і скотарства, але деякі з них вели хліборобство, і навіть продукували збіжжя на продаж, як скити — "хлібороби" над Дніпром і "орачі" над Богом." Г. Домашовець в "Нарисі історії УЄБЦ", Ірвінгтон, 1967, ст. 20, подає: "Скити арійського походження (як усі українці) жили між Каспійським і Чорним морем. Були кочовиками й рільниками на українських землях, і з часом розплилися (асимілювались) в українському народному морі".

Українці у вільному світі, почавши від 1947 року і до нашого часу, зробили поважний крок в обороні української історії та культури. За той час появилася певна низка поважних праць. Одна з таких це капітальна праця Ярослава Пастернака "Археологія України", Торонто, 1961. Він дав українській людині всебічні археологічні відомості про людське

життя на українській території, почавши від найдавніших часів аж до нашої атомної доби.

Українська людина в нашій атомній добі під матеріялістичним тисненням стала розгубленою. Шукає різних доріг, особливо в чужих, ворожих чинниках, уважаючи себе “меншевартисною”. Сьогодні потрібно українській людині, щоб вона на рідній землі та у вільному світі не загубилася: любити Бога, Його правду і справедливість; любити свій народ, як себе самого, мову свого народу, як дар Божий. Треба чужинцям говорити, що Україна, її територія, її народ і його мова були від віків і будуть надалі.

Асимілювання української людини були і є. Але людина з-під селянської стріхи від віків і до нашого часу зберегла всі скарби національного буття й культури. Докія Гуменна, авторка твору “Благослови мати!”, пише:

“Мені здається, що вся попередня історія України до цього часу це тільки підготовка, вступ до першого розділу її властивої історії. Кількаразове схрещення осілих хліборобів із мандрівними мисливцями та скотарями-вершниками — це тільки “замість”, “закуска”, в якій ролю дріжджів відіграє матріархальний хліборобський селянізм. Це ж селянство виносило вже не раз на собі розгроми і буреломи, розлам усієї так добре налагодженої суспільної тканини. Зрушення цілих шарів і струс самого ґрунту під будовою творило безформенний хаос раз-у-раз, але селянізм, традиційна хліборобська верства знову все налагоджувала через певний час”.

Повищі слова авторки є незаперечним доказом, чого тільки українському народові не приходилося переживати на своїй власній території. Він усе пережив, не захитався й витримав усі “розгроми” й “буревії”. Можливо, що ми, українці, довгий час були під опікою московського царизму, який усіма силами й засобами намагався асимілювати український народ, аж до заперечування мови й національної культури, проте не міг знищити народу з його мовою й культурою, а тим більше не міг знищити назви У к р а ї н а з її територією, бо територія є непорушною частиною землі, бо територія, на якій живе український народ, призначена самим Богом: “Бог, що створив світ і все... і призначив окреслені доби й границі замешкання їх”. Заперечування народові його відвічної батьківської мови й культури — це драконівські закони. Проте ці закони не могли знищити ні українського народу, ні його мови, ні його території.

ЗЕМЛЯ САМА ЗА СЕБЕ ГОВОРИТЬ

Тому кільканадцять років було просто фантазією, щоб людина стала своїми ногами на Місяці. Сьогодні це є дійсністю. Наука й віра ідуть вперед, вони переможуть усяку людську нахабність і безвір'я.

Українці на рідних землях мимо того, що живуть під опікою північного сусіда — володаря, не живуть ось так, бездільно, і не тратять надії про свою самобутність. Вони працюють і шукають доріг до нормального людського братнього життя. Інститут зоології УРСР, якого очолює д-р І. Підполічко, проводячи розкопки в селі Межигір'я на Черкащині, виявив стародавнє житло площею на 42 кв. метри і висотою на 2,6 метра. Відкрили цікаву сторінку далекого минулого. На основі цих розкопок вдалося потвердити каркас цього житла стародавньої людини. Такого експонату не має жоден музей світу. Знайдено серед руїн амулети, кістяну фігурку божка, голки, бурштинове намисто та інші речі, які свідчать про досить високий рівень культури наших далеких предків з часів кам'яної доби. Мамонтові кістки в будівництві підтверджують, що ті тварини на теперішній території України не вимерли через зміну клімату, а були винищені людиною. До вище наведених археологічних знахідок можна тільки додати, що людина завжди лишається людиною.

На передісторичні сліди людини та її життя на землі археологи усього світу звернули пильну увагу. Наприклад, у Саскачевані, Канада, бригади робітників, добуваючи пісок, натрапили на сліди існування передісторичної людини на північному американському континенті. Між шарами землі знайдено гострі знаряддя та залишки костей мамонтів і коней. Українець З. Погорецький, професор Саскачеванського університету, перевіrivши знахідки, зазначив, що кістки мамонтів і коней походять з часу 12000 років тому.

Ще одне цікаве наświetлення про праісторичну людину. Д-р Л. Е. Лікей, археолог, зі своєю дружиною Марією, про що подавав американський журнал "Рідерс Дайджест" і "Нью-Йорк Таймс", присвятили своє життя на археологічні досліді Східної Африки.

У Східній Африці, на південь від озера Вікторія, в Танганяї, є околиця Олдуваї Гордж, де знаходилось передісторичне озеро. Воно має 30 миль довжини і 300 футів глибини. Одного дня д-р Лікей з дружиною лупали скелю, і раптом їхні серця застукотіли скорим темпом, бо вгорі скелі побачили череп людини. Д-р Лікей довбав 16 днів і пересипав

немало каміння, поки видовбав малі кавалки, які складали череп людської голови. Череп потріскав на близько 400 кусків.

Вчені Каліфорнійського університету, на підставі хімічних дослідів, прийшли до переконання, що череп людини, якого віднайшли археологи, пролежав у кам'яній ломовині близько 1 750 000 років. Беручи під увагу саму знахідку й обчислення так далекого часу, здається, важко повірити, але археологи прийшли до переконання, що це є незаперечним фактом.

ЗВІДКИ МІЖ ЛЮДЬМИ НЕВПИННА БОРОТЬБА?

Питання цього заголовку не легке. Від кам'яної й аж до нашої атомної доби між людьми точиться невинна боротьба, тоді як люди мали б бути братами й приятелями. На початку є згадка про три доби: кам'яну, залізну й атомну. У кам'яній і залізній добах люди поборювали себе холодною зброєю. По винаході пороху повстала пальна зброя, якою напалсники й оборонці послуговуються аж досі. Та крім пальної зброї, над людством у не передбачений час можуть заклубитись хмари атомного вибуху. Наша планета, як виняток у Сонячній системі, зі своєю чудовою живою природою є правдивим раєм, але між людьми вічне пекло.

Перед кожною людиною у минулій історії і нашого часу постає питання: звідки у людей беруться незгоди й боротьба? Над цим питанням ламають собі голови теологи, філософи, педагоги, психологи. І мимо наполегливих студій, як розв'язати це питання й допомогти людям до якогось мирного співжиття, конкретного засобу не знайдено. Деякі мудреці прийшли до висновку, що на землі між людьми може бути одне і друге — добро і зло, бо коли б не було зла, то людина не мала б з ким боротись. Ми, сучасники, є живими свідками того, як повільно поширюється між людьми добра наука Христа, тоді як зло має широке поле.

Людина і дух зла. Біблія говорить, що ангол гордості (зло) був скинений з Неба на Землю: "Як же ж ти впав із неба, ти блискучий сину зірниць? Як тебе повалено на Землю, тебе, щоб підбивав народи" (Ісаї 14:12). Господь Ісус говорить: "Я бачив сатану, що з неба спадав, немов блискавка" (Лук. 10:18). Доказ того, що на землі діє сила зла. Але Біблія говорить, що людина створена на те, щоб боротися зі злом і перемагати його. "Не дозволяй, щоб зло тебе перемогло, але перемагай зло добром" (Рим. 12:21). Оце, здається, одне з

найтрудніших питань у християнському світі: як це зло перемагати добром? Ап. Яків, свідок служіння Христа, дає відповідь: "Отож покоріться Богові, та спротивляйтесь дияволу, — то й втече він від вас" (Як. 4:17). Протягом історії людиною придумано багато способів "спротивлення" злу, але практичне життя говорить, що ті чинники безуспішні. З цього неясного й непрактичного "спротивлення" злу зродився песимізм та страх, що зло має велику силу. Покликаючись на 51-ий псалом: "Отож я в беззаконі народжений, і в гріху зачала мене мати моя", виникає, що людина родиться — з добром і злом. Наука Нового Заповіту говорить уже про свободу людини. Два приклади, слова Христа: "Пустіть діток приходити до Мене, і не бороніть їм, — бо таких Царство Боже" (Мар. 10:14); другий: "Він же дитину покликав і поставив її серед них (учнів) і сказав: "Поправді кажу вам: коли не навернетесь, і не станете ви, як ці діти, — не ввійдете в Царство Небесне" (Мат. 18:2-3). Діти дошкільного віку всеціло залежні від батьків. Про людину самостійного життя сказано: "Отож, хто знає, як чинити добро, та не чинить, — той має гріх" (Як. 4:17). Ясна відповідь: коли люди будуть чинити добро, то зло, поборюване, буде зникати. І коли самолюбні фарисеї питали Христа, коли на землі буде мирне людське життя — Царство Боже, Він їм відповів: "Бо Божеє Царство всередині вас" (Лук. 17:21).

Добро і щастя між людьми починається від Бога, бо Він є добрий. Коли підійшов до Ісуса багатий юнак і сказав: "Учителю добрий, що маю робити, щоб мати життя вічне?" Він же йому відказав: "Чого звеш Мене Добрим? Ніхто не є добрий, крім Бога самого" (Мат. 19:16-17). Добро між людьми буде тоді, коли правдиве християнство буде засівати насіння добра в душах молодого покоління, як про це так чудово висловився геній слова Т. Шевченко: "Раз добром налите серце ввік не прохолоне"... Сьогодні майже по всьому світу в юначих душах засівається самолюбство, а в серця вливається ледачість. Христос не одобрював ні самолюбства, ні ледарства. Про багача сказав: "Нерозумний, — ночі цієї ось душу твою зажадають, і кому позостанеться те, що ти був надбав?" А про слугу ледачого сказано: "Ти, слуго лукавий"... Лукавий тому, бо він свого таланта не використав для добра, його життя було без діла. Земля могла б бути раєм, але люди, замість творити добро, творять зло, хоч нарікають на зло, а між собою ведуть невпинну боротьбу, бо живуть без Бога.

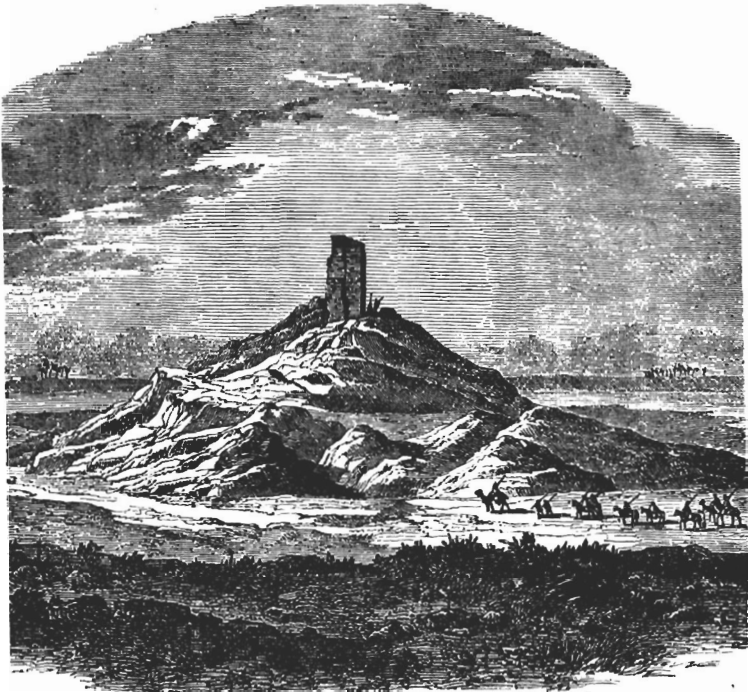

ПОЧАТКОВІ ВЕЛИКІ БУДОВИ

До статті "Сліди людського життя на землі", що була поміщена в журналі "Віра й Наука" 1973 року, слід навести кілька ілюстрацій про початкові будови та людські змагання полишити по собі якусь пам'ятку. Філософи, теологи й археологи все своє життя посвячують на вивчення щодо Бога і людини, та людської творчості на землі, особливо про фізично-духовий стан людини. Тисячі й тисячі разів теологи повторяють: "Бог на Свій образ людину створив, на образ Божий її створив, як чоловіка й жінкою створив їх" (1 Мой. 1:27). І, як цей людський Божий образ виглядає, то самі найвищі церковні достойники сумніваються сказати, бо цей "людський образ" так спотворений, що сучасна сама людина не признається, що вона створена на образ Божий.

На початку російської революції 1917 року, коли вже дещо оформилось із початкових бурхливих днів революції в місті Мелітополі, Таврія були відкриті вечірні курси "Народнього університету". Ті курси не були систематичні, бо революційне життя з одної сторони було великою радістю, що по царському режимі наступила воля, але з другої сторони, віяло якоюсь непевністю завтра, бо ніхто не знав, що ця революція принесе?

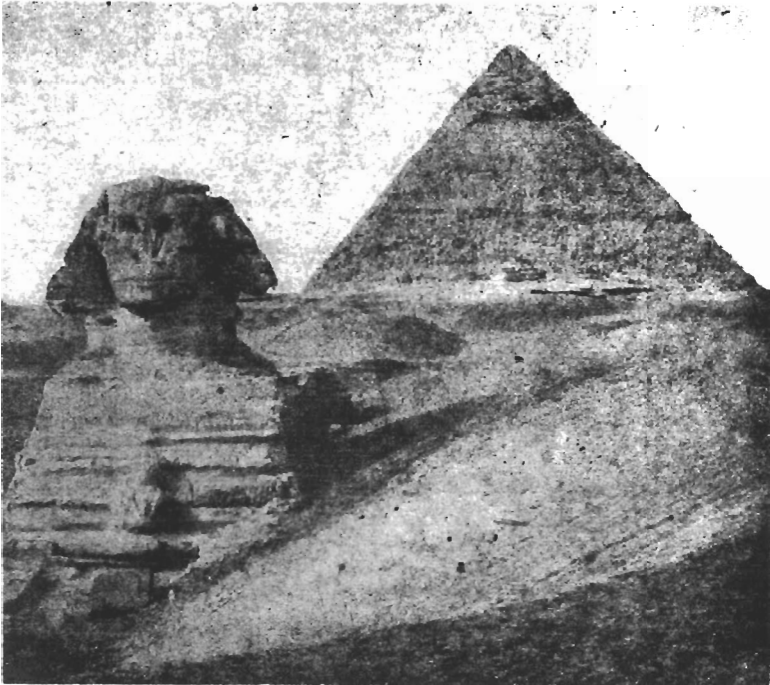
На одному з викладів, який мені дорого заімпонував а саме, коли йшла мова про початкові великі будівлі, Вавилонську вежу та єгипетські пераміди. Викладач даного предмету покликаючись на біблійний текст, що того часу були люди сильної фізичної будови. "За тих днів на землі були велетні, а також по тому, як стали приходити Божі сїни до людських дочок. І вони їм народжували, - то були силачі, що славні від віку" (1 Мой. 6:4). Тодішнього часу я не був ширше зазнайомлений з Біблією, знаючи лише про Біблійну ілюстровану історію, з початкової Народньої Школи, як предмет з релігії. Але то було релігійне бідне знання. Однак людина, що цікавиться подіями світу й життям людським ранше чи пізніше приходить до пізнання про те, що діялось на землі.

Вавилонська вежа подібно була будована тоді, як египетські переміди.

Старинне вавилонське царство було засноване в 3800 роках до Христа Саргоном над Евхратом, найбільший розквіт того царства був за Навуходонссора. Про будову вавилонської вежі подає історія Біблії, що її побудував Німрод, син Куша. Перша Мойсея 11:3, говорить що та вежа була будована з цегли: "Ану, наробімо цегли, і добре її випалімо"? І сталася цегла для них замість каменя, а смола земляна була їм за вапно". З цього написаного про Вавилонську вежу, що ту вежу будували не велитні, а подібні люди, як ми сучасники. Один виняток, коли йде мова про великанів, то Біблія говорить за Голіята, як великана: "І вийшов із філістимських таборів однокорець, ім'я йому Голіят із Гату. Високий був - шість ліквів і п'ядь" (1 Сам.17:4).

Будова Вавилонської вежі та єгипетських перемайд, то вже доба чи період заліза. Час будови Ноевого корабля, що припадає на 2948 років перед Христом, він не міг будувати корабля без залізних іструментів, як сокира, пила, свердло і т. п. Опис про будову корабля говорить: "Зроби собі ковчега із соснового дерева... Зробиш його так: триста ліктів завдовжки, п'ятдесят завширш і тридцять заввиш", 1 Мой. 6:14-16. Кожен сьогоднішній інженер, знає, що це все вимагає докладного розміру. Тому давнєзна будова веж чи перамід теж вимагала певних докладних розмірів. З цього бачимо, що того давнього часу люди були вже на високому ступені розвою науки як рівнож і будови. Той хто створив людину й наділив розумом Він дає людині всі можливості, щоб людина робила добро для себе й для ближнього.

Об'єднання Єгипту в одну велику державу наступило 3,500 років пер. Христом за часу фараона Мєнеса. Около 2,800 р. будовання перамід.

Вище вже є згадка про великанів, про яких пише Біблія, що могли двигати тягарі, яких не може двигати людина нашого часу, як є якісь силачі, спортсмени, то лише винятки. Однак у нашому часі голівудські продуценти фільмів час-від-часу насвітлюють деякі події реальніше зі старинньої історії про пересування кілька тонових - вагою каменів, переважно під фундаменти якоїсь будови.

Двигання чи пересування якихсь тягарів у старій давнині відбувалося переважно при допомозі людських сил.

Образок перстягування човна, образок середніх віків із часів китайської династії, де фізично-працююча людина не мала пошани.

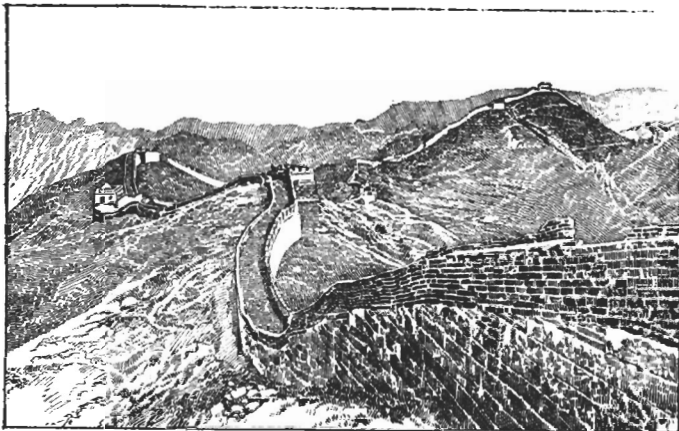

Нижче показує малюнок, як китайці пересувають більшого човна з одного озера до другого, чи ріки. Подібно єгиптяни тягали більше каміння, - простим способом. Двадцять або тридцять людей, рабів запряжені в мотуззя подібно, як ті китайці, що наобразку, а четверо людей по обсях сторонах каменя підкладали дерев'яні валки наскоро хапаючи задні, що вже звільнились з під каменя й клали їх на переді і в такий спосіб перевозили вже обтесане каміння під будови.

Постає питання, чому в тих давніх часах не запрягали волів чи коней, щоб перевозити чи перетягати тяжкі камені чи щось подібне - а людей? Аджеж один віл чи кінь як тяглова сила заступали десятеро людей. Видко, що для політично-релігійних верховодів, а китайці будисти, то в них віл та кінь були дорожчі за людей невольників.

Воля людини здобувалась довгими віками, почавши від самого початку існування людини і досі ще справжньої і дійсної братерської волі між людьми немає. Чи людське братерство й воля є немислимі, чи люди ще не доросли й нездібні до того нормального й благородного чину.

Китайський мур. Питання на віщо китайцям у їх старині був потрібний такий довжелезний мур? То було нічого іншого, як воєнний оборонний вал від ворога.

Китайський мур, вис. від 5 до 10 мет. шир. від 5 до 7 мет. Довжина 1400 амер. миль. Будований від 3-го віку пер. Хр. до 16-го віку по Хр.

Від 3-го віку пер. Хр. до нашого атомного віку по Хр. пройшло багато часу. Китайський мур був будований між будистами, яких християни вважали за поганців. Але між християнами повстав комуністичний і демократичний мур, а між Східньою і Західньою Німеччиною - цементовий мур,

З подорожі до Юкатану

"Свобода" ч. 134, 1969

Авторка репортажу Оксана Лукашевич на тлі стародавньої піраміди

як це все зрозуміти й погодити, то Тарас Шевченко геній слова каже: "І мудрий і дурень не знає".

Тепер слід зробити скок, від Хінського муру до Вавилонської вежі та єгипетських прерамід, а відтак сучасних європейських залізних заслон та цементових мурів, слід скочити на американський континент до Мексіко на ці простори про які східній світ до відкриття американського континенту мало що знав. На цьому місці напрошується навести хоч малу замітку про студентку мистецтва Оксану Лукашевич, яка знає куди і як скакати! Вона перебуваючи на студіях у Мексіко посвятила чотиритижневу подорож, відвідуючи й фотографуючи пераміди Юкатану, славного на увесь світ археологічними пам'ятками.

Студентка робить малу замітку: "Мексіко Ситі - це колишня столиця могутніх і славних індіан-астеків. Еспанець Германдо Куртез, завойовник Мексіко, описує і свої із споминах, про великий добробут за часів Монтезуми. А відтак як еспанці на колишніх руїнах, міста Мексіко із плит та каменя побудували катедру, другу щодо величини по базиліці св. Петра в Римі".

Ось така то людська мудрість, одне руйнувати, бо то поганське, а друге будувати, бо то християнське.

Кам'яна могила. Село Терпіння Мелітопольського району,

На попередній сторінці фото-образок кам'яної могили на піденних степах України. Пройшло багато часу, віків і нікому до голови не приходило про бугор цього каміння? Відомо, що ціла територія України почавши від Дністра до Дону це величезна хлібородна рівнина. На Україні немає ні перемід, ні вавилонських веж, пра-українці мали глину й солому, могли подібно як вавилонянам чи єгиптяни місити глину зі соломою і будувати вежі чи пераміди. Чого вони щось подібного не робили, хоч би під час трипільської культури, тому що українці від віків не вірили, що Бог мешкає на хмарах, доб до Нього дістатися, як про те думали вавилонці. Ані не будували як єгиптяни перамід, щоб зберегти в муміях і в тих великих перамідах - душі людські. Вони вірили, що Бог всемогутній Володар над усім, а найкращий живий образ для їхнього вірування - була жива природа.

Кам'яна могила, мимо того, що атеїстичний комунізм з його поглядами не приписує великої ваги на якісь історичні речі чи предмети, знайшлися українці, що їх зацікавила та кам'яна невелика гірка й почали в ній шукати слідів української старовини. Про це появилася М. Я. Рудинського археологічна праця під наголовком: "Кам'яна могила" (Корпус наскельних рисунків), В-во "Академії наук української РСР, Київ 1961.

На початку у вступі подана замітка про Кам'яну могилу: "Горб кам'яної могили являє собою також винятковий утвір природи і щодо зовнішнього його оформлення. Це - своєрідний витягнутий з півночі на південь кам'янистий острів серед могутньої колись ріки, який в міру заглиблення її русла і обміління опинився кінець кінцем на поверхні заплави ріки у вигляді високого піщового горба, вкритого камінням".

РОЗДОРІЖЖЯ

АБО БЕЗВИХІДЬ УКРАЇНСЬКОГО ПОЛІТИЧНО-РЕЛІГІЙНОГО ПРОВІДУ

За один день не можна збудувати дому, каже народня мудрість, але будувати дім цілими роками, та й ще на чужих основах, часто запозичених, то ще більше переко-нує нас про неможливість будови дому. Ця друга думка є поперта словами Ісуса Христа, Він говорить: "Хто бо з вас, коли башту поставити хоче, не сяде він перше й не вирахує видатків, - чи має потрібне на виконання" (Лук. 14:28).

Не одна українська душа, розбита серцем, думає: чому ми українці така велика нація, з такою багаток природою, не маємо вільної держави, вільного слова й релігії? На це питання дає нам вистачаючу, і вповні задовільну це одне слово "роздоріжжя". На роздоріжжях часто стоять стовпи, що показують дорогу, але самі з місця не в силі порушитись. Відою, що до Першої світової війни на українських землях, що були під чужою окупацією, більша частина людей були безграмотні, подібно, як це зараз є у відсталих країнах.

Ми привикли думати, що живемо в атомному часі й поступ в науці й цивілізації йде шаленим кроком вперед, але так не є. Об'єднані Нації, що цікавляться цим питанням, подають до відома, що в сучасному світі є около вісімдесят мільйонів людей не грамотних. Де причина цього зла? Країни в яких політичний і релігійний автократизм має силу, каже: "Коли люди навчаться читати та писати, стануть письменними, довідаються про стан життя в інших поступових країнах, будувд вимагати рівномірного життя від своїх урядів. До таких мудрувань належать: Альжир, Етіопія, Судан, Індія, Іран та Сирія.

Кожен нарід, що живе на землі, має своїх передових людей, а деякі з них є пророками, цебто людьми, що обдаровані Божою ласкою бачити правильний шлях свого народу. В українському народі такими пророками були Гр.

Сковорода, Т. Шевченко та інші. Т. Шевченко не відходив далеко від думки Гр. Сковороди. Як один так і другий промощували духовий шлях для відродження свого народу.

Тарас Шевченко походив з бідної панщизняно-невільничої родини. Боже Провидіння обдарило його бути народним і непохитним пророком, щоб говорити живу правду чи вона комусь подобається, чи ні! Він вибрав непохитний шлях, його ставлення до Бога й до народу було без фальшу, а Україна як Мати: "Ми не лукавили з тобою, ми просто йшли..." Головне, треба мати на увазі, що пророчі слова не є для одного часу й для одного покоління, вони є довго актуальні, аж доки пророча мета не буде в цілості сповнена. А, що речинець пророцтва може тягнутися роками й віками, то тільки тому, що нарід не в силі, або не спішиться розуміти свого пророка. Він говорив сильно й виразно про помилки свого народу, а також молитовно закликав не повторяти їх, а стати на ясний шлях, правдивого й безклясового братерства: "Обніміте ж, брати мої, найменшого брата, - нехай мати усміхнеться, заплакана мати!" (Послання). Ці слова виразно говорять про духовне відродження народу, а духовне відродження не діється само-сабою, воно діється згори від Бога.

Коли в 1960 року віце президент ЗСА Ричард Ніксон у Лос Енджелос, Каліфорнія промовляв у каледжі про советське шкільництво, український студент Вол. Старосольський хотів з ним мати зустріч, і до цього йому допомогла професорка, пані Шнайдер. Коли після привітання почалась коротенька розмова з Р. Ніксоном, про його погляди щодо поневолених народів, в тому числі українців, він відповів: "Нема на світі народу, якому б своя суверенна держава належить більше, як українському". І він сказав "Я також ознайомлений з великими іменами з історії". "Я був заскочений" - говорить студент, коли він назвав імена: Хмельницького, Шевченка, Скоропадського, Мазеши, а опісля сказав, що на світі було б напевно краще, якби Мазепі й Карлови XII пощастило пере-

моги "Петра I-шого".

Про нещасливий український випадок під Полтавою багато написано, але про той нещасливий випадок найкраще описує "Історія Русів". (України). Т. Шевченко, видно, був добре ознайомлений, коли писав: "Якби були одно-

Князь Володимир Великий (979-1015). Визволяв західні укр. землі та завів християнство на Україні.

Король „всея Русі“ Данило (1202-1264). Злучив майже всі укр. землі. Побудував Львів і Холм.

стайно стали..." Головною перешкодою до одностайности було якраз "православне духовне роздоріжжя". До сьогодні українські історики ламають голови, щоб відгадати автора цієї історії, але кмітливий читач, що знаходить ся на дорозі відродження, зразу бачить душу й мету автора історії.

Гетьман Іван Мазепа
1644-1709). Близкучий дипломат і політик. В союзі зі шведами вів війну з Москвою.

Гетьман Богдан Хмельницький (1648-1657). На чолі народ. повстання, розбив поляків. Бідновив укр. держ.

Щоб мати ясний і виразний образ про орієнтацію українського проводу тоді й сьогодні, наведемо кілька прикладів з вище наведеної історії.

ЗУСТРІЧ ГЕТЬМАНА МАЗЕПИ З КОРОЛЕМ ШВЕЦІЇ КАРЛОМ XII

Перша зустріч і розмова Карла XII з Мазепою: "Король, побачивши Мазепу з невеликою частиною козаків, здивувався! Мазепа доповів йому, що військо його покинуло, народ не послухався, що деякі полки його гвардії, покликані з охотників, зостається в місті Батурині, його резиденції, щоб охороняти магазини та запаси, і дораджував королеві поспішити туди своїм походом, щоб московці й там не заволоділи.

Головна невдача Мазеви була в тім, що він діяв все, сам своїм розумом. Про його заміри, сполуки зі шведами не знали навіть його близькі старшини. Народ ставився негативно до Мазеви, а про шведів мав зелене поняття.

СТАВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ ДО ШВЕДСЬКОГО ВІЙСЬКА

"Вступили шведи в Малоросію (Україну) і зовсім не було схоже на навалу неприятельську, і нічого собі ворожого не мало, а переходили вони села громади і як друзі та скромні мандрівники, не займаючи нічєї власности та всякого роду безчинств". А як ставились московські війська, ніби свої, звичайно по селах чинять під титулом: "Я - слуга царський! Я служу Богові і государеві, за весь мир християнський! Кури й гуси, молодиці й дівки нам належать по праву воїна і по наказу благородія його!" Шведи навпаки, нічого в громадан не вимагали і гвалтом не брали, але де їз знагодили, купували в них доброхїтним торгом за гроші. Кожен швед навчений був від своїх начальників говорити поуруськи (українськи) такі слова до народу: "Не бійтеся! Ми ваші, а ви ж наші!" Та не зважаючи на те, народ тутешній подобився, як примхливі азіяти. Він (цебто народ), виходячи зі засік своїх та сховищ, дивувався лагідності шведів, але за те, що вони розмовляли між собою не по-руськи (українськи) і зовсім не хрестилися, в часі молитви, і наряд уважав їх за нехристів і невірних, а побачивши, що вони їдять у п'ятницю молоко і м'ясо, вирішив, що вони є безбожні бісурмени, і вбивав їх усюди, де тільки малими партіями і поодилиці знайти міг. Іноді забирав і приводив до московських старшин, як полонених, за теє московські старшини давали їм платню, спершу грїшми по кілька карбованців, а опісля по чарці горїлки, із привітанням: "Спасибі хахльонок!"

ДУХОВНИЙ СТАН НАРОДУ ТА ЙОГО ПРОВІД

"По оприлюдненню царського манїфесту, народ малоросійських, і без того прихильний до сторони великоросійської, натурально, через ОДНОВІРСТВО І ОДНОРОДСТВО, що їх гостро тоді отїнював йому народ шведський своєю мовою та чужовірством. Московський цар з духовенством до манїфесту приклав свої вигадки, або байки передавані з уст до уст на рахунок шведув і Мазепи. Що створило нарешті, незмінний переказ, що знаний народові навіть до нині, буцім шведи, зневажать образи святі і їх топчу-

чи ногами, чудотворний образ Богородичний, в селі Дегтярівці, що над Десною, в мурованій тамешній церкві, що Мазепок споруджений, і що той образ видав тоді жалісний стогін, Мазепа стоячи на ньому, зрікався православної віри і присягав на віру шведську. Відгомінь про те перейшов зараз по всій Україні, зі змінюк тільки як місця так і назви ікони Богородичної. Дехто говорив, що сталося таке з образом Баликанським, а інші з Каплунівським і т. д. А тим часом винищування шведів від народу тривало далі по всіх місцевостях і при всяких нагодах, де їх тільки зручно знайти могли, і злість на них зростала з горливости народньої до зневажаної православної своєї віри, з того за одну осінь і зиму поменшало шведів до половини.

Тарас Шевченко подає ясно і недвозначно, куди українські державні провідники ходили за порадою й допомогою в обороні українського народу.

1. Князь Володимир Великий. Ось, що історія подає, чи так було, чи ні, але факти братньої незгоди були: "Сини Святослава не жили в згоді між собою". Одні проти одних воювали між собою. Володимир воював проти Ярополка. Здобув Київ, Ярополк утік до міста Родні. Володимир обляг місто, Ярополк піддався, той наказав Ярополка вбити. Коли Володимир з'єднав українські землі, як цілість, поділив країну на своїх синів, подібно як губернаторів.

На кінець Володимир рішив стати християнином. В Києві були християни ще в душі апостольському й мали дім молитви, церква св. Іллі, але Володимир погордив ними — пішов до греків, щоб охрестили його. Але те хрещення було загадкове? Він зажадав, щоб грецькі володарі Василь і Константин видали за нього свою сестру Ганну. Володимирові було мало українських жінок... Греки вчинили його волю, видали свою сестру за нього й охрестили його. Але він це все здобув віднож. Коли греки охрестили Володимира, а відтак і київлян, тоді розказували йому що він має робити. В першу чергу наказали божка Перуна вкинути до Дніпра, а на його місце поставити хреста. До Києва наслали своїх грецьких ду-

ховних провідників, які з початку казали до українського герба Тризуба, що був символом віковичного українського рільництва; ставити хрестика на одному крайньому тризубі, потім посередині а вкінці Тризуба замінено хрестом. А далі російські й українські церковні срархи княгиню Ольгу й князя Володимира канонізуючи їх на святих. Ось вам українці - казали: маєте ви своїх святих, моліться до них... вам української держави не треба.

Яку відповідь дає Т. Шевченко Володимирові і церковним срархам і народові:

"Раби незрячіі! Кого,
Кого благаєте, благіі,
Раби незрячіі, сліпіі?
Чи камінь милує кого?
Молітесь Богові одному,
Молітесь правді на землі,
А більше на землі нікому
Не поклонітесь! Все брехня:
Попи й царі!"

(Неофіти)

2. Король Данило, Галичини і всієї України-Русі. Того часу майже вся Європа була в державно-політиному хаосі. Усюди повствали лицарські ватажки воюючи й грабуючи безоборонне населення. Союзи їх, ватажків теж не були важні й тривалі. Король Данило два рази мусів скоритись перед татарами. Цікаве питання, що подає Дм. Дорошенко в "Історії України" про Данила, татар і селян.

"Підбадьорений зносинами з Римом, Данило тепер "король" Галичини й Волині", рішив почати боротьбу з татарами. В 1252 році він послав військо на Волинь і Київщину, щоб покорити "татарських людей", цебто тамошнє населення, що жило своїм самоуправним ладом під татарською зверхністю".

З вище наведеного історичного уривка, виходить, українському населенню краще жилося під татарською опікою, як під опікою українських князів і королів. Саме, того часу, коли папа римський наділив Данила папською короною, була створена папська інституція "св. інквізиція" (1229-1773). Папа Григорій IX (1227-1241) на со-

борі в Тулузі 1229 р. одобрив "св. інквізицію". На чолі цієї злої організації були Домінік і Торквемада. Під час цієї інституції згинули тисячі невинних людей. Та Бог змилювався над терплячими людьми, наступив час так званого "Світлого абсолютизму". Володарі європейських держав змусили папу Климентія XIV 1773 року роз'язати ту папаську інституцію.

Але в тому часі між роками (1229-1773) був створений орден "Єзіїтів", і на Тридентському соборі (1545-1563) одобрений. Основоположником того ордену був Ігнатій Лойоля, продожуючи дію "св. інквізиції". Орден єзуїтів між поляками й українцями насіяв багато лиха. Та мимо того українці католики моляться до І. Лойоля як святого, бо Рим канонізував його як святого.

Яку сцінку подає Т. Шевченко про короля Данила і його послідовників? Шевченко бачив, що люди б жили в мирі, ксли б боги цього світу не робили їх ворогами.

"Ще як були ми козаками,
А унії не чуть було,
Отам то весело жилось!
Братались ми з вольними ляхами,
Пишались вольними степами;
В садах кохались і цвіли...
- - - - -
Росли сини і веселились
Старії, скорбнії літа...
Аж поки іменем Христа
Прийшли ксьондзи і запалили
Наш тихий рай, і розлили
Широке море сліз і крови,
А сиріт іменем Христовим
Замордували, розп'яли...
- - - - -
Отак то, Ляше, Друже-брате,
Неситії ксьондзи, магнати
Нас порізнили, розвели,
А ми б і досі так жили.
Подай же руку козакові
І серце чистеє подай!
І знову іменем Христовим
Ми оновимо наш тихий рай". (Ляхам)

3. Богдан Хмельницький, гетьман України. "Кобзар" Т. Шевченка це дійсно жива історія. Книга, яку свідомі українці називають "Євангелією". Про гетьмана Б.Хмельницького Шевченко у "Розритій могилі" пише:

"О, Богдане,
Нерозумний сину!
Подивись тепер на матір
На свою Вкраїну,
Що, колишучи, співала
Про сьох недолю,
Що співаючи, ридала
Виглядала волю!...
Ой, Богадане, Богданочку!
Якби була знала, -
У колисці б придушила,
Під серцем приспала!
Степи мої запродані
Жидові, німоті,
Сини мої на чужині,
На чужій роботі".

За Переяславську угоду з Москвою Шевченко, Хмельницького зачислює до "нерозумних політиків". Але, коли він власні очі побачив Переяслав, де побачив жидівські хати, бруд, нелад (калюжі), свинячі багна і пише:

"Як би то ти, Богдане п'яний,
Тепер на Переяслав глянув,
Та на замчище подививс, -
Упився б, здорово упивсь!
І... Препрославлений, козачий
Розумний батьку!... і в смердячій
Жидівській хаті б похмеливсь,
Або в калюжі утопивсь,
В багні свинячім".

Із цих двох уривків Шевченкової поетичної творчої та критичної завваги щодо Переяславської угоди, підходить лише з погляду людського та людських помилок, не вникаючи в глибші причини "нещасливої угоди". Але в поезії в наслідуванні біблійного пророка Осії Розділ ХІУ, Шевченко не кладе вини на самого Богдана, але він за-

числює головних винуватців, як руїників України московського царя Петра I-го та український панів.

"Погибнеш, згинеш, Україно!

Нестане знаку на землі!

А ти пишалася колись

В добрі і розкоші!

Україно,

Мій любий крає неповинний!

За що тебе Господь кара,

Карає тяжко? - За Богдана,

Та за скаженого Петра,

Та за панів отих поганих

До краю нищить, - покара".

Осії Глава ХІУ

Іван Мазепа, гетьман України. Про долю Мазепи та його державницьким урядуванням під караулом Москви багато написано, як чужими так і українськими істориками у позитивному й негативному світлі. Але від "Історії Русів", переклад Вяч. Давиденка, видання Нью Йорк 1956 ми не мали й не маємо чогось докладного й реальнішого за це видання. Багато авторів у здогадливому питанні стараються відгадати, хто властиво був автором цієї історії на це питання досі немає відповіді, бо здогадливі автори бояться, щоб когось не образити. Але уважне читання цієї історії дає достовірну відповідь про її автора.

Доля Івана Мазепи, як гетьмана України була доволі і прикра, і складна, з двох сторін: перша це арестократизм московського царизму й духовенства, а друга це українська національна й релігійна несвідомість. Про це недвозначно пише автор "Історії Русів". Тарас Шевченко в поезії "Гржевець", знавець "Історії Русів" дає ясну відповідь про катастрофу української армії під Полтавою 1709 року.

"Наробили колись Шведи

Великої слави:

Утікали з Мазепою

В Бендери з Полтави;

А за ними й Гордієнко,
Кошовий із Січі,
Веде своїх недобитків
Та плаче, ведучи, -
Того плаче, що поради
Не подала мати,
Як пшениченьку пожати,
Полтаву дістати?
Ой, пожали б, як би були
одноставно стали,
Та з Хвастовським полковником
Гетьмана з'єднали;
Не стреміли б списи в стрісі,
У Петра у свата,
Не втікали б із Хортиці
Славні небожата". Іржавець

Сучасні українські церковні й народні історики возвеличують Мазепу, що він на Україні побудував багато церков, - це не зле, коли б у тих церквах розвивалась релігійна й національна свідомість, але так не було. Було щось про що автор "Історії Русів" відважився написати. Чи треба ще низчого деморалізаційного народнього упадку, який був того часу. Це не доподумання, щоє нарід, - шведів, приятелів, які прийшли рятувати Україну з неволі московської, тих друзів вояків ловити, приводити до ворога й відавати ворогові в руки за чарку горілки, або просто вбивати!? Жахлива українська історія, але правда.

Нема потреби українцям, як на рідній землі так і на еміграції писати нескінчені томи про Богдана Хмельницького та Івана Мазепу, про їхні невдачі й переливати як воду з порожнього в порожнє, на це все відповідь проста і ясна: Богдана Хмельницького загнали до Москви єзуїти. Хмельницький був такого переконання, що російський православний цар, духовенство й нарід будуть жити з українським народом по-християнськи, по-братньому, а сталося не так. Мазепі до катастрофи під Полтавою допомогла Православна Церква. Доказом цього, що як в Росії так і в Україні православне духовенство проклінало

гетьмана Івана Мазепу, як сретика за те, що з'єднався зі шведами протестантами, і як зрадника, що зрадив од-
нонеділимому володареві православної великої імперії.

Про сарану, що навістила Україну на кільканадцять ро-
ків перед Полтавською катастрофою, автор "Історії Ру-
сів" подає, що сарана хмарами, затемнювала сонце, леті-
ла зо сходу. Вона пожерала все, що було на землі, рос-
лини й дерева. А де бракувало одного й другого, то са-
рана їла людську кольорову одягу, - зелену, червону та
що було пофарбоване. "Переліт її супроводив страшний
сморід, що заповнював повітря на далеку відстань. Тим-
то багато хто з учених тутешніх, а паче священство, за-
примітили на крилах сарани її літери асирійські, які
означали гнів Божий. Отож, узялися були до богослужень
церковних і заклинань, і в цій справі виходили числен-
ні парохії з процесією на зустріч сарані, щоб її зни-
чити; та коли побачили, що сарана не боїться священ-
чих риз та коругов, почала сідати на корогви церковні
та священничі ризи, і грзла фрбовану матерію, то духо-
венство покинуло процесії, як рятунок проти сарани, по-
чали добирати найпростішого способу до вигублення са-
рани.

Уважний читач з цих кількох уривків з "Історії Ру-
сів" сам собі виробить правильне поняття, про катастро-
фу під Полтавою, та про одновірство, що було причиною
до тієї катастрофи. Політичні погляди та одновірство і
сьогодні майже такі самі, як були колись.

Для нас є тільки одне цікаве, коли читасмо історію -
про союз шведів із українцями: - воно якось дивно, щоб
зрозуміти такі випадки на світі: коли людині робиш до-
бро, то людина відплачує каменем, а коли робиш зло, то
людина приймає за добро? Так було зі шведами на Украї-
ні, із ставленням українського народу до шведів. Це до-
каз, що український нарід через оте "одновірство", ра-
зом зі своїм проводом стояв на роздоріжжі. Добрий схід,
добрий захі... І в цьому духовному роздоріжжі - нево-
ля українського народу.

Які величезні контрасти, - шведи протестанти, розу-

міли науку Ісуса Христа: "Ніхто більшої любови не має над ту, як хто власне життя поклав би за друзів своїх" (Ів. 15:13). Шведи йшли на Україну з великою любов'ю і посвятом, допомогти українцям визволитися з неволі московської, а українці разом з москалями нищили шведів, бо то, мовляв "нехристи", бо в п'ятницю їдять молоко і т. п., а головне не хрестяться - не кладуть рукою знаку хреста на себе. Оце українська історична логіка, чи вона чогоньбудь навчить українців, - це питання?

Гр. Сковорда, що сховався в Європу і мав нагоду не на одному місці бачити на роздоріжжях стовпи, які вказували дорогу, але він бачив, що ті стовпи "не отесані" показували дороги, як ходити людям по світі, але не показували правдивою дороги до Бога. Він на підставі Біблії прийшов до переконання: "Коли дому Господь не буде, - даремно його будівничі працюють, при ньому" (Пс. 127:1).

Історична недоля українського народу не лежить у чужинцях, а таки в самому українському народі, що вірить і досить у чужі видумки, подібні до тих, які подає автор "Історії Русів" - про шведів та Мазепу. Обов'язком проводу духовного показати людям правдиву й просту дорогу. Таким духовним провідником був митр. Василь Липківський і український протестантизм. Коли б Україна була протестантсько-євангелістською країною, тоді б позбулася турбот, шукати духовної допомоги в чужинців, але шукала б такої допомоги в Бога.

Стаття "РОЗДОРІЖЖЯ" була друкована в журналі "Віра й Наука", з певним доповненням входить до цієї збірки - "Тернистими шляхами до волі".

"Віра й Наука" 1962.

ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА

(1722 - 1794 - 1972)

Одна частина 250 років в одній тисячі здається короткий час, але в тому часі багато пройшло історичних подій, багато поколінь, людей, що народились, пережили свій вік і відійшли у вічність. З нагоди ювілейного року народження українського Сократа — Григорія Сковороди перша літературно-біографічна ластівка, що зашебетала на вільній землі Америки — це д-р Лука Луців, його довша стаття у календарі, альманасі УНС за 1972 рік. В цьому біжучому році напевно появиться багато більше різних статей на цю тему не тільки у вільному світі, але теж на рідних землях. Досі за цих 250 років появилoся багато різних праць про Гр. Сковороду, як видатного українського філософа, але треба сказати живу правду, що всі ті праці про ювілянта були і ще є під певною контролею цензури.

Відомо, що від часу народження Гр. Сковороди 1722 року до 1914 року, цебто до Першої світової війни, а відтак революції, вислів вільного слова був під московсько-царською й церковно-синодальною цензурою. Дуже добре зробив д-р Л. Луців, що покликався на роман В. Савчука, як уривок про розмову Гр. Сковороди з єпископом Іосафом, коли єпископ давав йому посаду вчителя в Переяславській колегії, у розмові він запитує Сковороду:

— Я чув, ти побував недавно в чужих краях? Сковорода кивнув головою.

— І що ж ти бачив? Із ким стрічався? Чи збагатив свій ум і душу?

— Був у Токаї, Відні, Презбурзі, Офені... Сходив доріг чимало і розмовляв зі всяким людом... Про Німеччину промовчав.

— Із православними? Чи з лютеранами та католиками?

— Я не цікавився. Мене також за віру ніхто не питав, — посміхнувся Сковорода. Він розумів, до чого хилить високопреосвященний: боїться, чи не набрався чужого духу.

— Там взагалі не дуже Церкву празнують, — додав навмисне, — хоч віру мають у серці і Богу моляться...

— Від протестанства до еретицтва лише півкроку, — прорік єпископ.

Оця коротка розмова Гр. Сковороди з єпископом Іосафом є цілим ключем до тодішніх російсько-державних і релігійних поглядів. Окрім тодішніх державно-релігійних обставин, в яких приходилося жити українській людині на своїй рідній землі, вистачить звернути увагу на речення єпископа Іосафа: “Від протестантизму до еретицтва лише півкроку”. Це речення дає нам відповідь, чому сам Гр. Сковорода та його біограф М. Н. Ковалинський нічого не згадували про перебування Сковороди на університетських студіях у Галле, Німеччина. Усі, коли беруться щось писати про Гр. Сковороду, як українсько-го філософа, покличуться на біографію Ковалинського: “Сковорода подорожував з російським ген. Вишневським і дістав дозвіл відвідувати: Будапешт, Братиславу, Відень і Офен”, на цьому крапка. Однак, багато, що пишуть про Гр. Сковороду, додають і Німеччину. Оця “Німеччина”, про що нічого не згадує Ковалинський у своїй біографії про Сковороду, на це дає відповідь єпископ Іосаф: “Від протестантизму до еретицтва лише півкроку”.

В цьому самому параграфі (уривкові), що М. Ковалинський згадує, що ген. Вишневський дозволив Гр. Сковороді відвідувати міста про які вище згадано, говорить, що Сковорода добре володів мовами: латинською, німецькою, грецькою, і додає, що це властиво було допомогою, що Сковорода мав можливість нав'язувати знайомство та прихильність з європейськими вченими.

Поки прийдемо до питання, чому сам Гр. Сковорода та його учень М. Ковалинський нічого не згадали про Німеччину, слід кинути кілька слів про письмєнну мову Сковороди. Коли йде мова про критичні погляди на твори Сковороди, — не всі поділяють його письмєнну мову!? Це є перше, друге, чому Гр. Сковорода, як подає Ковалинський про його родовід: “Батьки походили з простолюддя, батько був козак і мати козацького роду. Приналежність батьків Сковороди, була міщанська, й тому вони не підлягали панщині. Батьки були правдомовні, чесні, гостинні і миролюбні, через це мали велику

пошану в людей.

Малий Грицько мав більшу спільноту зі селянськими дітьми, знав він добре українську народню мову. Але коли його надзвичайна здібність потягнула до початкової, середньої і високої науки, аж до завершення філософією. Постає питання, чого він залишив свою рідну мову? До цього змусили його тодішні обставини, він знаходився між двома світами: мовою церковно-книжною й мовою народною.

Селянство того часу було майже цілком неписьменне. Його філософічні твори для простолюття були б "голосом покликуючого в пустелі", це він бачив і рішив писати "церковно-книжною" мовою. Але мимо того він цілим своїм розумом і душею жив зі своїм народом, ходив від села до села й ніс їм потіху і надію якою сам жив і дихав.

Що тоді було мовних два світи, між якими знаходився Гр. Сковорода, слід зробити мале порівняння про Гр. Сковороду, як філософа, і Ів. Котляревського, як військовика і народно-го письменника. Життєві роки Сковороди 1722-1794, життєві роки Ів. Котляревського 1769-1838, коли Гр. Сковорода помер, то Ів. Котляревський мав 25 років. Твори Сковороди й "Енеїда" Котляревського говорять нам про ці два світи — мову церковно-книжну й мову народну. "Енеїда" — не назвичайно цінний матеріал для нашого часу, переважно для молоді, щоб переконатися, що українська мова є праджерелом українського народу та його історії.

Гр. Сковорода та його учень М. Ковалінський знали, що між церковною й народною мовою є певна прірва, але не мали відваги писати народною мовою. Дійсним апостолом і пророком українського народу був Тарас Шевченко. Він знаходився в таких самих умовах щодо української мови, як його попередники. Він так далеко пішов, що вибрав страждання і муки в обороні українського народу та його мови, царів назвав "шинкарями", це він виразно подав у своїй першій і другій молитві 1860 року. Якби ті царі не виглядали, в які б вони шати не вбиралися, коли вони руйнують життя народу та його мову, вони є "шинкарями".

Речення, яке написав В. Савчук у своєму

романі: "Від протестантизму до еретицтва лише півкроку, — прорік єпископ", воно говорить, що Гр. Сковорода перебував якийсь час у Німеччині. Про ці міста, що згадує М. Ковалинський у біографії про Сковороду, були під володінням католицької Австрії, коли єпископ говорив про "протестантизм", мав на меті Німеччину.

Коли доводилося мені збирати матеріяли до написання "Нарису історії УЄБЦ", не міг я по-минуті Гр. Сковороду, для нього присвячений Х-тий розділ: "Гр. Сковорода — провісник українського евангелізму". Коли б Тюрінгія, німецька провінція, була не попала до зони СРСР, була б можливість прослідити університетські архіви, про українських студентів, які за часів Сковороди були на студіях в Галле, Німеччина.

Цей рік, що є роком народження Гр. Сковороди, є теж роком певних непередбачених релігійних і політичних подій. Американська преса подала цікаву карикатуру, як китайський прем'єр Чжоу Ен-Лай допоміг американському президентові Річардові Ніксонові перескочити "Хінський мур". У цьому світі є все можливе і все переходове. Але ми, українці, особливо релігійні й національні провідники, малу увагу звертаємо на деякі можливості і через цю неувагу ніяк неспроможні перескочити: візантійський, римський і московський — мури.

Минулий рік 1971 був ювілейним роком відродження Укр. Автокефальної Православної Церкви, правдиво Української Церкви, бо в ній було все по-українському. А це все сталося завдяки великій геніяльній людині Митрополитові Василеві Липківському, який не боявся перескочити "візантійський мур" і стати на непопущному українському народному фундаменті. Це насправду виняток в українській церковній історії, бо до того, щепто 1921 року, жоден з українських єрархів не спромігся на подібний крок. Прославлення Бога чужою мовою — це гріх проти Бога й рідного народу — гріх непростимий, про це так ясно й виразно написано в Діях Апостольських: "Чудувалися всі й дивувалися, та й казали один до одного: »Хіба ж не галилеями ці ось усі, що говорять? Як же кожен із нас чує власне наріччя, що ми в нім народились?«" (Дії Ап. 2:7-8).

Минулий ювілейний 1971 рік не був всіма православними належно відзначений, за винятком Укр. Православного Братства ім. Митр. В. Липківського, про католиків і протестантів українців, то нема що говорити, бо відомо, що на східній території України, по 1921-му році протестанти почали вимагати, щоб проповідь Євангелії була голошена в українській, а не в російській мові. А греко-кат. на рідних землях 1946 р. підповядковані Російській Православній Церкві, а ті, що знаходяться у вільному світі, тількищо до II-му Ватиканському Соборі почали вводити українську мову до церковного Богослуження.

Вертаючись до Гр. Сковороди, що він писав свої філософічні й богословські праці “церковно-книжною мовою”, бо він не мав іншого виходу. Коли він повернувся зі своєї подорожі по Західній Європі, як про це вище згадано, розмова Сковороди з єпископом Іосафом, він не мав відваги перескочити “церковно-візантійський мур”, як це зробив Іван Котляревський, він полишив усе в спокої, відмовився навіть, коли йому пропонували прийняти московсько-церковне “преподобство”, — він пішов між селян, до тих, що були всіма верховодами полишені гіркій недолі, і ціле своє життя посвятив на служіння рідному народові.

Багато українців, що писали чи пишуть щось про Гр. Сковороду, затримуються на біографії М. Ковалинського, нічого не згадують про його побут у Німеччині? Дехто вважає, що він взагалі в Німеччині не був? Про те є певні джерела. Коли б сьогодні був можливий доступ до Східньої Німеччини й до університету в Галле Тюрінгя, напевно можна б дещо докладно довідатися.

Джерела про те, що Гр. Сковорода побував у Німеччині:

1. Д. Баглій, Гр. Сковорода, український філософ, Харків 1928, ст. 43.
2. В. Гутце, Вестліхе Квелен дес русішен штундісмус, Касель 1956, ст. 45.
3. Ів. Гончаренко, Основи укр. національно-виховання, Ульм 1959, ст. 69.
4. Гр. Домашовець, Нарис історії УЄБЦ, Ірвінгтон — Торонто 1967, ст. 109.

ТАРАС ШЕВЧЕНКО, ПАТРІОТИ І ЕМІГРАЦІЯ

Тарас Шевченко — Геній слова:

“Погибнеш, згинеш Україно!
Не стане знаку на землі!
А ти пишалася колись
В добрі і розкоші — Вкраїно,
Мій любий краю неповинний!
За що тебе Господь кара!
Карає тяжко? — За Богдана,
Та за скаженого Петра,
Та за панів отих поганих
До краю нищить, — покара”.

Українські патріоти:

Ой, не загинеш Україно,
Бо твій Дніпро, степи і гори,
Хоч пекло люте заповзялось . . .
Воно Тебе вже не поборе!
Ой, не загинеш Україно,
Бо ти пишалася колись,
Ще є герої — правди й волі
Вони ще не перевелись!
Ой, не загинеш Україно,
Коли живуть ще патріоти,
Бо “Кобзар”, — то святі скрижалі,
Вони сповняють їх до йоти.
За ті скрижалі наш Тарасе,
Твої онуки і правнуки:
За правду й волю й рідну мову,
Ідуть в тюрму, ідуть на муки!
Ой, не загинеш Україно,
Коли живе ще рідна мова,
А мова — скарб відвічно Божий,
Вона є сила для обнови!

Еміграція:

Пропадеш, згинеш еміграціє,
Сліду не стане по тобі
Бо натворилось організацій
І кожна дбає лиш собі.
І молодь наша у зневірі,
І до якої йти кошари?
Батькам байдуже — по традиції,
Із церкви — проста путь до “бари”.

Коли би молодь була з нами,
Могла б переставляти гори!
Піде незнайими шляхами...
І до батьків не заговорить.
Тоді вже ніщо не pomoже:
Ні --- "паки, паки", ні "глаголи",
Як молодь на чужому полі...
Даремні --- "ора ет лябора"*)
Пропадеш, згинеш еміграціє
Сліду не стане по тобі.
Скигальчий шлях, --- не мав рації,
Бо не покаялись в біді.
Коли не пізно, то ще нині
Згадай про патріотів долю,
Борців за волю в Україні, -
І не чванись, що маеш волю!?
Пропадеш, згинеш еміграціє,
Як не покаєшся ще нині,
То завтра буде вже запізно,
Як запустіють всі святині.
І зникне слово "еміграція"
Життя пройде немов в імлі...
Й американський пес не гавкис,
Що ми жили на цій землі.

Л. Забіренко

*) "Ора ет лябора". латинські слова --- молися і працюй.

"В шинку і наш і Москаль і
навіть Німець --- всі похожі
на свиню, а жінки, то ще гір-
ше..."

Тарас Шевченко

ІВАН ФРАНКО

НАЙМИТ

В устах тужливий спів, в руках чепіги плуга —
Так бачу я його;
Нестаток, і тяжка робота, і натуга
Зорали зморшками чоло.

Душею він дитя, хоч голову схилив
Немов дідусь слабий,
Бо від колиски він в недолі пережив
І в труді вік цілий.

Де плуг його пройде, залізо де розриє
Землі плідної пласт,
Там незабаром лан хвилясте жито вкриє,
Свій плід земляця дасть.

Чому ж він зрібною сорочкою вкритий,
Чому сіряк, чуга
На нім, мов на старці, з пошарпаної свити?
Бо — наймит він, слуга!

Слугою родиться, хоч вольним окричали
Багатирі його:
В нужді безвихідній, погорді і печалі
Сам хилиться в ярмо.

Будинок-музей Івана Франка в селі
Нагуєвичах (сучасний вигляд).

Щоб жити, він життя, і волю власну, й силу
За кусник хліба продає,
Хоч не кормить той хліб і стать його похилу
Не випрямить, і сил не додає.

Сумує німо він, з тужливим співом оре
Те поле, оре — не собі!
А спів той — наче брат, що гонить з серця горе,
Змагатись не дає журбі.

А спів той — то роса, що в серці підкріплює
Напів-зів'ялий цвіт:
А спів той — грім страшний, що ще лиш глухо грає,
Ще здалека гремить.

Та поки буря ще нагряне громовая,
Він хилиться, проводить в тузі дні,
І земельку святу як матінку кохає,
Як матінку сини.

Байдуже те йому, що для добра чужого
Він піт кривавий лле,
Байдуже те йому, що потом труду свого
Панам панування дає.

Коб лиш земля, котру його рука справляла,
Зародила оп'ять,
Коби з трудів його на других хоч спливала
Небесна благодать.

*

Той наймит — наш народ, що поту лле потоки
Над нивою чужою.
Все серцем молодий, думками все високий,
Хоч потоптаний судьбою.

Свої доленьки він довгі жде століття,
Та ще надармо жде;
Руїни перебув, татарські лихоліття,
І панщини ярмо тверде.

Та в серці, хоч і як недолею прибитім,
Надія кращая жие —

Так часто під скали тяжезної гранітом
Вода холодна б'є.

Лиш в казці золотій, мов привид сну чудовий,
Він бачить доленьку свою,
І тягне свій тягар, понурий і суровий,
Волочить день по дню.

В століттях нагніту його лиш рятувала
Любов до рідних нив;
Не раз дітей його тьма-тьменна погубала,
Та все він пережив.

З любов'ю тою він, мов велетень той давній,
Непоборимий син землі,
Що, хоч повалений, оп'ять міцний і славний,
Вставав у боротьбі.

Байдуже, для кого — співаючи, він оре
Плідний, широкий лан:
Байдуже, що він сам терпить нужду і горе,
А веселиться пан.

*

Ори, ори й співай, ти, велетню, закутий
В недолі й тьми ярмо!
Пропаде пільма й гніт, обпадуть з тебе пута,
І ярма всі ми порвемо.

Не даром ти в біді, пригноблений врагами,
Про силу духа все співав,
Не даром ти казок чарівними устами
Його побіду величав.

Він побідить, порве шкарлущі пересуду,
І вільний власний лан
Ти знов оратимеш — властивець свого труда,
І в власнім краю сам свій пан.

10 жовтня 1876.

Іван Франко.

ІВАН ФРАНКО

Каменярі

Я бачив дивний сон. Немов передо мною
Безмірна, та пуста і дика площина,
І я прикований ланцом залізним стою
Під височенною гранітною скалою,
А далі тисячі таких самих, як я.

У кожного чоло життя і жаль порили,
І в оці кожного горить любови жар,
І руки кожного ланци, мов гадь, обвили,
І плечі кожного до долу ся схилили.
Бо давить всіх один страшний якийсь тягар.

У кожного в руках тяжкий залізний молот,
І голос сильний нам з гори, як грім гремить:
“Лупайте сю скалу! Нехай ні жар, ні холод,

Не спинить вас! Зносить і труд, і спрагу й голод,
Бо вам призначено скалу сесю розбити”.

І всі ми, як один, підняли вгору руки,
І тисяч молотів о камінь загуло,
І в тисячні боки розприскалися штуки
Та відривки скали; ми з силою розпуки
Раз-по-раз гримали о камяне чоло.

Мов водопаду рев, мов битви гук кровавий,
Так наші молоти греміли раз-у-раз;
І п'ять за п'ядею ми місця здобували;
Хоч не одного там калічили ті скали,
Ми далі йшли, нічо не спинювало нас.

І кожний з нас те знав, що слави нам не буде,
Ні пам'яті в людей за цей кровавий труд,
Що аж тоді підуть по сій дорозі люди,
Як ми проб'єм її та вирівняєм всюди,
Як наші кости тут під нею зогниють.

Та слави людської зовсім ми не бажали,
Бо не герої ми і не багатирі,
Ні, ми невольники, хоч добровільно взяли
На себе пута. Ми рабами волі стали:
На шляху поступу ми лиш Каменярі.

І всі ми вірили, що своїми руками
Розіб'ємо скалу, роздробимо граніт;
Що кров'ю власною і власними кістками
Твердий змуруємо гостинець, і за нами
Прийде нове життя, добро нове у світ.

І знали ми, що там далеко десь у світі,
Який ми кинули для праці, поту й пут,
За нами сльози ллють мами, жінки і діти,
Що други й недруги гнівнії та сердиті
І нас, і намір наш, і діло те клянуть.

Ми знали се, і в нас нераз душа боліла
І серце рвалося і груди жаль стискав;
Та сльози, ані жаль, ні біль пекучий тіла,

Ані прокляття нас не відтягли від діла,
І молота ніхто із рук не випускав.

Оттак ми всі йдемо в одну громаду скуті
Святою думкою, а молоти в руках.
Нехай прокляті ми і світом позабуті!
Ми ломимо скалу, рівнаєм правді путі,
А щастях всіх прийде по наших аж кістках.

ВИЗНАЧНА МЕЦЕНАТКА УКРАЇНСЬКОЇ НАУКИ, ДОРОТА КУЛЬЧИЦЬКА

Подав д-р М. Стахів

Дорота Кульчицька
Пам'ятник Івана Франка в оселі Українського
Робітничого Союзу в Ґлен Спей, Стеййт Н. Й.

ПЕРШІ РІЗДВЯНІ СВЯТА В АМЕРИЦІ

(С п о м и н)

За старанням моєї рідної сестри Катерини Домашовець - Маяк і УМБТ та Норт Бепгист Конвеншен, Пенсилвенія, ранком дня 18 серпня 1948 року мої ноги разом з моєю дружиною Анастасією стали на вільній землі Америки. Хоч прощали ми Європу зі слізми, — зустріли Америку з радістю. Моя рідна сестра вихала до Америки тоді, коли я ходив до другої класи народньої школи. Проминуло чотири десятки років, як ми з нашим приїздом до Америки зустрілися на залізничному дворі Екрентон, Пенсилвенія. То був день праці, так що на залізничний двірць, щоб нас привітати, прибула моя сестра і її донька Ена, замужня Бануль. Сестра, дивлячись на мене, каже: "Чи то мій рідний брат, чи якийсь джермен?"

То був жарт, але по стільки роках тяжко пізнати одне одного, хоч би з найближчої рідні.

Терен міста Скрентону й околиці подібний до українського Донбасу, копальняний терен вугілля-антрациту. Коли ми за мешкали тимчасово в моєї сестри, вона часто оповідала нам про її родинне життя та про українських робітників, переважно та-

личан, що їхали на заробітки до Америки й за-тримувались у Скрентоні, де найскорше можна було знайти працю. Ми, нові емігранти з часу другої світової війни, не дуже цікавимося життям наших попередників, робітників - емігрантів до Америки. Їхнє життя було багато гірше, як наше, нових емігрантів. Сестра часто оповідала про копальняних робітників, які, бувало, тяжко працювали за дешеву ціну й не мали жодного забезпечення від випадків, скалічення та, нещасному випадку, від смерти; жінка й діти лишалися, які ще не могли працювати, на бідному міському отриманні.

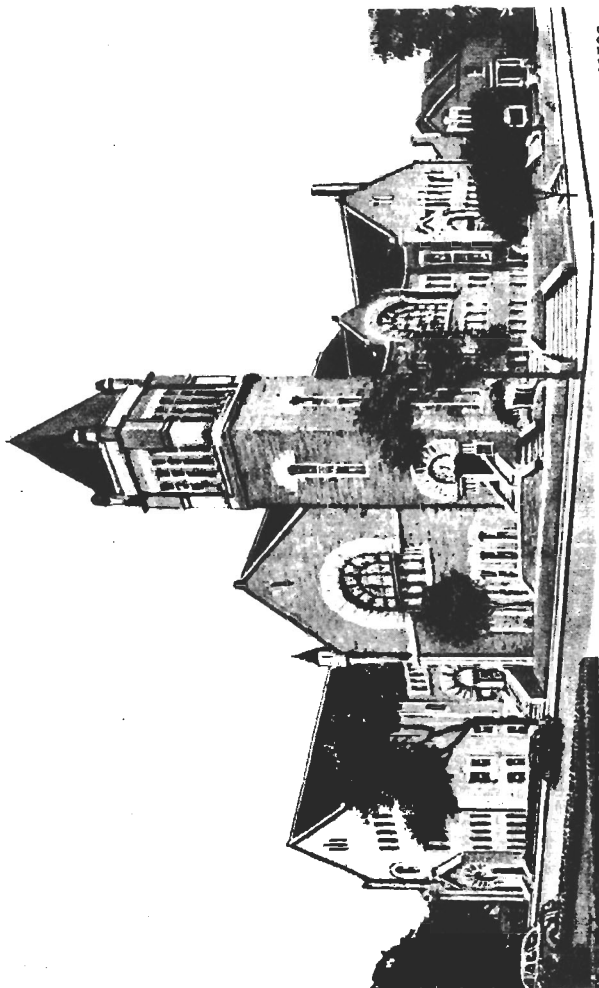
Сестра з чоловіком, як це було давніше, винаймували дві кімнати з малою кухнею. В одній кімнаті мешкали разом з малими дітьми, а другу винаймували робітникам, в якій то кімнаті їх мешкало 6-ох або більше. Вона готовила їм їжу й прала білизну. Вечером приходили робітники з праці, чорні, як негри, повечеряли й лягали на підлозі спати. Яка була їхня вечеря? Сестра щодня на вечерю варила їм у великому баняку (посудині) росіл, волове м'ясо — на кожного робітника по од-

ному фунтові. Робітники, йдучи з праці, кожен по черзі, приносили одну півлітру горілки й хліб — і це була їхня уся вечерея. Тоді не було тих усяких вигід, які ми маємо за наших часів. Не було ні ма-

шин до прання білизни, ні холодильників, ні телевізорів, ні радія.

Коли я прибув 1948 року до Скрантону, вже було всього багато. Правда, телевізорів не багато, але радіоприймачі були май-

ELM PARK M. E. CHURCH. SCRANTON, PA.

Баптистська Церква в місті Скрантон, Пенсильвенія, ЗСА.

же в кожній хаті.

По короткому часі ми з дружиною впорядкували наше нове помешкання. Крім щоденного зайняття, вечорами ми учащали на лекції англійської мови, поповнити її, бо я англійську мову вивчав за часів панської Польщі в Духовній Семінарії. Наші дні минали дуже скоро. Наближалися Різдвяні Свята на вільній землі Америки.

Вже на тиждень перед Різдвяними Святами недалеко нашого помешкання почали гомоніти під звуком електричних дзвонів різдвяні колядки з Протестантсько - Баптистської Церкви. Я знав багато українських народних і церковних пісень і мелодій та крім цього, в часі першої світової війни, перебуваючи в Південній Україні, мешкаючи в місті Мелітополі, через пару років співав в українському хорі під орудою диригента проф. Балабанова, відтак під час перебування в Духовній Семінарії в місті Лодзі, Польща, співав у хорі під орудою диригента, учителя співу, німця Венского. Слухаючи Різдвяних протестантських церковних пісень, що гомоніли при допомозі електричних дзвонів, найбільше заімпонувала мені колядка: "O come all ye faithful,

joyful and triumphat". — Прийдімо всі вірні, радісні в тріумфі! Ця мелодія так впливала на мою скитальчу душу, що я відчував неначе то дійсно анголи в просторі нашого неба, що покриває землю, співають: "Слава Богу в небі і на землі спокій, в людях уподобання!" І по душі віяло духовим фіміямо, але рівночасно, будився жаль над моїм народом, з яким я, через беззаконня людське, мусів розпрощатися й блукати по чужині, а накінець причалити до берегів вільної Америки.

Проминає 25 років від часу приїзду на вільну землю і в 1972 році святкую ювілейні Різдвяні Свята. Різдвяна пісня, яку приходилося вперше слухати "Прийдімо всі вірні!" в англійській і рідній мові не дається забути. Не тільки приходить на гадку під час Різдвяних Свят, але кожночасно, і постає думка, коли на правду люди прийдуть до Бога й стануть братами, стануть людьми, а не лютьми та голодними вовками, бо ситий вовк не кидається на людину.

І за цих двадцять п'ять років життя на вільній землі Америки, дивисься на все, і здається, такі самі дерева, квітки, звірята, пташки, таке саме сонце,

що світить і гріє, така сама вода, яку п'ємо, таке саме повітря, яким дихаємо, все Богом благословенне, як на рідних землях але люди не ті самі: більше самолюбні, ошуканчі, зрадливі й брехливі, і не стануть по сторо-

ні пораненого, як Милосердний Самарянин, але стають по стороні розбійників і добивають пораненого. Так виглядає людське життя нашого двадцятого християнського віку.

Гр. Домашовець

Зустріч князя Святослава з візантійським імператором Цимісієм.

П. Боднар.

ЗВІДКИ ВЗЯЛИСЯ АМЕРИКАНСЬКІ ІНДІЯНИ

"І розсіяв їх ізвідти Господь по лиці всієї землі; і покинули споружувати город і башту." — І Мойсея 11 гл. 8 стих.

Коли і звідки взялися люде в Америці та яким способом вона залюднилася своїми першими мешканцями, червоношкірими Індіанцями, про це ще й досі в науці є різні думки та теорії. Погляд Дж. П. Гарінгтона, відомого етнолога смитстонського університету ось який:

Предками американських Індіан є монгольські племена на Сибірі. Ще й сьогодні живуть на Сибірі породи людей, які своїми фізичними прикметами, будовою тіла, розміром черепа, волоссям, очима, взагалі з антропологічного погляду майже нічим не відрізняються від Індіан.

Відкрити Америку їм не було трудно, так як з Сибірського побережжя на північній сході навіть простим оком можна бачити гори на Алясці. Морський пролив, який віддаляє Сибір від Аляски в своїм найвужчій місці, широкий не більш п'ятьдесять миль, в зимі деколи замерзає так, що не трудно перебратися через нього в човнах або по льоду. З Аляски Індіани згодом посунулися здовж західного побережжя, а далі розбрилися по цілій Північній Америці. На заході було їх все більше ніж на Сході Злучених Держав і Канади. На заході,

з'окрема в Мексику, Центральній Америці і Перу найкраще розвинулася індіанська культура.

Одностайність фізичного типу, однаковість звичаїв і спільна мітологія у всіх індіанських племен доказують, Гарінгтона, що всін Індіани належать до одної раси і що їхні предки прийшли аж з Сибіру менше-більше одночасно в наслідок одного вилу сибірської еміграції. Після того, як вони розселилися швидко по Америці, витворилися й різні індіанські мови.

Доктор Грдліцко з Смитстонського інституту, визначний американський антрополог, твердить, що Індіани перейшли через пролив Берінга, де азійський суходіл найбільше висушений в море і найближче Америки. Недавно тому Грдліцко вибрався в дорогу на Аляску в цілі віднайти сліди та знадіба, яке в тодішній часі уживали. Дальше Грдліцка підносить думку, що "правдоподібно перші емігранти прибули з Азії від котрих походять племена індіанські — Алгони, Квейни, Іроквої та Шошомці в Північній Америці, а племена Азтеків поселилися далі на північ від Венезуеля на побережжях Бразилії аж по Патагонії. Пізніше прибули предки Толтеків, котрі осілися на побережжях Мексика, Антилії, в Середній Америці та Перу. Нарешті прибули

предки Ескімосів. Вони поселилися в найдальшій півночі тому, бо ці, що скорше сюди прибули, загорнули кращі землі і не допустили свіжих емігрантів до своєї займанщини. І ці останні мусіли, мимоволі, податися в найдальші сторони півночі і там страдати.

Знаходять ударяючу подібність між Азіятами а племенами Азтеків. Наприклад в релігійних обрядах Азтеків та Майо, котрі давніше замешкували Мексико й Центральну Америку, майже нічим не різняться від релігійних обрядів Тибетанців в Азії. Як Тибетанські священники вбираються кілька разів в році в "маски смерті" зроблені з людських черепів і гуляють "танець смерті", так і священники Азтеків клали подібні маски й уряджували подібні гульні.

Помимо назбираних різних доказів через Грдліцка не всі учені годяться з ним. Лише годяться всі з тим, що первісні поселенці, котрі заселяють Північну Америку, походять з Азії. Але ніяк не можуть погодитися з тим, немов-би ці люде Майо, Інкаси як рівно-ж і прочі, котрі існували перед Інкасами, мали походити з Азії, котрі були високо розвинені культурно перед християнськими часами в Мексику і Центр. Америці.

Племя Ламанітів було дуже жорстоке, як дике, часто збройно нападали на миролюбне племя Нефітів і людей Зарагемлі. Ламаніти і Нефіти мали багато між собою воєн. Нарешті прийшло до найзавзятішої бороть-

би, якої перед тим не мали. Це діялось около чотириста років по Христі. Ламанітам вдалося вигубити майже всіх Нефітів, лише остав з них командант військ Мормон і його син Мороні, котрий описав цю страшну різню на таблицях. І всі історичні облици мав зібрати ті, котрі були написані пророком Етер, котрий списав про Яреда від Вавилонської вежі, аж до війни, яка правдоподобно була 590 років перед Христом.

Ці таблиці пророк Етер закопав під горою Кумораг. Пізніше ці таблиці знайдено експедицією царя Нефітів Лемгі около 122 роки перед Христом. Згадані таблиці були переховувані в царських дворах Нефітів. Коли це племя було розбите в боротьбі з Ламанітами, з Нефітів остав цар і його син Мароні, котрий списав ці події, які мали місце до його часу і зібрав всі таблиці тай закопав їх під горою Кумораг і там лежали аж доки Джозеф Смит не мав видіння, в якому бачив, де лежать ці так важні історичні таблиці. Відтак викопав їх і переклав на англійську мову, а в 1830 році видано той переклад друком для широкої публики.

Цю книжку я читав, здібав де-які важні річи з боку релігійного, але в дечім не погоджуюсь.

Між иншим бажаю згадати про те що навіть в Біблії написано про одну групу емігрантів, котрі походили з народу Ізра-

ільського за царювання Осії в той час в Асирії царював цар Салманассар. Згадана група пустилась в далеку дорогу, маю дували півтора року — ма-буть на Сибір і Аляску, — і плили в далеку дорогу, де ніколи передше не жили люде. Глядіть в апокрифічну книгу Ездри. 3. кн. Ездри 13: 39-46.

Звідки взялися Американські Індіане? Цей предмет вельми був для мене інтересний, тому я взявся його досліджувати. Я певний, що многі читачі Канадйського Ранка про цей предмет мало знали. Для того поділююсь з вами цими відомостями. Скільки в тім правди, судіть сами. . . . .

Апостол Павло, будучи в столиці Греції в Атенах, сказав вчешим Грекам ось що: "І зробив

з однієї крові весь рід чоловічий, щоб жили на всему лиці землі, відграничивши наперед призначені часи домування їх, щоб шукали Господа, чей намагають Його та знайдуть, хоч недалеко Він від кожного з нас." Лян. Ап. 17: 26-28. Обернігесь-же до мене й прийміть спасення, всі краї землі, бо-ж я — Бог, а иншого немає." Ісаія 45 і 22. "Ой, Господи, сило моя й твердине моя й утечище мое в лихий годині! До Тебе навернуться народи від країв землі, і скажуть: Саму тільки лож внаслідкували батьки наші, марноту, й таке, з чогоніякого хісна нема." Єремія 16: 19. "Схаменуться і навернуться до Господа всі кінці землі; і перед тобою поклоняться всі покоління народів." Пс. 22.27.

"Канадйський Ранок" 1931

Франц Липецький

СЛІДИ ПЕРВІСНИХ АМЕРИКАНЦІВ

Американський археолог Джим Так відкрив у канадйській підарктичній пустелі на глибині шести стіп на скелястому острові „Ровз” залишки ватри з-перед 4 000 років. Протягом серпня, вересня і жовтня 1969, 1970 і 1971 років з гуртком студентів археології видержав він суворість клімату на тому маленькому острові над північним берегом Лябрадору, шукаючи слідів ранніх американців, яких названо архайчними людьми.

Архайчні люди відкрили цей острів приблизно 5 000 років тому, бродячи холодними водами фйордів у пошуках тюленів та пстругів. Їхні нащадки ще жили на цьому острові кількасот років.

Джим Так відкрив, що первісні американці були кочивниками і мисливцями. На його думку, жили вони добре зорганізованим життєм, доказом чого є відкриті при розкопах кладовища, в яких знайдено різного роду зна-

ряддя.

Археологічні експедиції фінансує переважно Вашингтонська Фундація Національної Науки. У 1971 році ця фундація фінансувала 150 експедицій коштом приблизно двох мільйонів доларів. Від 1970 року на Алясці біля Берінгової протоки відкрито яким: 200 старовинних осель. В доісторичних часах ця протока була еуходолом і творила міст шириною 1 800 миль, який сполучував Азію з Америкою. Яких 40 000 років тому первісні американці прибули через цей міст до Аляски. Деякі науковці вважають, що з часом ці первісні люди помандрували аж до Південної Америки, бо недавні відкриття в горах Перу вказують на те, що там жили люди 22.000 років тому. Яких 8 000 років перед Христом деякі ті мандрівники-мисливці осіли на місці і заснували малі громади. Біля 5 000 років перед Христом культура тих громад дуже поширилася.

Понад чотири роки тому археолог Джим Так, професор університету в Ньюфавнленді, відкрив на західньому узбережжі цього острова кладовище з-перед 4 000 років, в якому знаходилося сто кістяків з такими об'єктами, як вуса китів, гарпуни і витинані з рогів північного оленя гребені.

В році 1969 цей археолог організував першу експе-

дицію на острів „Ровз”, довжина якого становить вісім миль, а ширина п'ять. На цю експедицію, в склад якої входили 6 американських і канадійських студентів, канадійський уряд пожертвував 6 000 доларів, а нюфавлендський уряд дав до її диспозиції морський літак.

Але під час розкопів прийшло розчарування: в кам'яних гробах, замість слідів архаїчних людей, знайдено кістяки ескімосів з-перед 500 років, а при дальших розкопках — два гроби раніших ескімоських громад, один з християнської доби, другий за кількасот літ перед народженням Христа.

Несподівано експедиція натрапила на рід шиферних (лупакових) ножів і списів, порозкиданих довкруги малої частини острова. Це знаряддя було подібне до знаряддя, знайденого на кладовищі архаїчних людей в Ньюфавнленді. Члени експедиції почали обережно розкопувати землю навколо того знаряддя і на глибині шести стій натрапили на округле кам'яне вогнище. Вуглики з цього вогнища послано до лабораторії для визначення їх віку методом радіокарбону 14. Лабораторія усталила, що походять вони з 2.580 року перед Христом. Метод радіокарбону 14 базується на факті, що кожна жива матерія складається з певної кількості радіоактивного карбону (вуг-

тецю), який зі смертю починає з прецизною швидкістю розкладатися. По 5 720 років вуглець втрачає половину своєї радіоактивності. Перевірявши в лабораторії, скільки радіоактивного карбону залишилося, скажімо, у куску дерева, археологи можуть усталити, як давно це дерево стято.

Джим Так керував експедицією також у літніх місяцях 1970 і 1971 років. Однак, йому не вдалося знайти костей архаїчних людей. Він уважає, що вони розклалися в кислотній тундрі. Але уявляє собі образ архаїчних мешканців острова „Ровз”. На підставі знайдених частин шиферних ножів, списів і іншого знаряддя він доводить, що ті люди були мисливцями, ловили толенів, північних оленів та червону форель і ними живилися. І тому, що вони плавали по зрадливих водах фйордів, мусили вміти будувати добрі човни. В літню пору, правдоподібно, жили в шатрах, зроблених із ввірячої шкіри, а на зиму будували з дернин хати.

По знайдених у передісторичних гробах охрі (червоного кольору фарба), а червоний колір — це колір крові, археологи здогадуються, що архаїчні жителі, яких вони називають також людьми червоної фарби, виконували якісь релігійні обряди.

Археолог Брус Горкі, я-

кий провів літні місяці на розкопках вздовж узбережжя стејту Мейн, твердить, що громади архаїчних жителів прибували вліті до прибережних селищ ловити дельфінів і меч-рибу, а під зиму верталися до своїх осель полювати на північних оленів.

Архаїчні люди прикрашували свій одяг різного роду оздобами, як це видно з намист, знайдених у гробах в Ньюфаундленді. Ці намиста робилося з лусок малих морських слимаків, з риб'ячих зубів, з дзьобів і ніг птахів.

Археологи добиралися не раз до дуже небезпечних місць. Наприклад, у т. зв. Саблек фйорд, такий відлюдний, що тридцять років тому залага американського літака Бі-26, який мусів там приземлитись, померла з виснаження. Тепер знаходиться там американська летунська радарна база, віддалена на 150 миль від найближчого ескімоського селища. Цей фйорд вкритий льодом від жовтня до липня.

Вліті 1971 року Джима Така з його студентами перевезено морським літаком на острів „Ровз”, на якому перебули вони вісім тижнів. Літня температура острова — від 80 ступенів до точки замерзання. До цього постійно шаліють там вітри, від яких важко схоронитися. Про якусь купіль немає мови. Численні ставки мають у собі невичерпні запаси прісної води, а т. зв. вічна мер-

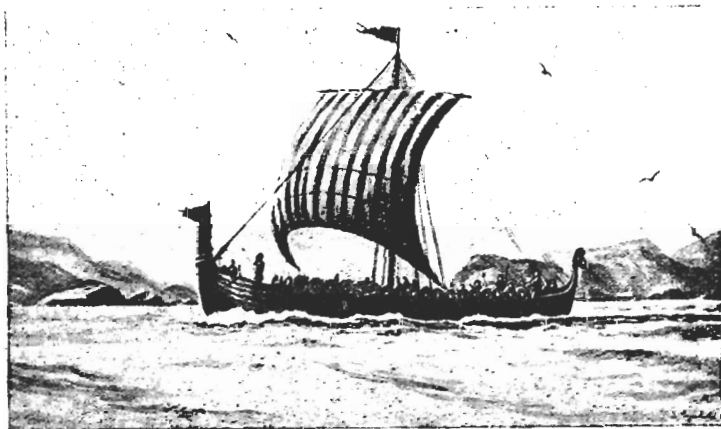
злата під поверхнею тундри може служити за досконалий природний холодильник.

Джим Так не любить послуговуватися радіовим апаратом. В критичному положенні воліє він плисти малим моторовим човном через фйорди до згаданої радарової бази за десять миль від постою експедиції. Проте ча-

сами вода у фйородах така бурхлива, що плавба ними виключена.

Що сталося з архаїчними людьми острова „Ровз” — загадка для Така. Вони могли зникнути внаслідок наглої зміни клімату, браку поживи або якогось стихійного лиха. Можливо, що при дальших розкопах удасться цю загадку розв'язати.

"Свобода" ч. 13. 1972

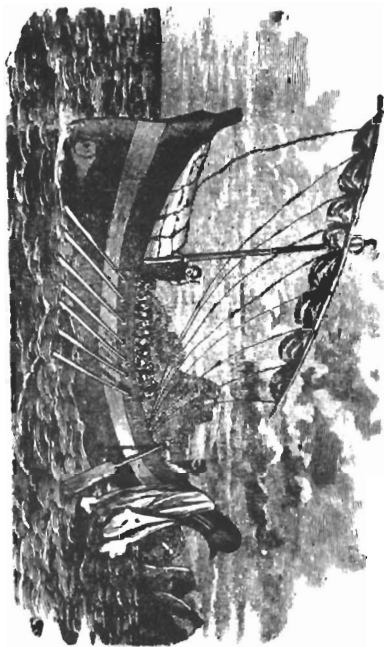
Початкове європейське мореплавання. Дружина вікінгів вирушує на заморські підбої.

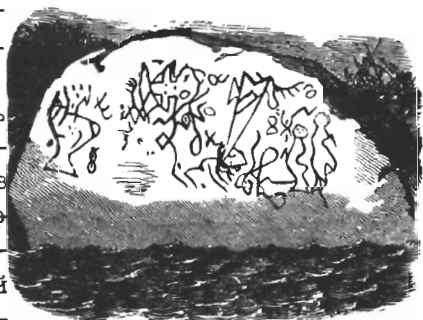
ІСТОРИЧНІ ПОДІЇ ЗСА, ПРО ЯКІ ВАРТО ЗНАТИ

Так, як з'єднані Стейти Америки й цілий американський континент ще й досі не є вповні досліджені і багато де що пока загадкове? Археологи працюють невпинно, щоб знайти остаточну відповідь на питання, з якого часу на цьому континенті появилoся людське життя, то не легка відповідь. Бо побільшости в загальному науковці-історики затримуються на двох поглядах: одні вважають, що на західній гльоб землі певного часу люди дісталися, перейшовши через Берінгову протоку в часі її замерзання. Другий погляд, що в доісторичних часах ця протока була суходолом і тривала міст шириною 1,800 миль, який сполучував ці два континенти. Коли такий перехід був зі східнього континенту на західній, то досі докладного часу не вдалося і неможливо усталити.

Археологічні сліди говорять дещо далше у минулість людського життя на американському в цілості континенті. Є певні археологічні сліди, а відтак мова про Атлантиду про великий острів і на ньому могутня держава, що ніби існувала колись, а відтак загинула в Атлантийському океані під час великого

Фінікійці, які вперше мали б цим кораблем відвідати західній континент.

DIGHTON ROCK.

Загадковий напис на скелі в Дінгтон, Массачусетс.

землетрусу. В Біблії йде мова про потоп світу з цього видко, що була велика якась катастрофа на землі й переміна суходолу. Про це буде мова на іншому місці, звідки взяли американські індіани?

I.

Пам'ятний для мене 1953 рік, відвідини Вашингтону, столиці ЗСА. На з'їзді Українського Біблійного Товариства в Честері, Пенсільванія, звернулися до мене два молоді емігранти з проською, щоб я з ними поїхав до Вашингтону. Їх цікавило побачити дім американського уряду, що зветься "Капітолій". Був чудовий сонячний день. Коло третьої години пополудні ми були у Вашингтоні біля Капітолію. Коли ми наближалися до цього чудового будинку, мої брати за вірою кажуть: "Нам чогось лячно йти до самого будинку й оглядати. Це ж державний урядовий дім. Коли хто бачив, щоб за царських часів звичайні люди могли наближуватися до царських палат, або тепер у Москві до урядового Кремля?" Кажу їм: "Не бійтеся, ходім. Дивіться, ось ходять по коридорі різні люди, оглядають його будову". Мої співпідорожники, бувші мешканці зі Східної України якось нехотя набрали сміливости, і ми разом з іншими людьми оглядали й бачили цю історичну будівлю.

Українці нової еміграції, що вже зжилися з Америкою та майже всі стали її громадянами, з цікавості

фрагмент на давній череп'яній посудині у Ютаг.

Цю кам'яну голову знайдено на глибині сімох метрів у Мексіко біля містечка Чо-льклі. Ця голова походить з доби перед 1292 роком.

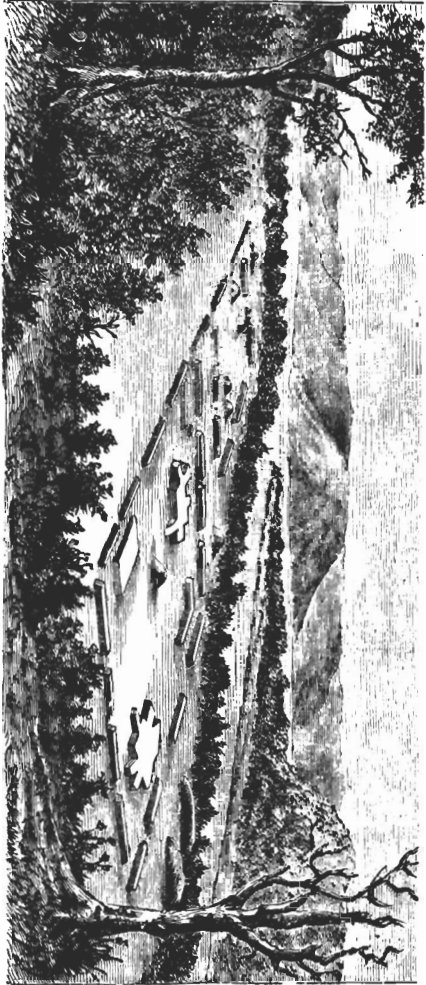

Перший винахід ваги. В американському судівництві є символом справедливости.

подорожують автомашинами по Америці. Ніхто їх по дорозі не затримує і не питає, якої вони віри або нації. Їдуть собі, як вільні люди вільної Америки.

Але чи багато українців знають про те, як ця воля здобувалася, хто був причиною до цього? Щороку в місяці лютому все американське громадянство пригадує собі двох американських президентів, борців за волю, та відзначає дату їхнього народження: Джорджа Вашингтона та Авраама Лінкольна. Але мало хто знає, хто були їхніми попередниками й нагнали їх до цього великого чину, щоб З'єднані Стєйти Америки були вільною й демократичною державою.

Ми живемо в часі, коли темні людські сили відкидають науку Христа і хотіли б вернутися до передхристиянської доби, коли панував деспотизм і невільництво. Любов до Бога й ближнього в деспотичному світі не мала вартости. Сучасний атеїзм відкидає Біблію і християнство, говорить, ніби Біблія і християнство протягом двох тисяч років нічого нового не дали людству. Питання: а чи сучасний атеїзм дає щось нове для людства? Ні, він вертається до передхристиянської доби. Лише через правдиву віру в Бога й правдиве розуміння науки Христа може наступити доба правдивого людського братерства і співжиття, любов до Бога і пошана до ближнього. У християнській добі було багато людей, що сяяли, мов ті зорі, промощуючи шлях до волі в державному і церковному житті

Будовляні сліди біля Мерітта, Огайо, ЗСА, ці сліди говорять, що на цій землі колись люди жили і думали, як усі інші раси або народи світу. Перед наукою археології ще двері не зачинені до дальших дослідів.

правдивою вірою в Бога й любов'ю до ближнього. Таку волю — “Вільна Церква у вільній державі” — започаткував на цій вільній землі Америці Роджер Вільямс.

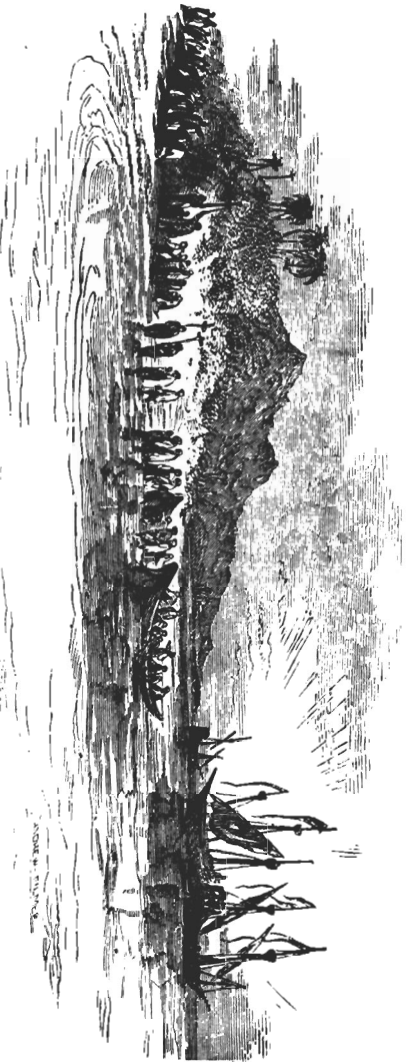
Історія ЗСА ділиться на певні періоди. Для нас, українців, цікаво знати, як виглядали ті періоди, де йшла боротьба за волю. Український народ, що довші віки поневолений, багатий на ідеології про здобуття народної й державної волі, але самі ідеології без чину залишаються ідеологіями.

Перший період — поселення європейців на вільному континенті Америки. Почався він, коли Христофор Колумб 25 вересня 1492 року причалив до берегів нового континенту.

Саме вищенаведеної дати стержни, керуючи кораблем Мартін Алонзо Пінзон, перший побачив нову землю і з великої радості закричав: “О, земля, земля!” Звертаючись до Колумба, сказав: “Сеньйор, земля, край!” Коли Колумб побачив нову землю, він схилив коліно і прославив Бога: “Слава Богу в небі!”

Ранком, коли вже сонце освітло землю, вони причалили до берега. Тут побачили чудові квіти, яких не бачили на старій європейській землі. Коли Колумб вийшов із корабля і став своїми ногами на землі, тоді сказав: “Ми сьогоднішнього ранку побачили землю, і на ній стали нашими ногами!” Тоді схилився і цілував землю... Відтак за католицьким звичаєм проспівали пісню на честь діви Марії.

Коли Христофор Колумб повернувся з нового континенту до Ев-

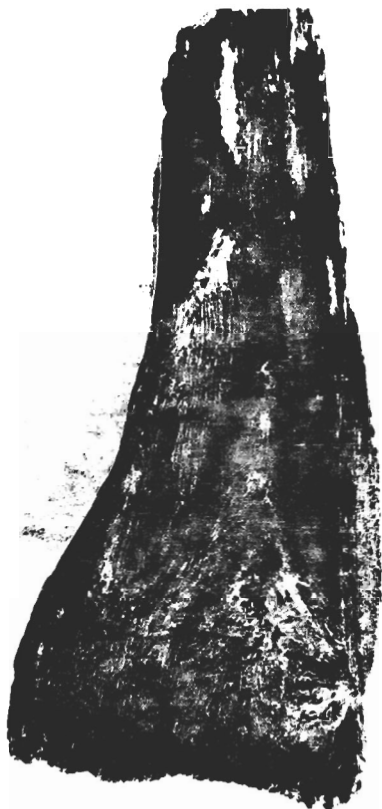
Коли Колумб відкрив новий континент Америки, тоді еспанці й португальці в імені католицизму їхали з хрестами і мечами й нищили все індійське, а на їх місці ставляли хрести.

ропи й розповіді про нову землю, про її красу, від того часу почався рух англійських і французьких мандрівників до нової землі.

По п'яти роках англієць Джон Кебот отримав дозвіл від англійського короля на подорож до Північної Америки, щоб відкрити дальші простори американської землі.

З того часу почався великий рух різних мандрівників до нової землі. Разом з новими мандрівниками Іспанії, Португалії та Італії до Південної Америки їхали й духівники, особливо монаших чинів. Перші їхали, коли довідалися, що на новому континенті є золото, а другі, католицькі монахи, їхали, щоб навертати американське автохтонне населення — індіан на католицьку віру. Те навертання часто проводилося при допомозі хреста й меча.

Американська історія дуже багата на ті всі мандрівні події. Європейці, особливо латинський світ, захопились відкриттям нового континенту та його багатствами, переважно золотом, сріблом та різними дорогоцінностями, грабуючи автохтонне американське населення, як тільки було можливо. Найжорстокіше поступав іспанець Гернардо Кортес, коли 1519 року вирушив з Куби, яка вже була опанована іспанцями, до Мексики. Мексиканці перед його нападом оборонялися й шукали мирної дороги, але це все не допомгло. Іспанці, при допомозі пальної зброї гармат та рушниць, перемогли. Кортес здобув місто, короля мексиканського Монтазума ув'язнив і ви-

СКАМ'ЯНІЛЕ ДЕРЕВО

У З'єднаних Стейтах Америки, Стейт Арізона це одиноке місце на світі де можна бачити скам'янілі колоди дерева. Володимир Домашовець (син) разом зріднею, дружиною й дітьми, зі своєї туристичної подорожі фотографуючи праісторичні пам'ятки, в цьому числі кусень скам'янілого дерева і це говорить про довговічність нашої праматері Землі, і як ми мало знаємо.

мордував понад 100 000 мирного населення. І все те робилося під знаменами хреста й меча. Яка була мета того мордерства невинної людности? Щоб загарбати золото й срібло та інші дорогоцінності, і з тим загарбаним добром, покритим людською невинною кров'ю, повернутися героєм та відкривачем нових теренів. Відомо, що до подібних авантур Кортес не був перший.

У повісті Ольги Мак "Бог во-гню" є розмова між Даньком та Коарасіабо. Данько каже, що в книжках про Бразилію є багато написано, щоб тобі все перепо-вісти.

- Ніч довга - відповів Коарасіабо.

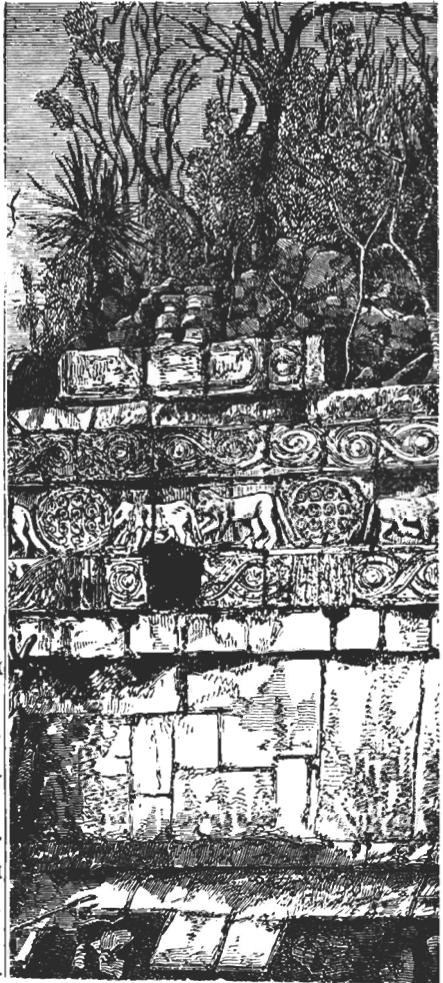
- Що ж тобі розказувати?

- Розкажи, чому гваянці пішли за Амбіре, і що було потім?

- В той час про який ти велиш оповідати, в Бразилії була кривава боротьба, португальці, намагалися скорити індіян. Повстання таймосів було жакливим для португальців. Амбіре, який скоштував рабства, присягнув і рішив відплатити. І за Амбіре пішли таймоси, гваянці та інші племена, пішли війною на португальців.

- Що ж далі - запитав Коарасіабо?

І далше Данько оповідає про французьких гугенотів, про жакливу Варфоломійську ніч 1572 р. За згодою папи Григорія XIII у

М Е К С І К О

Юкатан, на образку толтецькі руїни. Вони говорять, що колись: маї, астеки та інші індіанські племена, що жили на американському континенті, теж мали свою мову, мистецтво та культуру.

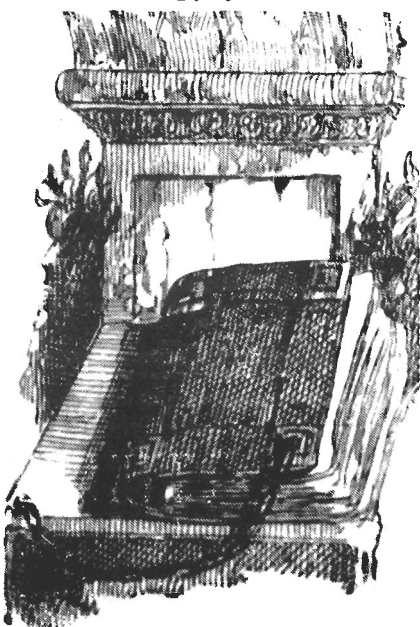
Парижі та його околиці вимордувано близько 100 000 протестантів-гугенотів. Багато гугенотів емігрували до Південної Америки. Вони поселились на островах Гванабарі. І ці французи — гугеноти заприятювалися з індіанцями, так як їх навчала Євангелія: “Люби ближнього, як самого себе”. За таке добре ставлення індіанці сподобали собі нових білих людей і жили з ними в мирі. Але католики португальці, з релігійною нетерпимістю до інших віруючих, під проводом Мен де Са кинулися великою силою на гугенотів, і ті були змушені втікати на материк Бразилії, і де тісніше об’єдналися з таймосами. У тому часі, коли португальці напали на гугенотів, індіанці великими та добре організованими силами й понищили багато португальських осель. А між Амбіре й гугенотами дійшло до того, що Амбіре видав свою доньку на знак приязні з французькими гугенотами.

Була пізня ніч, — Коарасіабо сказав: — тепер Даниле, ми будемо ще більшими й ближчими, як досі друзями.

Всяку релігійну нетерпимість можна назвати не інакше, як “релігійний фанатизм”. Проф. Михайло Драгоманів написав при кінці XIX віку історичну релігійну розвідку “Про волю віри”. Та релігійна нетерпимість, почавши від так званих “хрестових походів”, тягнулася аж до першої світової війни, особливо у Східній Європі, в

Продаж Біблії в часі євангельського руху вальденсів.

За часу англійського короля Якова I, Біблія прикована.

колишній царській Росії, і досі та нетерпимість не скінчена. Цю історично-релігійну розвідку видавництво "Кирило - Методіївське Братство" перевидало на вільній землі Америки 1974 року. Перше видання появилось 1895 року, невідомо, чи ще за життя М. Драгоманова, чи вже по його смерті. Однак ця історично-релігійна розвідка є не менш актуальною за нашого часу, як була за царських часів.

Від часу відкриття Колумбом Америки 1492 р. до заснування вільного Стейту Род Айленд через Роджер Вільямса 1636 р. проминуло 144 роки. В тому періоді на цій вільній землі нового континенту, почавши від південного до північного бігунів, було багато подій, різних пригод, боротьби європейців з індіанцями, пролито багато людської крові, аж накінець європейці з технічною та огнепальною зброєю, яка була невідома індіанцям, перемогли індіан, багатьох асимілювали, а решту, на їх прадідному континенті, поселили в так званих "резерваціях". Це говорить, що людям тяжко прийти до якогось порозуміння та мирного життя не тільки між расами, народами, релігіями, але між близькими племенами чи родами, навіть між самими слов'янами.

Другий період американської історії називається "колонізацією", в 1590-1765 роках. Про ці події ми докладніше довідуємося зі старих історичних видань, як з нових, бо новим авторам американської історії та її видавцям не все

Роджер Вільямс веде переговори про купно Род Айленд.

Перша баптистська церква в Провіденс, ЗСА, яку організував Р. Вільямс 1638 року й будова дому молитви.

ПАСТОРІ ЦЕРКВИ

до вподоби, що було колись. Дуже добрий і докладний матеріал подає "Історія З'єднаних Стейтів Америки" видання Нью-Йорк, Акрон, О., Чікаго, 1904. Відомо, що до 1620 року, коли прибули до американських берегів кораблем "Мейфлавер" християни, що в Європі були переслідувані за релігійні погляди, вже багато було європейських поселенців на новій землі. Проте відомо, що вони всі мандрували з Європи зі старими політичними й релігійними поглядами. Плімутські Брати були першими поселенцями нової землі — Америки, що не хотіли поклонятися Богу за догматичними наказами людськими, але так, як їм наказувало їхнє сумління і жива віра в Бога. Від того часу, цебто від 1620 року, аж до так званого "Періоду революції", 1767-1793, то була боротьба проти англійського колоніалізму. У цій визвольній боротьбі головну роль відіграв Джордж Вашингтон, як командант революційної армії, опісля як перший президент З'єднаних Стейтів Америки.

Роджер Вільямс (1603-1683)

Перемога американської революційної армії під проводом Джорджа Вашингтона над англійською колоніяльною армією стала завдяки тим борцям, що боролися за волю. Головною причиною до тієї перемоги був Роджер Вільямс і перший стейт Америки, Род-Айленд, що його він організував на правдивому фундаменті волі — "Вільна Церква у вільній державі". Дорога до здобуття терито-

Roger Williams	.....	} 1638-1718
Chad Brown	.....	
Thomas Olney	.....	
William Wickenden	.....	
Gregory Dexter	.....	
Pardon Tillinghast	.....	
Ebenezer Jenckes	.....	1719-1726
James Brown	.....	1732
Samuel Winsor	.....	} 1733-1758
Thomas Burlingame	.....	
Samuel Winsor, Jr.	.....	1759-1771
James Manning	.....	} 1771-1791
John Stanford	.....	
Jonathan Maxcy	.....	1791-1792
Stephen Gano	.....	1792-1828
Robert E. Pattison	.....	1830-1836
William Hague	.....	1837-1840
James N. Granger	.....	1842-1857
Samuel L. Caldwell	.....	1858-1873
Edward G. Taylor	.....	1875-1881
Thomas Edwin Brown	.....	1882-1890
Henry Melville King	.....	1891-1906
Elijah Abraham Hanley	.....	1907-1911
John F. Vichert	.....	1912-1916
Albert B. Cohoe	.....	1916-1920
Arthur W. Cleaves	.....	1922-1940
Albert C. Thomas	.....	1941-1954
Hoimer L. Trickett	.....	1955-1970
Robert G. Withers	.....	1971-1975

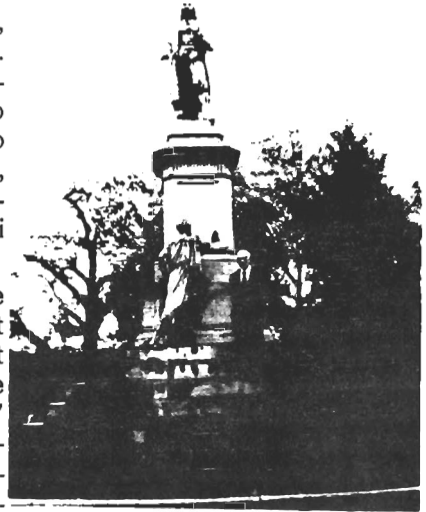

рії та організації першого стейту не була легка. Він мав багато перешкод, таки від самих емігрантів, що трималися старих поглядів. Він був прогнаний і перебував певний час між індіанцями, які за його щиросерду любов до ближнього прийняли як довіреного приятеля, і він мирною дорогою набув певну територію американської землі від індіан. Подаємо дослівно:

"He lived during a part of one winter with the sachem Massasoit at Mount Hope. He obtained a grant of land from the Indians, and he founded the State of Rhode Island."

Коли ми студіюємо історію американського континенту, коли порівнюємо протестантських і католицьких провідників, як вони здобували нові території на американському континенті, то мимо нашої волі наш розум бунтується і стає по стороні тих, що були покривдені. Роджер Вільямс набув територію мирною дорогою, і створив вільну державу, тоді як іспанець Гернандо Кортес здобув Кубу, Мексико та інші терени мечем і хрестом — вбивав людей і нищив усю їхню сотнями років надбану культуру. І сьогодні, коли хтось із істориків хоче дещо довідатися про індіанські племена, що замешкували від віків на своїй території, треба шукати в розкопках.

Після другої світової війни багато українців: католики, православні й протестанти, подібно як ті Плімутські Брати, причалили пароплавами, літаками на вільну землю Америки. Забули про горе й недолю, не цікавляться тим, як то ці З'єднані Стейти Америки,

Автор цієї праці 25 жовтня 1975 р. біля пам'ятника Р. Вільямса в парку його іменні.

Перша Бапт. Церква в Провіденс, Род-Айленд з нагоди 1636-1976, як першого вільного стейту видала медаль-ного ім. Р. Вільямса.

тепер велика і вільна країна, що сягає своєю територією від одного океану до другого, з наукою, культурою й добробутом, постали. Ще є й такі, що хочуть Р. Вільямса зробити безконфесійним. Ось що подано в журналі "Ц. й Ж." про Р. Вільямса:

"Р. Вільямс уважав себе тільки дуже короткий час баптистом, а по цьому він заявив, що він себе вважає "шукачем", не визнаючи ніякої церкви за правдиву і не був пов'язаний організаційно з ніякою церковною громадою. Причому він не відмовлявся нести духовну послугу тим, які його про неї просили. Він і далі вірно боронив права всіх поклонятися Богові згідно зі своїм переконанням. Сам же він рішуче залишився вірним теології Івана Кальвіна, основника Євангельсько-Реформованої Церкви". З цієї наведеної замітки ясно, якого Р. Вільямса хотів би мати її автор. Про те, якого віровизнання був Р. Вільямс, хай говорить американська історія, а вона говорить ось що:

ROGER WILLIAMS AND THE BAPTISTS

"Even the Puritans believed that there should be only one kind of church in a colony. Because Roger Williams was a Baptist he was sent away from Massachusetts. The governor of Plymouth said to him, 'If you want to be free to worship as you please, go to the woods.'

And that is what Roger Williams did, although the time was the middle of a bitter New England winter. He founded the town of Providence for people who wished to worship in

Перший день подяки Всемогутньому Богу у Плімонті, на вільній землі Америки, листопад 1621 року.

Англійський король Чарлс II на особисте прохання Р. Вільямса 1639 р. підписав статут для стейту Род.Айленд.

different ways. And other towns were started nearby, forming a colony was called Rhode Island."

Уявив собі, що той Роджер Вільямс мав робити на відповідь губернатора: "Якщо ти хочеш вільно молитися, то прошу, йди до лісу". Він був людиною глибокої віри та швидкої орієнтації. Він негайно рішився на великий і поважний крок: створити вільний стейт, до якого ніякі губернатори не матимуть права вмішуватися. Він задумав виконав, створивши стейт Род-Айленд.

До відродження англійського народу і до наукового поступу був Іван Вікліф. Він перший, якого слід назвати "ранньою зорею Реформації". Знавець Біблії, яку він переклав на англійську народну мову. За його доброту для англійського народу Констанцький собор викляв його 1415 року, його твори попалив і його кості наказав викопати з могили й спалити, що й виконано 1427 року. Середні віки були правдиво "темні віки". Тоді треба було мати велику відвагу, таку, яку мав І. Вікліф. Проминуло 150 років від смерти І. Вікліфа, Англійська Католицька Церква за часів короля Генріха VIII зриває союз із Римом і стає Англійською Церквою, проте зберегла ієрархію та ритуалістичну обрядовість католицьку. Це було ніби щось "півреформації". Англійський народ wraz зі своїми народними провідниками, при допомозі Біблії, шукав нових доріг, доріг правди й волі. До таких шукачів правди й волі в англійській історії зачислені: Олівер Кромвел

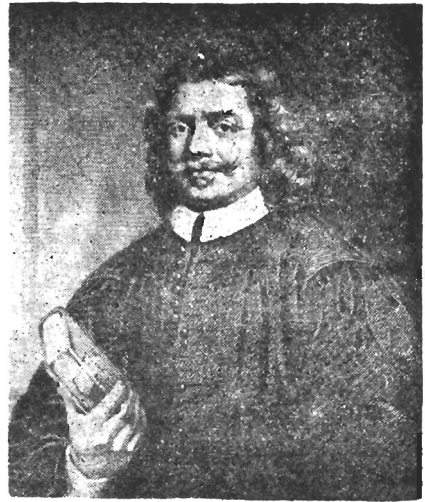

Мартин Лютер 1517 р., Німеччина уложив 95 тез як принцип загально-людської і релігійної волі.

Олівер Кромвел, Англія виступив організаційно супроти королівської самоволі. Створив уряд демократичної волі.

(1599-1658), Роджер Вільямс (1603-1683), Джан Бун'ян (1628-1688). Вони всі три закінчили теологічні студії й належали до духовного стану. Маючи освіту та спостерігаючи за церковним і народним життям, О. Кромвел відіграв велику роль в англійській історії, поділяючи баптистські погляди, а Р. Вільямс і Д. Бун'ян боролися за баптистські погляди та їх поширювали. Ці три світила правди й волі були приятелями та мали контакт між собою. Р. Вільямс з вільної землі Америки відбудув дві подорожі до Англії, відвідуючи свою батьківщину, в якій народився. Історія ЗСА на 165-166 сторінках згадує, як О. Кромвел оцінив Р. Вільямса:

Джан Бун'ян один з найвидатніших баптистських письменників 17 віку. Книга "Путь паломника", і нині актуальна.

"Thus it happened that, before the Pilgrims had enjoyed for many years the cheerful liberty of their new home, doctrines raised their heads among them which they felt themselves bound to suppress. One February day there stepped ashore at Boston a young man upon whose coming great issues depended. His name was Roger Williams. He was a clergyman, "godly and zealous," — a man of rare virtue and power. Cromwell admitted him, in later years, to a considerable measure of intimacy. He was the friend of John Milton in the bright days of the poet's youth, ere yet "the ever during dark" surrounded him. From him Milton acquired his knowledge of the Dutch language. He carried with him to the New World certain strange opinions. Long thought had satisfied him that in regard to religious belief and worship man is

Д-р науки Балтазар Губмаєр 1528 р. був спалений у Відні на стосі за релігійну й народню волю.

responsible to God alone. No man, said Williams, is entitled to lay compulsion upon another man in regard to religion. The civil power has to do only with the "bodies and goods and outward estates" of man. In the domain of conscience God is only ruler."

Історія баптистів, Нью-Йорк, 1887, велика настільна книга на 978 ст. друку, присвятила для Роджера Вільямса і Джана Бун'яна понад тридцять сторінок друку. Від початку заснування першого вільного стейту Род-Айленд (1636 р.) до революційного періоду пройшло 130 років, саме визволення від англійського колоніалізму, тривало 26 років. Так що воля не здобувається легко. І хто знає, що було б вийшло, коли б Джордж Вашингтон був не обняв команди? В тяжких обставинах і хвилинах народу, коли він опирає свою віру на безпосередньому єднанні з Богом, подібно як це було з початковими християнами, що шукали правди й волі, Бог посилає людину, яка стійко веде народ до перемоги. Таким був Дж. Вашингтон.

Ми, українці, що вже одну чверть сторіччя живемо на цій вільній землі Америки, списали багато паперу про невдачу в часі визвольних змагань, але не хочемо глибше подумати про те, як то сталося, що за три роки змагання до державної волі, аж тричі змінювався уряд, і ці всі три уряди ідеологічно були дещо відмінні. Відповідь на це питання дає Тарас Шевченко: ми не мали свого Вашингтона, а особливо з його праведними євангельськими законами.

ДЖОРДЖ ВАШІНГТОН (1732-1799).
Дж. Вашингтон головний командант в днях 25-26 грудня 17-75 р. переходить з армією ріку Ділавер.

На початку цієї статті є згадка, як нас трьох українців відвідали столичне місто Америки, і бачили головний будинок американського уряду, що називається “Капітолій”. Але вже на відслонення пам’ятника генію слова Тарасові Шевченкові в 1964 році нас прибуло не трьох українців, але сто тисяч зі всієї території України, що знайшли притулок на цій вільній землі. Хто властиво скликав цю стотисячну українську людність до Вашингтону? Не сама особа Т. Шевченка, але його невмирущий “Кобзар”. Автор цих рядків при-мандрував на цю вільну землю Америки з “Кобзарем”, і в кімнаті на стіні, в гарних рамках, висить “Грамота подяки” за участь у побудові пам’ятника українському генію слова й борцеві за народну волю. Ми бідкуємося, що наша українська молодь у вільному світі непомітно топиться в чужому мовному морі, і дуже скоро забуває — “хто вони і яких батьків”. Тарас Шевченко сказав не дво-значно, але ясно і виразно, ось як: “Раз добром налите серце ввік не прохолоне”. Постає питання: хто і чим наливали українські серця перед першою світовою війною, щобто дідів і батьків теперішньої молоді? Вистачить взяти до рук народну й релігійну літературу, друковану й видавану з того часу. На вільній землі появилoся пару споминів, автори яких добре пам’ятають ті часи з-перед першої світової війни, а саме: Олександр Брик. “Мої життєві студії”, Він-ніпег, Канада, 1956; і Григорій Домашовець. “Одне півсторіччя”,

1636-1776-1976

ПЕРШІ 13-ТЬ ДЕРЖАВ (СТЕЙТИ) ВІЛЬНОЇ АМЕРИКИ

1. Delaware
2. Pennsylvania
3. New Jersey
4. Georgia
5. Connecticut
6. Massachusetts
7. Maryland
8. South Carolina
9. New Hampshire
10. Virginia
11. New York
12. North Carolina
13. Rhode Island

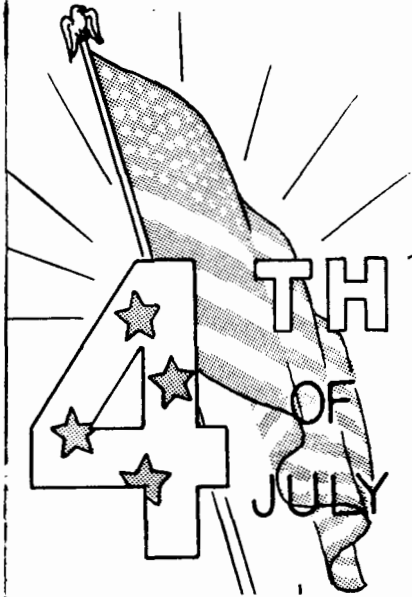

200-річна емблема волі.

Ірвінгтон, ЗСА, 1973. В цих споминах є короткі згадки, хто, як і яким добром у тодішньому часі наливали переважно українські селянські серця. Твори Івана Франка найяскравіше малюють образи з тодішнього селянського життя в Західній Україні. Не краще було й у Східній.

Ми, сучасники, що живемо біля великого Нью-Йорку, бачимо, як багатоповерхові будинки, що не надаються до ужитку, руйнуються. Подібна справа в історії людства діялась і діється на наших очах із релігійними й політичними організаціями, коли вони не здібні нести народові добро й волю. Подібне було зі старим жидівським ритуалізмом. Ісус Христос прийшов з Неба на Землю з новою наукою, наукою правди, миру й любови, любови до Бога та ближнього. Він кликав: "Прийдіть до Мене всі знеможені та отягчені, Я заспокою вас!" (Мат. 11:28). Але зараз по цьому закликіві Господь говорить не про спокій, але про міжусобну боротьбу: "Не думайте, що Я прийшов, щоб спокій на землю принести, — Я не спокій принести прийшов, а меча" (Мат. 10:34). Це ж ясно: відкинувши Христову науку, Його правду, мир і любов, лишається міжусобна боротьба і меч.

Багато християн, що не цікавляться глибшим пізнанням науки Христа, обмежившись до звичайної церковної обрядовости, раніше чи пізніше захитаються у своїй вірі. Про ці контрверсійні справи життя людського, особливо укра-

Гр. Домашовець

ДЕНЬ НЕЗАЛЕЖНОСТІ З'ЄДНАНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ

Четвертий липень,
цвітуть пахучі липи,
із ними все цвіте, цвіте . . .
Над ріками, морями, озерами,
ставами,
життя юначе клекотить . . .
Небесне сонце благодаті
пестить, цілує, мов би мати
своїх малих діток . . .
Проміння трохи полоскоче,
тоді, хоч хочеш, чи не хочеш,
стрибай у воду, як миньок, —
тоді в воді
немає відпочинку . . .
Опісля знову на пісок,
мов крокодил, а не миньок,

їнського, говорить д-р Д. Донцов у своїй книзі "Хрестом і мечем", у розділі "Орден — не партія". Але тих орденів і партій так багато натворилося, що звичайна людина тратить орієнтацію про ці ордени та пратії. Він у багатьох своїх думках та висновках має рацію, коли каже:

"Хто не жив свідомим життям перед першою світовою війною 1914-1919 рр., той не здасть собі справи, серед якої анархії думок шамотається теперішнє покоління". Він говорить, що метою всякого партійництва не було поліпшення людського життя, лише робити радикальні зміни.

Передусім мета тих новотворів. Це мета політичних партій: не 8-годинний день праці тощо, а обширніша: "соціалізм", "фашистська держава", не реформа, лиш радикальний переворот обставин і людської психіки. І далі він говорить:

"Це було метою Лютера, пуританів, єзуїтів чи темплярів, з їх ціллю боротьби з невірними".

"Знаний історик Велс пише: коли народ за Реформації поставав проти Католицької Церкви, то не проти її сили, а проти її слабости. В релігійних справах народ хотів не щоб його менше, але щоб його більше правильно провадили, хотів дійсного правдиво-релігійного проводу. Повставалося проти папи не тому, що він був релігійним зверхником католицького світу, а скоріше тому, що він уже ним не був".

вже на піску,
протягшись на хвилинку.

Четвертий липень
у тіні липи,
про липень згадують старі . . .
Про рік: один сім сім і шість,*)

лихі про волю мали злість,
але славетний Вашингтон,
мов диригент у камертон,
дав тон: —

За волю, волю, волю! . . .
І сам на білому коні,
як Юр святий, в бою, в огні,
на прою монархістського дракона
Йшов змаг на смерть,
за "Праведні закони", —
Республіку!

Ось — Деклярація!
Стяг Незалежности!
Аж п'ятдесят на нім зірок,
і полоси червоно-білі
звисають долі у профілі . . .
Від Пацифіку й по Атлантик,
і від Канади аж по Кубу,
де Кастро ссе цигару кубу . . .
а люди там голодні й голі,
чекають правди долі й волі . . .
її нема й нема —
лише тюрма.

Четвертий липень
пройшов і сонні липи,
по дні жару, — спочить, спочить.
Але вогні ілюмінацій
пригадують, що в Деклярації:

*) 1776

Подібна справа була з Російською Православною Церквою в кінці XIX віку, як була з Католицькою Церквою перед і в часі Реформації. Нам, старшому поколінню, відомо, що Російська Православна Церква до першої світової війни була центром усього православля. Але дивно те, що в такий короткий час 1917 року, мовби при допомозі магічної палички, в центрі Російської Православної Церкви постав атеїстичний комунізм!

Вертаючись до нашої теми, переходимо до третього й четвертого періодів. Відомо, що всяка історична подія мусить мати певну підготовку. До народження Ісуса Христа були біблійні пророки, а завершенням пророчих подій був Іван Хреститель. "Я хрещу вас на покаяння, але Той, що йде по мені, сильніший від мене: я негідний обув'я понести Йому. Він хреститиме вас Духом Святим і огнем" (Матв. 3:11). До Реформації, яка мала свій початок, коли Мартин Лютер 31 жовтня 1517 р. прибав 95 тез на дверях Віттенберзької святині, попередником був англієць Іван Вікліф; він переклав Біблію на народну англійську мову, і тим самим заперечив постанову, що ця свята Книга належить виключно вищому духовенству, писана на староеврейській, на грецькій і на латинській мовах.

Третій період історичних подій ЗСА, в якуму діяла письменниця Гарріет Бічер-Стоу (1811-1896), дочка проповідника Євангелії Лийман Бічер. 1836 року вона вийшла

"Для всіх людей однака доля, бо Бог створив людей для волі".

На майданах у вечір тихий
людей, людей, немов би лави,
старі й малі — усі без лиха;
раз-в-раз підносять зір угору,
як блимають казкові зорі —
в день демонстрацій, ілюмінацій
направду дивний день!
І святковий із роду й роду,
пригадає нам мир й свободу!
Хоч люди тут з цілого світу, —
живуть у згоді й мають літо.

Прапор Стейту Род Айленд з 13-ти золотими зірками та якором "НАДІ".

Американський астронавт "Аполло 15", Джеймс Ірвін - баптист молиться на Місяці.

заміж за Сальвіна Стоу, професора Теологічної семінарії у Сінсінаті. Вийшовши заміж, продовжувала письменницьку працю. Ставши матір'ю шістьох дітей, не потонула в родинно-хатньому житті. Вона цікавилась життям людей, її добре серце уболівало над долею чорного населення-негрів. Вона не могла пережити великої трагедії людського невільництва, коли у просторій Африці гандляри ловили чорних людей, привозили кораблями до Америки, особливо до південних стейтів, і продавали наче німу худобу на торговиці. Плантатори бавовни купували їх і вважали своєю власністю. Всю цю нечесність вона бачила і написала книжку "Хатина дядька Тома". Книжка почала дуже швидко розходитися не тільки в самій Америці, але в перекладах на інші мови пішла по цілому світу. Тоді розпочалась боротьба між південними й північними стейтами, що викликала внутрішню американську війну.

Джордж Вашингтон звільнив Америку від англійського колоніалізму, але не звільнив негрів від неволі та не припинив торгівлі людьми.

У місті Ньюарку біля державного будинку на фронті ростуть кілька зелених кущів і дерева, а між ними статуя Авраама Лінкольна в сидячій позі. Одного теплого весняного дня я побачив тут старих негрів, що відпочивали на лавках, а діти юрбою зібралися довкола пам'ятника. Одні сідали з радістю на його коліна, другі гладя-

Вільна наука є поступом і найвищим щитом науки.

Статуя волі, яка вітає усіх поневолених, вона привітала українських скагальців із 2-ї світової війни.

ли по бронзовому обличчі, інші просто цілували, мовби свого рідного тата чи маму. Це мене так захопило, що на цю тему я написав ціле оповідання "Брати", яке було поміщене в збірці оповідань "Новими шляхами". В діалозі Анатоль запитує старого діда негра:

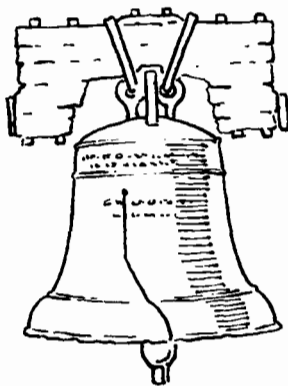
— Я сьогодні задумав прибути сюди й трохи посидіти й надивитись, як ці діти голублять оцю бронзову статую А. Лінкольна. Я недавно прибув із Європи, і думаю, що ви, добродію, вже доволі пожилий чоловік, і можете дещо розказати мені й задовольнити мою цікавість, чого ці діти так люблять А. Лінкольна, бувшого президента Америки?

Старий негр кинув зором на свого сусіда й відчув, що в цього молодого білого чоловіка є щось, що дуже близьке до його душі...

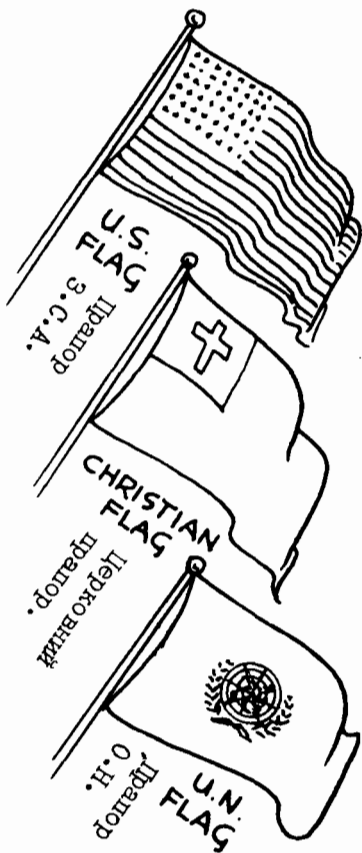
— Га, кажете, щоб я вам дещо розказав, чого то оці наші малі негринята так лешуться й голублять оцю статую? Вони кажуть: "То наш Дядько!" А я скажу, що Авраам Лінкольн для нас є щось більше, як "Дядько". Він є наш визволитель. Він нас визволив із тяжкої й рабської неволі. Та історія велика і сумна, і кривава... Я не в силах про неї все вам розказати.

— Але ви можете сказати бодай коротко, хоч би про те, чого ці діти так голублять оцю бронзову статую. Він же, А. Лінкольн, як статуя-бронза, нічого до них не говорить...

— Кажете, дорогий друже, —

Дзвін американської волі

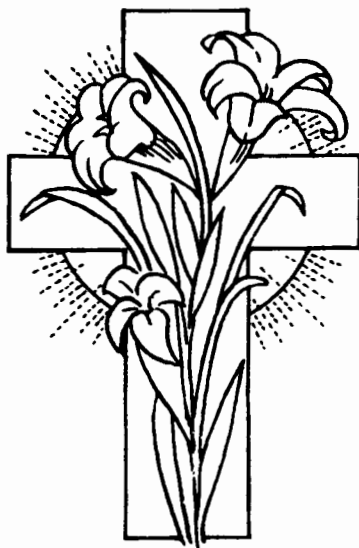

відповів дід, — нічого не говорять? Ця статуя великого Президента багато говорить...

Миттю дідусь схилювся вниз, мовби його щось у серці зашчипило... Відтак глянув своїми старечими очима в синю голуби́нь неба й сказав:

— Я не знаю, хто ви є, мій дорогий друже, і чого вас ця справа цікавить. Але я мушу вам сказати, що не всі негритянські діти так тішаться й голублять статую великого Президента, як ось ці діти. Ось у чому таємниця: вони ходять до Недільної Школи, яка є при нашій негритянській Баптистській Церкві, і їм там оповідають про Спасителя Ісуса Христа, що Він зійшов з неба на землю, щоб спасти грішних людей, бо ж перед Богом усі ми однаково провинились нашими гріхами. Коли діти не можуть зрозуміти про те велике спасіння в Христі Ісусі, то вчитель Недільної Школи оповідає їм про історію нашого невільничого життя, і про те, як Авраам Лінкольн, будши президентом Америки, людина любови й справедливости до ближнього, боровся за наше визволення, переміг противників і визволив нас із рабської неволі; але за те заплатив своїм життям, бо противники волі замордували його.

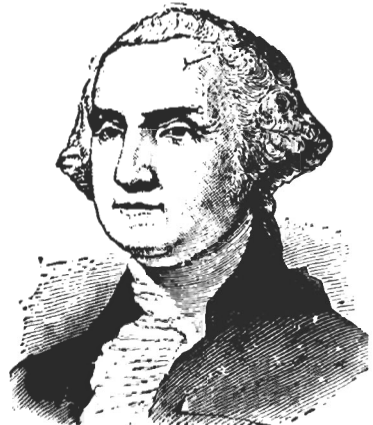
Історія президента А. Лінкольна подібна до історії Ісуса Христа. Американська історія визволення негрів із неволі й кінець торгівлі людьми, як німою худобою, не була легка. Головне, що у південних степах Америки були деякі протестанти-проповідники, які під-

Хрест і лілея – символи смерти і воскресіння.

тримували невольництво, покликаючись на Біблію, що так було в Старому Заповіті. Щоправда, це були винятки, але така підтримка невольництва залишилася плямою для всього євангельського руху. Біблію кожна людина може по-своєму розуміти й по-своєму пояснювати. У християнстві прийнято вважати, що Біблія — Св. Письмо, а раз Св. Письмо, то все, що в ній написано, є святе. Треба б ще добре простудіювати значення святости. Хто з чистим серцем студіює Біблію, той у ній бачить відображене добро і зло, любов і злобу, милосердя і жорстокість. Відомо, що люди, живучи в тілі, не були й не будуть досконалими. Тому в Старому Заповіті, оповідаючи про історію ізраїльтян, наводиться багато лихих учинків, жорстокости, несправедливости, в тому числі невольництво. До такого переконання приходили й деякі протестанти, особливо такі, що мали бавовняні плантації, що невольництво нібито оправдане Біблією.

Христос Господь у Своїй науці не підтримував жодного беззаконня, в якому б виді воно не було. Коли Христос прийшов на землю, Він зустрів велику несправедливість, визиск, фарисейство, лицемірство, традиційне релігійне богомілля, а до того майже третю частину людей хворих на різні недуги та калік, що не могли жити нормальним життям. Тому нічого дивного, що коли Він почав уздоровляти нещасних, то сотні калік, хворих тиснулися до Нього, щоб Він їх уздоровив. Яка причина була такого великого числа калік і

Джордж Вашингтон, перший президент З. С. Америки.

Каші голій, головний урядовий будинок З. С. Америки
CAPITOL AT WASHINGTON.

хворих людей на різні хвороби? Ми часто чуємо з проповідальниць про доброту й милосердя Христа до людей. Але ми нічого не чуємо, щоб проповідник чи духовник згадав про причини людської неволі. Відомо, що тоді був стан невольничий, бідна жінка разом зі своїм чоловіком були поневолені та в щоденній невольничій тяжкій праці. Звідки вони могли подбати про здорове виховання своїх дітей?

Христос Господь у Своїй науці подав три головні й найвищі пункти щодо людського справедливого життя на землі:

1. Бог є Творцем і Отцем всіх людей на землі: "Ви ж молитесь: "Отче наш, що на небі!" (Матв. 6: 9).

Чи можуть діти одного батька одне одного ненавидіти, поневолювати й продавати в неволю? Щоправда, прихильники невольництва можуть покликатися, що сини Якова продали свого рідного брата Йосипа єгиптянам у неволю. Але це не виправдання, а фарисейство.

2. Христос пропонував людям правдиве братерство: Ви не звіться вчителями, отцями, наставниками, — "а всі ви брати". Тому брат брата, сестра сестру не будуть поневолювати й продавати до неволі, бо розуміють, що Бог є Отцем усіх людей (Матв. 23:8-10).

3. Любов до Бога і до ближнього. Брат і ближній майже те саме. Різниця в тому, що брат і сестра походять родом від одного батька й матері, а ближній від іншої родини, народу чи нації, але всі разом є створінням Бога, і Він

Президент ЗСА А. Лінколн поклав кінець торгівлі людьми.

Пам'ятник Т. Шевченкові у Вашингтоні побудований та відслонений 1964 року. Сповнилися його мрії, коли він писав: "Коли ми діждемося Вашингтона з новим і праведним законом? А діждемося таки колись!"

є Отцем усіх людей (Мар. 12:30-31).

Люди, що ненавидять правди й волі, що кажуть "Бога нема", — ставлять себе за богів, і для таких моральні закони, пошана людини до людини не існують.

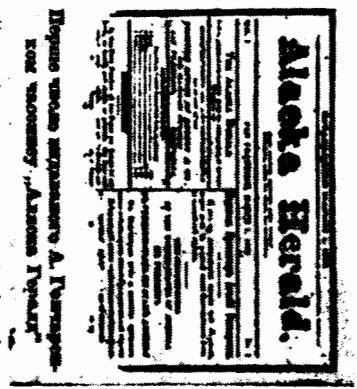
Американська внутрішня війна тривала 13 років (1854-1867). Щоб усунути невільництво і торгівлю людьми, спричинилися Г. Бічер-Стоу, як письменниця, та Авраам Лінкольн, президент ЗСА, як глибоко віруючий в Бога. Авраам Лінкольн був вірний Богу, державі й народові. Його головна думка щодо життя з народом висловлена в трьох реченнях: "Із народу, з народом і для народу". Це, здається, найтрудніше питання для багатьох українців. Народитися в українській родині — це одне, але жити з українським народом і для народу, цінити його рідну мову, як Божий дар, — це вже інша справа.

Та тринадцятирічна внутрішня американська війна між північними, юнійними, військами, що боролися за волю людей поневолених, і південними, конфедератами, які боролися за те, щоб поневолювати людей, закінчилась. Північні війська під проводом ген. Мк-Клілена перемогли конфедератів, з їхнім генералом Лі. Бій за Річмонд у Вірджинії тривав сім днів. Ген. Лі втратив 11 000 вояків, а ген. Мк-Клілен 12 400, але перемога стала по стороні північних стейтів, на чолі з президентом А. Лінкольном. Коли по тій перемозі юнійних військ над конфедератами А. Лінкольн прибув до Річмонда, люд-

фотознімка відзначки-жетону, виготовленого в американських і українських національних кольорах.

о. А. Гончаренко, поштарковий емігрант до ЗСА і діяч на українському полі. Марка з нагоди 100-річчя.

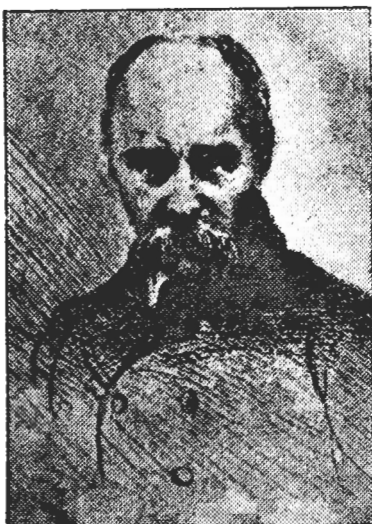

ність міста, і негри і білі, вітали його з великою радістю.

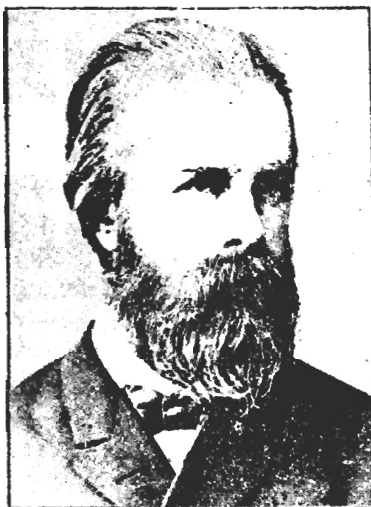
Чи варто українцям знати про те, як здобувалась воля в цій вільній Америці? Безсумнівно, що так! Від першого чину Роджер Вільямса, що всіма силами старався про те, щоб була вільна Церква у вільній державі, то той час тривав понад 200 років, цебто від 1636 до 1862 року. Бій за волю та єдність Америки зайняв тринадцять років та забрав багато жертв. Воля не здобувається пустою пропагандою, співом, ані танцями, але чином та саможертвенністю.

У теперішній час дещо в Америці змінилось, але правда та справедливість застаються на своєму місці.

Проминуло 100 років українського поселення у ЗСА, а навіть більше як сто, але постає питання чого українці навчилися та чим збагатились у вільній і доброзичливій країні? Немає чим похвалитись, узявши під увагу пресові видання за минулі роки то бачимо в них переважно політичні й релігійні сперечки і нарікання, особливо про молодь що не дуже цікавиться батьківськими поглядами і релігійною спадщиною запозичену від греків і римлян. Вистачить узяти до рук книгу, спомини д-ра Івана Макуха видання УРС, Скрантон 1957 року де йде мова про українське життя в Галичині в часі Панської Польщі, і які були по-

Тарас Шевченко у боротьбі за волю дорівнює американському президенту Дж. Вашингтону.

Михайло Драгоманів у боротьбі за волю на цьому самому шляху, що Р.Вільямс.

гляди й пошана до українських, непохитних діячів і борців за правду й волю: Т. Шевченка, М. Драгоманова та Ів. Франка. Щось подібне й на еміграції за винятком побудови пам'ятника Т. Шевченкові у Вашингтоні Д.К.

Цей розділ: "Історичні події ЗСА, про які варто знати", дещо в короткості, але ширше наświetлює про початки боротьби і правдиву державну й релігійну, вселюдську волю.

В цьому 1976 році, що є квілейним роком ЗСА, найбільше місця в цій справі присвячує український щоденник, який є органом УНС. Емблема цього Союзу і щоденника "Свобода", фігурує статуя Свобода волі і український державний Тризуб.

Коли ми хоч трохи уважно подумаємо про наше українське та релігійне життя і погляди, тоді нам буде вповні ясно чому у вільних країнах нашого еміграційного поселення, українська молодь байдуже ставиться до національних і релігійних справ. Не думаймо, що молодь нічим не цікавиться і нічого не знає?

Ось живий приклад, тижневик "Канадійський фармер", який почав виходити у Вінніпезі, Канада 1903 року. Спочатку видавці мінялися, але певного часу закупив видавництво чех Ф.Долячек, опісля перейняв син Чарлес До-

Іван Франко, борець за волю дорівнює А. Лінкольну.

Емблема Укр. Народ. Союзу.

Емблема Укр. Робіт. Союзу.

ячек, батько и син були членами Баптистської Церкви в Канаді. А редакторами часопису ввесь час, були свідомі українці. Останнім редактором був Мирослав Шкавритко. В часі його редакторства в тижневику був поміщений відділ: "ЛИЦЕМ ДО МОЛОДІ", і дійсно молодь почала цікавитись часописом і дописувати цікавми статтями.

Більше як десять років часопис "Каннадійський Фармер", для Америки "Вільний Світ", на фронтівій сторінці був український державний Тризуб. Коли цього тижневика закупило видаництво релігійно-православне "Тризуб", що видає тижневика "Український Голос", негайно до Українського Державного Тризуба долучило хреста. Тепер маємо два тризуби з хрестом і без хреста. Що з цього виникає - приготуйтеся українці до боротьби за Тризуба.

Подібна історія між українцями у вільному світі повторяється, яка була за часу Володимира Великого. Володимир разом з київлянами прийняв християнство і грецьких пошів, і грецького хреста. І довго не треба було чекати, хрест скоро витиснув Тризуба й замінив його хрестом. Одним словом - пропала українська самостійна держава.

Чи навчилися чоگونهбудь українці у вільному світі?? Тарас Шевченко просив і молив: "Учіте

**НА СЛУЖБІ ВСІХ УКРАЇНЦІВ
НАЙСТАРШИЙ І ПЕРЕДОВИЙ
УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖНЕВИК
У ВІЛЬНОМУ СВІТІ**

"Канад. фармер", "Віль-
Світ", 1973 року.

"Канад. фармер", "Віль-
ний Світ", 1974 року.

Емблема українців у віль-
ному світі СКВУ, 1967.

ся, брати мої! Думайте читайте і чужому научайтесь, свого не цурайтесь". А насправді виходить щось не так, "І чужому не навчилися", і своє забули.

Як буде виглядати людське життя на цій Землі на якій ми живемо, - невідомо. Америка про визвіл від англійського колоніалізму святкує 200 років, від 1776-1976. Баптисти Світового Союзу святкують 340 років від часу 1636-1976, коли Роджер Вільямс закупив від індіан певну територію американської землі і організував перший стейт зі законом: "Вільна Церква у Вільній Державі", і ми сьогодні живі свідки, що цей закон є практично у ЗСА дотримуваний. Про такий закон думав і мріяв наш український геній слова Тарас Шевченко:

"Коли ми діждемося Вашингтона
З новим і праведним законом?
А діждемося таки колись!"

Який же той праведний Вашингтонів закон? Чи всі українці, як слід його розуміють, чи він усім подобається - патання? Не всім. Цей закон не подобається церковним верховодам, які хотять, щоб усі після їхнів законів вірували, молилися, коли хтось інакше вірує, інакше молиться, то це вже "беззаконня".

*Чи добро це,
о Господи, чи добро
на будемо дітками
і мучити рідного
Края на обій землі?*

Лєся Українка, поетеса перебуваючи в Софії, Болгарія до останньої хвилини була біля свого дядька М. Драгоманова й відпровадила його на вічний спочино.

Український Державний Герб символ боротьби за українську державну незалежність.

РОЗМОВА НА ОЛИВНІЙ ГОРІ

В нашому часі немає людини, яка не цікавилася б питанням про те, що буде завтра. Тим більше кожен українець цікавиться тим, коли то 14 точок, що їх подав американський президент В. Вільсон в кінці першої світової війни, будуть застосовані в народному світовому житті на практиці. Щоб знати, що буде завтра, треба пригадати собі те, що було вчора.

В розмові Христа зі Своїми учнями на Оливній горі, були порушені такі питання: 1. Доля Єрусалиму, 2. фальшиві пророки і їхні наслідки, 3. Історичні події та кінець світу, Мат. 24:1-3, 4-8, 12-14.

1. ДОЛЯ ЄРУСАЛИМСЬКОЇ СВЯТИНИ, Мат. 1-3.

По активній і ясній проповіді, яку Господь Ісус виголосив у святині в останні дні Свого перебування на цій землі, Він вийшов із учнями й пішли на Оливну гору, щоб там насамоті відпочити. Учні, перейняті глибокими пророчими словами свого Вчителя й захоплені панорамою міста, сказали: «Дивися, яка чудова святиня!»

Помилкова цікавість учнів. Проповідь Христа у святині не цілком була їм ясна.

Людина завжди цікавиться тим, що бачать її очі, але душа хоче бачити щось більше. Вона хоче бачити Бога. «Блаженні чистого серця, бо

вони будуть бачити Бога» (Мат. 5:8). Пилип, учень Христа, сказав: «Господи, покажи нам Отця, — і вистачить нам». Ісус відповідає йому: «Стільки часу Я з вами й ти, Пилипе, не знавш Мене» (Ів. 14:8-9). Так, дивне питання й відповідь, але ясні, як сонце! Вже двадцяте сторіччя минає, як Христос полишив людям Євангелію — Добру Новину, яка мала й має переродити людські душі й на цій землі створити між людьми Царство Боже, а люди й досі її не знають. Доказ, що не знають, — бо немає правди й спокою між людьми. Замість людського спокою й братерства росте злоба й ненависть.

Учні дивилися на місто й будівлі з подивом і захопленням. Ісус Христос дивився зі смутком і сльозами, а відтак сказав до них: «Чи бачите ви оце все? Поправді кажучи вам: не зостанеться тут камінь на камені, який не зруйнується!»

Цей світ, люди, без Христа руйнуються. Бідні люди, як ті мурашки, цілими сторіччями будують великі міста, хмаросяжні будівлі, святині і т. п. І, через злобу одні до одних, за пару днів або тижнів, усе поруйнують. Самолюбство, злоба, гріх глибоко закорінені в людських серцях. Нема місця для правди та справедливості. Ось живий приклад малої держави Куби. 1958 р. вояки Кастра розстрілюють підстаршину буйшого вояка диктатора Батісти. На душі відбивається дуже погане враження,

Причащається перед розстрілом. — Капраль армії б. президента Батісти на Кубі, Хозе Сіпріано Родрігез приймає св. Причастя з рук католицького священика, після того, як його революційний суд засудив на розстріл за злочинні дії підчас повнення своєї служби. З боку чекають воїки Кастра, які мають виконати присуд.

"Канадійський Фармер" 1958.

коли дивишся на фото, як католицький священик уділює причастя бідній жертві — засудженому на смерть, Біля нього стоять із крісами воїки, щоб роастріляти свого брата — кубинця. Дивна історія людського жит-

тя на цій землі без Бога.

Відповідь Ісуса Христа: «Це все зруйнується» раптом змінила цікавість і подив учнів Христових величністю святині. Вони формують друге питання: «Скажи нам, — коли станеться це? І яка буде ознака приходу Твого й кінець віку?» Життя людське клопочеться про те, що буде на землі, а душа рветься догори й цікавиться тим, що буде завтра — у вічності.

Марні людські хвальби великими атомними винаходами й марні надії, бо взавтра все це може обернутися на людську руїну. на власне знищення. Рятунок тільки через Христа — Його Євангелію: «Покайтеся й віруйте в Євангелію!» (Мар. 1:15).

II. ФАЛЬШИВІ ПРОРОКИ І ЇХНІ НАСЛІДКИ (Мат. 24:4-5).

Дуже велику помилку роблять ті християни, що не звертають уваги на науку Христа. Велика більшість обмежується формальною обрядовістю, або звичайними богослуженнями. Таку релігійність застав Ісус Христос, прийшовши з неба на землю. І ця формальна релігійність розп'яла Христа на хресті. «Не зостанеться тут камінь на камені...» Христос відвертає очі Своїх учнів від Єрусалиму, а каже їм дивитися до неба і на цей світ, людей, — «Ідіте по цілому світові, та всьому створінню Євангелію проповідуйте!» (Мар. 16:15).

«Стережіться фальшивих пророків!» — сказав Господь до Своїх учнів. Хто ж то були ті фальшиві пророки? На це дає відповідь 23 розділ Єв. від Матвія. У кожному народі, а в гому числі й українському, щоб пізнавати фальшивих пророків, залежить від його духовного росту й народньої свідомости.

Єрусалимські духовні провідники навчали: «Єрусалимська святиня, це мешкання Бога! Бог не дозволить, щоб її зруйновано». Те, що Христос навчав: «Бог є Дух, і ті, що Йому поклоняються, повинні в душі та в правді вклонятися» (Ів. 4:24), провідники вважали за єресь.

У старому заповіті було два роди пророків — Божі й Баалові (поганські)

Перша Апостольська Церква через цілі три сторіччя була вірна Євангельській науці. Вона не мала величавих розмальованих святинь, ні риз, ні чогось подібного. До піру 313-го р., коли Костянтин Великий зрівняв християнську Церкву зі всіма іншими релігіями, християни, замість виконувати волю Христа — нести мир і спокій людям, почали сперечатися за догматичні справи, подібно, як сьогоднішній сектантський рух. Такою суперечкою ввійшли в середньовіччя; що історія називає його «Темними віками». 1516 р. англівець Томас Морес написав твір «Утопія». У тому творі він описував про вимріяний край з найкращими вигода-

ми в людському житті. І дещо сьогодні ми вже маємо, але пі вигоди нікого не упасливілюють, а навпаки — силою гонять до нещастя. В тому самому часі німець Мартин Лютер, високо освічена й віруюча людина, бачив, що ті «темні віки» та «утопії» ведуть людей до цілковитої руїни, тому написав 95 тез — правил християнського життя й прибив на дверях Віттенберської святині. З того часу стали відчинятися двері до наук та християнського євангельського вірування.

1867 р. К. Маркс написав книжку під назвою «Капітал», описуючи про соціалістичний рай. Ми ж сьогодні, живі свідки, бачимо, як виглядає цей рай. Де причина нещастя? Причина в тім, що люди, живучи в гріховній пітьмі, не відрізняють добра від зла, правдивого християнства від неправдивого і правдивих пророків від фальшивих.

III. ІСТОРИЧНІ ПОДІЇ ТА КІНЕЦЬ СВІТУ.

Людина, що вона працює при фабричному варстаті, в б'юрі, або на полі, не має часу на ширші думки, а повинна б мати. Ширші думки треба розуміти, що людина повинна б цікавитися не лише тілесними справами, але й духовними. Якщо ми не хочемо цього розуміти, тоді нема причини нарікати на атеїзм, який вважає людину бездушевною — робоче тягло. Віруюча людина, християнин, розуміє, що він створений Богом на Йо-

го образ і подобу, як до фізичної праці так і до духовного служення Богу. Така людина уявляє собі, що однією ногою стоїть на цьому світі, а другою — на тому; тобто, що кінець тілесного життя — смерть, не є кінцем життя, але початком нового, духовного й вічного.

Про кінець світу є різні наукові й філософічні припущення. В українській мові слово «світ» уживається у двох значеннях: «світ» — земля і «світ» — люди. Вчені кажуть, що наша земля існує мільйони років і буде надалі безконечно існувати. Вони не знають її початку ані кінця. Коли йде мова про кінець світу — людського життя, то відомо, що щогодини тисячі людей приходять на цей світ — народжуються, і в цей же самий час тисячі вмирають. Для тих, що вмирають, є кінець світу.

Біблія нам говорить про два кінці людського світу: про водяний — потоп, що відбувся, і про вогняний, що наближується, як суд над грішною людністю. «Тому тодішній світ, водою потоплений, загинув. А теперішні небо й земля, заховані тим самим словом, зберігаються для огня на день суду й загибелі безбожних людей. День же Господній прийде, як злодій вночі, коли з гуркотом небо мине, а стихії розпалені, рунуть, а земля та діла, що на ній, погорять» (2 Пет. 3:6-7,10).

Історія говорить нам про чотири роди нещастя, які відбуваються на

цій землі: пошесті, війни, землетруси й повені. Пошесті й війни постають з причини людської, повені й землетруси — з причини природи. Вчені теж переконані, що нашій землі грозять якась небезпека, подібна до тієї, про яку говорить ап. Петро.

Сучасний проп. євангелист Білі Греєм у своїй книжці, що перекладена на українську мову: «Мир з Богом», говорить ось що: «Багато інтелектуалів, кілька років тому, кпили з твердження у 2 Пет. 3:10-12, але вибух водневої та жахливості кобальтової бомб змінили їхні сумніви на здивовання пророцтвами Біблії».

Люди нашого часу привикли до різних сенсацій та новинок і стали подібні до тяжко хворої людини, якій лікар дає укол морфіни й людина переспить тяжкий біль, проте не може уникнути смерті. Це перша помилка, а друга, не менша, коли людина дивиться на цей світ і каже: «Яка доля буде всім людям, така й мені». Однак ми переконалися з недавньої воєнної катастрофи, що в часі печастя, людина, як особа, не дивиться на інших і не чекає, що буде з іншими людьми, але кожна одиниця шукає власного рятунку.

У кінці цих думок Господь говорить: «Яка користь людині, що цілий світ здобуде, та душу запропастить? Або що назамін дасть людина за душу свою?» (Мар. 8:36-37). З цього wynikaє, що кожна людина відповідальна перед Богом особисто. Гал. 6:7.

"Євангельська Зірка" 1968

ПИТАННЯ ЯКЕ ТУРБУЄ ЛЮДЕЙ

"Бо як блискавка, що вибігає з сходу й являється аж до заходу, так буде й прихід Сина Людського", (Мат.24:27).

Немає людини, щоб не бачила, як виглядає блискавка і не чула гримовиці. Земля на якій ми живемо одна з планет сонячної системи, що кружляє довкола Сонця. Сонце, вода й повітря є гарантією нашого фізичного існування на землі. Довкола Сонця кружляють не лише 9-ять планет: Меркурі, Венера, Земля, Марс, Юпітер, Сатурн, Уран, Нептун і Плуто, але між Марсом і Юпітером є пояс астероїдів, що кружляють довкола Сонця. Щож таке ті астероїди? То величезні більші і менші брили, подібні до планет кружляючи довкола Сонця між Марсом і Юпітером.

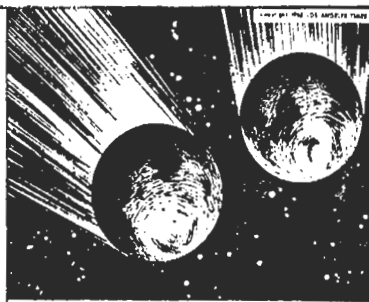
Під малюнком зазначено, що науковці-астрономи приходять до заключення, що астероїди є причиною до спадаючих метеорів, або звичайною людською мовою: спадаючі небесні камені". Історія про ті спадаючі "небесні камені" досить багата. Звичайні люди подібними справами цілком не інтересуються, як щось бачать чи почують, то для таких лише - цікавість або сенсасія. Але такі випадки були і будуть. Диви великий кратер з причини упавшого в старій давнині метеору Квібек, Канада.

1492 року в Німеччині, поблизу міста Ензісгейм, впав з гуркотом на очах людей величезний камінь. Налякані й несвідомі люди вважали, що то Божий камінь, бо впав із неба.

Величезний метеор упав у 1908 році на півночі Сибіру. За свідченням очевидців, метеор "болід", який з'явився на небі над ранком, світився як сонце. Рух його був такий, що його відмітили на всій землі. Звука вибуху було чути на 1000 кілометрів. Подібних випадків з падаючих метеоритів занотовано в історії досить багато, мета цих заміток звернути увагу на деякі конкретні та недвозначні слова про розмову Христа з Його учнями на Оливній горі.

КОРДОНИ В АСТРОНОМІЧНОМУ СВІТІ

Усесвіт такий дивний, що його ніколи людський розум не збагнув. Сучасні науковці-астрономи при допомозі удосконалення телескопа можуть бачити ці астероїди, що на цім образку.

Цікаве, що блукаючі планети у просторі Всесвіту деколи зустрічаються та розбиваються.

Деякі форми астероїдів у поясі між Марсом та Юпітером, що кружляють довкола Сонця на них немає жодного життя, зникають.

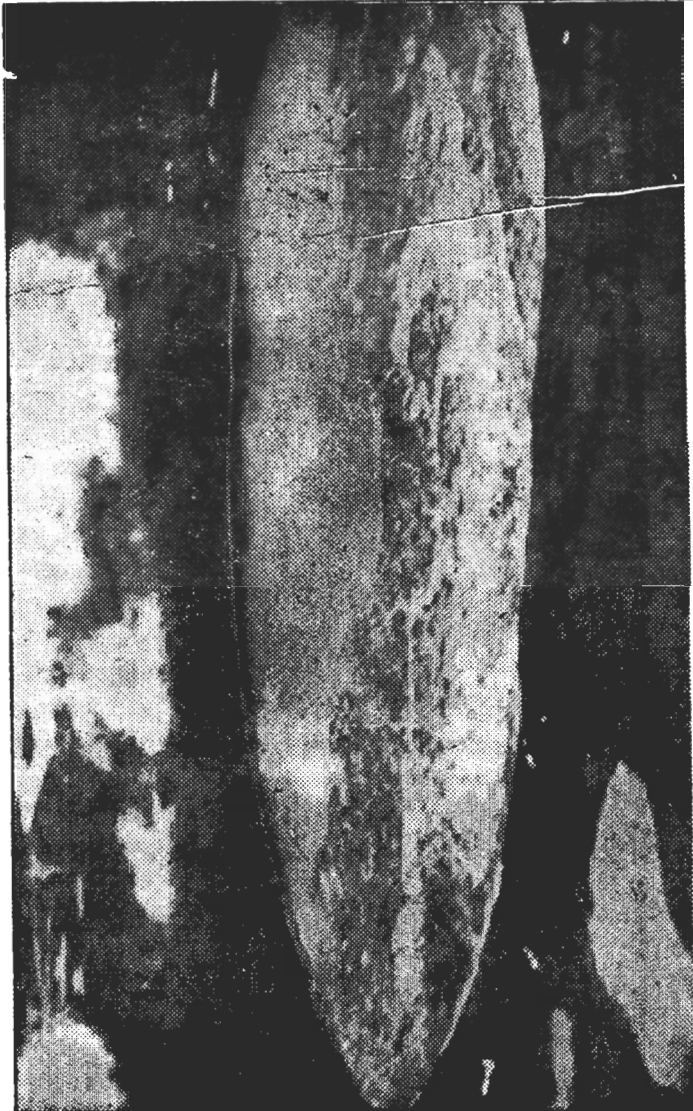

Метеор, чи метеорити це явище атмосферичне спадкох зір, що за собою лишають блискучу смугу. Комета від метеору різниться тим, що має вигляд зорі з хвостом, рухається навколо Сонця по еліпсах, через що періодично з'являється знову. Науковці-астрономи з досліду, приходять до заключення, що метеори це спадкох астероїди, що кружляють довкола Сонця між кордонами Марса та Юпітера.

Перше питання, що турбує людей, державних керівників що буде з перенаселенням світу? Друге питання, який буде кінець світу, цебто Землі? На перше і на друге питання є дуже багато пропозицій, які не на користь людського добра а на горе, відтак багато різних прогноз. І це все нічого більше як людське мудрування. Доки не було розвинення на ширшу скалю науки, то релігійні провідники лякали людей, якимсь надземним явищем, що буде кінець світу. Подібно, коли 1910 року появилася комета що летіла не далеко Місяця й Землі. Люди говорили, що то буде велика війна і кінець світу. Пройшла I-ша світова війна, пройшла й II-га світова війна, замість кінця світу як люди думали, то перенаселення світу. За останнім обчисленням приросту населення з початком 1976 р. загальне число людности збільшилося до 4,000,102,000. Все що вище вкороткости сказано про різні людські думки та прогнози і тощо. А слід звернути увагу на те, що подано в Новому Заповіті.

У Новому заповіті є речі, яких ніколи людський розум не збагне. Перше то особа Ісуса Христа — об'явлення Бога в людському тілі — Бога Духа. Так розумів ап. Павло, цього інакше не можна розуміти: "Безсумнівно, велика це таємниця побожності: Хто в тілі явився, Той оправданий Духом, анголам показався, проповідуваний був між поганями, увірувано в Нього в світі, Він у славі вознісся", (I Тим.3:16). Отже, Той що явився в тілі, оправданий Духом, то Христос Син Бога живого. Він говорив, що прийде час і наступить переміна Землі й переміна життя людського на землі.

Прихід Христа буде, "як блискавка". "І зараз по скорботі тих днів, "Сонце затьмиться, і Місяць не дасть свого світла", і зорі падатимуть з неба, і сили небесні порушаться" (Мат.24:29). Слова про затьміння Сонця й Місяця взяті з книги пророка Ісаї. Пророк далі говорить — "зорі не дадуть світла", а Господь Христос говорить що вони падатимуть із неба. Сьогодні нам відомо, що Місяць і Земля отримують світло від Сонця, — Місяць світить і Земля світить, блиском сонця освічуються навзаїм. А те

Найбільший кратер. — Перед приблизно 200.000 роками, в наслідок міжпланетарного зудару на північну територію провінції Кебек, в околиці Унгава, впав великий метеор, який врівся в землю і вижолобив ось такий велитенський кратер, відомий як найбільший метеорний кратер у світі. Канадійські дослідники будуть мати тут багато праці, аналізуючи всесторонньо цей "міжнародний" випадок під кожним аспектом, а зокрема хемічний склад метеору.

що може наступити заворушення в русі астероїдів, і вони падатимуть на землю, то все можливе. Одна з найбільших астероїдів "Серес", шириною 480 амер. миль, а чотири рази стільки довжиною. Уявім собі, коли б у шаленому русі така велич зустрілась із Землею!?

Оце цих кілька слів до думок, що турбують людей.

РЕЦЕНЗІЇ ПОЛІТИКИ, ПАТРІОТИЗМ І НАУКА

Політика. Політика або політиканство далеко не втекли одне від одного. Великі політики виступають на політичну арену в імені держави, а політики часто політикують за порожню торбу. Кожен з політиканів хотів би дати щось нове, а в дійсності вносить заколот, особливо в наш час, у народну спільноту. Людський розум не дуже охочий ходити простими дорогами й говорити правду, він любить криві стежки, які часто заводять у темний кут, з якого тяжко вийти на денне світло. Щось подібне діялося в цілій історії людського життя на цій землі; люди завжди видумують якогось дідька, а потім воюють проти нього.

До Першої світової війни Західня Європа змагала до науки й цивілізації, а Східня — воювала проти московського імперіалізму. Прийшов час, як про це пророкував геній слова Тарас Шевченко: „Настане суд! Заговорять і Дніпро, і гори, і потече сто ріками кров у синє море”, і ця українська кров ще й до сьогодні тече...

Коли проф. М. Драгоманів був позбавлений професорства на Київському Університеті, і, подібно, як сьогоднішній А. Солженіцин, мусів виїхати до Швейцарії:

в той час він кликав українців, щоб їхали на студії до Західньої Європи, вчилися і брали приклад з поступового демократичного життя, яке свobodно розвивалося в Західній Європі й Америці. Щоб переконатися, що це так, а не інакше, вистачить прочитати його унікальну працю: „Про волю віри”, що появилася друком, може ще й за його життя 1896 року, й дочекалася третього перевидання В-вом „Кирило - Методіївського Братства”, Ірвінгтон 1974 року.

По Першій світовій війні починається друга діяспора українського народу, особливо інтелігенції, яка була змушена покинути рідний край і шукати притулку в різних країнах світу, і деякі одиниці замість сказати живу правду, про причини великої катастрофи українського народу, почали обвинувачувати одні одних, що й до сьогодні повторяється у вільному світі. До таких належав д-р Дмитро Донцов, вважаючи, що ціла причина української катастрофи в часі визвольних змагань була в ідеології М. Драгоманова. У слід за д-ром Донцовим пішов і Михайло Мухин. По Першій світовій війні д-р Донцов захопився німецьким націонал-соціалізмом, вважаючи, що щось подібне мало б

бути добре для української самостійности. Українці багаті на ідеології, але не здібні до практичного будування народного життя. Німецький націонал - соціалізм повинен бути для багатьох наукою, бо що ж практично вийшло з того „націонал - соціалізму“ — Німеччина поділена на дві частини: східня стала комуністичною, а західня — демократичною. Історія це мати науки, з історії треба вчитися.

Дійсно, Німеччина від початків Реформації пішла певним кроком, як перша країна у Західній Європі, наукою й культурою. Чи ми, українці, хочемо про це знати, чи хочемо з цього чогось доброго навчитися, але факт є фактом: „Евангельська наука Мартина Лютера провадила людей до віри в Бога й боротьби зі злом. Філософія Е. Канта провадила людей до розуму, щоб розуміти й вірити в перемогу над злом. Філософія Ніцше провадила німців поза межі добра і зла“ (див. Гр. Домашовець „Напередодні світової реформи“, Ньюарк - Саскатун 1952). Гітлер оперся на філософії Ніцше і привів Німеччину до катастрофи, а сам покінчив самогубством.

Вертаючись до М. Драгоманова, д-ра Д. Донцова і М. Мухина, ми, сучасники атомової доби, так збагачені пресою, радіовими й телевізійними інформаціями, що для нас стає маловажне все.

що було. Автор статті М. Єремійв „Пам'яті Михайла Миколаєвича Мухина“, що була поміщена у „Свободі“ ч. 195, подає біографію покійного М. Мухина і його критику М. Драгоманова. Єремійв наводить замітку про М. Мухина:

„Послідовний націоналіст і реальный критик, він по війні скритикував і гостро засудив Драгоманова, що принесло йому широку, але ефемерну популярність в певних колах, проте його помилка була ця, що він скритикував його, не беручи до уваги даної доби. Він, очевидно, був цього свідомий і в одному з останніх листів, запитав мене руба: „Які на мій погляд були бази популярности Драгоманова?“ Але я не встиг вже відповісти. Знаючи, що це дразливе питання, я не висловлював свої думки, а надіслав йому мою розвідку: „Джакомо Казанова, як історик України і мораліст“, яка мала йому показати, що все треба розглядати в контексті доби: Він дуже залікавився моїм відкриттям, але невідомо, чи зрозумів натяк“.

Дійсно, скільки то непорозумінь, незгоди буває між людьми, особливо між тими, що беруться за перо, не розглянувши доби та подій, і напишуть децю такого, що опісля жалкують, а все це діється через брак терпеливості й порозуміння. І час-то буває, що політичні зма-

гання обєстаються у звичайне політиканство.

Патріотизм, це вже не політика — це справедливі риси характеру людини, бо патріот дбас про добро свого народу більше, ніж за своє власне добро і кожночасно готов до посвяти для батьківщини. Крім словникового пояснення про патріотизм, слід навести слова Ап. Павла з I Послання до Коринтян з 13-го розділу про любов, але слово „любов” треба змінити на „патріотизм”, і цей наш український патріотизм мав би виглядати так: „Патріотизм довго терпить, патріотизм милосердствує, не заздрить, патріотизм не величається, не надимається, не поводитьсь нечемно, не шукає свого, не рветься до гніву, не думас злого, не радїє з неправди, але тішиться правдою”.

Коли б наш український патріотизм був побудований на такому фундаменті, ми мали б свою незалежну державу та менше суперечок у вільному світі. Ось живий приклад, передова стаття у „Свободі”, „80 відсотків стоїть осторонь!” Цебто, осторонь Організації Чотирьох Свобід України. Сама назва загадкова? Бо, які свободи ця організація може давати поза Україною? Як сама організація не має свободи, — живе бо на чужині.

Коли у „Свободі” появи-

лося оголошення про видання пропам'ятної книги під наголовком „Лука Мишуга” та її зміст, мене, автора цих рядків, зацікавив її зміст, а особливо розділи: В обороні українських скитальців, Листопадові роковини, У Роковини Злуки Українських Земель, У Шевченкові Роковини і Великий Каменяр. І я замовив цю книгу, коли вона була ще на викінченні в друкарні. По отриманні книги, прочитуючи її сторінки, хоч-не хоч треба признати й оцінити високий український народний патріотизм світлої пам'яті д-ра Луки Мишуги. Кожна сторінка про його життя й літературну працю яскраво відбиває його народний патріотизм, патріотизм правди й волі. Коли звернути увагу на доповіді д-ра Л. Мишуги під час роковин Т. Шевченка та І. Франка, не приходилося мені зустрічати подібних думок, а багато наших „гура патріотів” бояться подібне сказати. А д-р Л. Мишуга „у 67-мі роковини Т. Шевченка” на початку говорить:

„Два хрести стоять у пам'яті, серці й душі кожного українця. Один той, що видніє на горі Голгофі в Єрусалимі, а другий, що його видно на горі Канівській над Дніпром. І два євангелія визнає український народ. Одне те, що його проповідував Той, котрого замучили за правду і поховали

на Голгофі. А друге — це те українське євангеліє „Кобзар”, автором якого є наш безсмертний геній Тарас Шевченко”. Ст. 293.

Промова д-ра Л. Мишуги на святі Ів. Франка, 29 червня 1946 року:

„Український нарід видав з себе двох велетнів духа. Перший з них — це серце, велике серце, повне безмежної любови до України. Це — Тарас Шевченко, що своїми словами, мов вогнем, розпалював наші душі. Другий — це розум України. Це той, 30-ліття смерти якого нині поминаємо. Це Іван Франко, великий каменярь, що важким молотом науки бив у наші тверді, але темні голєви, щоб ми стали народом високоосвіченим і поступовим”, ст. 332. Дійсно, Іван Франко був тим Каменярем, Каменярем правди й волі, він нічого не цинив так високо, як Правду. Коли він прощав своїх найближчих друзів, Ол. Сушка і його дружину, що від’їжджали до Канади, він їм сказав такі слова:

„Пам’ятайте, мої друзи — говоріть і ширіть усюди і все Правду, і ніщо більше як Правду. Бо хоча Правда зразу усім гірка; та все таки згодом вона скрізь бере верх і стає солодкою спасителькою людства”.

Ще один уривок д-ра Л. Мишуги слід навести, як фундамент, на якому він будовав свій патріотизм, пок-

ликаючись на українських героїв і борців за волю, починаючи від князя Святослава, коли йшов війною на неприятелів, що не давали Україні спокою, то попереджував їх: — „Іду на вас”. Він може бути зачислений до таких героїв.

Є героями Богдан Хмельницький і Іван Мазепа, що пляново змагали відновити Українську Державу. Героєм є Тарас Шевченко. І є ним Іван Франко. І є героїнею Леся Українка. Бо всі вони були духовими творцями нації і на всіх нас є печать їхнього духа. Це ми знаємо й відчуваємо. І тому так часто згадуємо про цих героїв”. Ст. 244.

Розділ „В обороні українських збігців”. Багато українців, які вже по 25-ти роках поросли американським пір’ям, забули за ті скитальчі роки в таборах ДіПі. У промові на вічу в Купер Юніон 28 жовтня 1945 року, д-р Л. Мишуга покликається на амбасадора до Советів, Буллїта, який сказав: „Американський нарід і американський уряд не дадуть своєї згоди на тиранію, наложену одним народом на другий. Ми не дамо за безпеки невірльничтву, не гарантуємо його існування”. Те саме сказав учора президент Труман, заявивши, що Америка не визнає „накинених режимів”. А чи режим в Україні не є накинений?” Ст. 256.

Наприкінці Другої світової війни положення багатьох людей, які були вивезені зі Східної й Середньої Європи до Німеччини на працю, було просто жалюче. Президент Г. Труман по смерті Рузвелта потрапив в тяжке положення, бо Ялтанська умова, зі сторони ССРСР, вимагала, щоб полонені і вся людність, яка була вивезена на працю до Німеччини, і всі утікачі із Східної Європи повернулися на так звану „родину”.

Велика настільна книга д-ра Лукки Мишуги, що обіймає 356 ст. друку, не тільки частина його всеобіймаючої народної української праці. Слушно зазначає редактор „Свободи” і редактор пісі книги А. Драган: „Автобіографічна частина досить скупа, бо д-р Мишуга, як багато інших наших діячів та публіцистів, думав і писав про все інше, тільки не про себе”. Оформлення книги й редакція — праця солідна. Цією книгою українці повинні зацікавитись, бо це жива історія українського народу на широкому полі.

На у қ а. Висока народна свідомість і свідомий патріотизм не приходять самі собою. Патріотизм вимагає знання, що ми називаємо „наукою”. Іван Франко правильно оцінив науку, він говорив: „Бо наука — добра штука, сильніша від бука”. Бути добрим патріотом, тре-

ба любити Бога і свій нарід, а любити нарід — треба пізнати його історію, в таких прикметах зароджується й розвивається високий патріотизм. Д-р Л. Мишуга з малого хлопця, почавши від народної школи, працював невтомно над собою, знав „що наука — добра штука”, аж дійшов до Віденського університету, де здобув диплом доктора правничих наук.

Наша українська преса у вільному світі пересякнута болями, чому ми не змогли у визвольних змаганнях здобути вільної української держави? Здається, на це є проста відповідь, без зайвих дискусій чи суперечок: ми не мали з високою освітою людей правничих наук. Відомо, що американський державний апарат, президент, сенатори й конгресмени, здебільшого адвокати, тобто доктори права. Ми, українці, до Першої світової війни, поневолені російським і австрійським імперіалізмами, не мали доступу до вищих наукових закладів. Ми не мали кваліфікованих людей для державної праці. Коли хтось здобувся на вищу освіту, то це були одиниці.

У вільному світі, особливо в Америці, є доступ до науки для всіх, навіть якщо ця наука і вимагає фінансових засобів і наших власних зусиль. Треба мати науку. Молодь повинна вчитися.

Книга „Лука Мишуга”. яку видало видавництво „Свобода”, повинна бути підручною книгою нашого молодого покоління, щоб воно могло брати живий приклад, як людина з малого приходить до великого. Життя св. п. Л. Мишуги може бути прикладом для сучасного українського молодого покоління, а наукою — Перша світова війна й революція. Старше ж покоління, якщо ще нічого не “Свобода”, ч. 211, 1974

навчилося, то хай пробує вчитися з пережитого.

Правда й справедливість не помиляються і переможуть. Царів, що гонили й переслідували борців за правду й волю Т. Шевченка та Ів. Франка, доля поскидала з їхніх тронів, а їхні пам’ятники по руйнувала. Зате на їхнє місце поставила пам’ятники борцям за правду й волю, бо вони любили Бога, Правду й поневолених людей.

Гр. Домашовець

“СЛОВАНСКА КНІГОВНА”

Минулого 1972 року на полицях у Чехо-Словаччині в Празі появилася цікава книга: “Біографічно-бібліографічний словник”, видання “Слованска кніговна”. Ця праця про культуру слов’янських народів цікава тим, бо в ній мова про українців. Цей словник великого формату, настільна книга на 560 сторінок друку в чеській мові, подає почавши від 1760 року до нашого часу, усіх слов’ян чужинців, а в тому числі й багатьох українців, що мали нагоду перебувати на чеській землі, студіювати й покінчити високі університетські студії у Празі, столиці Чехо-Словаччини.

Цей словник для українських істориків і біогра-

фів, має цінну й наукову вартість, як для теперішнього часу так і на майбутність, тим що в ньому подано, не тільки життєпис студента, особи, що мав нагоду покінчити студії у Празі, але й інші країни й місцевості, подані роки перебування даної особи, а відтак подано бібліографічний список різних наукових праць, тощо. Шкода, що

наклад даного словника назагал для нашого часу досить обмежений, бо всього 2,000 примірників. У цій книзі є около 40 українців, що мали нагоду бути на високих студіях у Празі, на цьому місці слід зазначити хоч кількох: Дмитро Дорошенко, сторінка 95, Оле-

ксандер Колесса, стор. 230, Іван Мірчук, стор. 318, Володимир Січинський, стор. 422, Степан Смаль - Стоцький, стор. 430, Василь Сімович, стор. 422, Євгеній Перфецький, стор. 375, Іван Панс, недалекий мій краян, Піддубці, бувшого Равського повіту, Леонід Білецький, стор. 52 і інші. Сама передмова забрала 9 стор. друку. На початку передмови сказано, що причиною видання цього словника, було порушене питання й пропонується про його видання на VI-му З'їзді Славістів 1968 року у Празі. Головну працю над цим словником поклали Мілан Куделька і Зданек Шімечек.

Кілька слів щодо самого слов'янізму. Чехи, як одна галузь у слов'янській родині завжди передували своєю культурою та гуманністю. Можливо тому, що вони знаходилися із усіх слов'ян найдалше на заході Європи сусідуючи з німецьким народом. Вони мали не легку національну боротьбу проти німецької асиміляції. Завдяки їхній інтенсивній праці, та любов до всього, що рідне берегло їх через усі віки від асиміляції і в кінці першої світової війни чехи стали незалежною державою. Чехи дали усім слов'янам великого національного генія й мученика за Прав-

ду й волю, Івана Гуса. Наш рідний український Тарас Шевченко, геній слова, мученик і пророк, бо десять років карався у московській неволі, написав невмирущу поему "Іван Гус" або (еретик). Ця поема Т. Шевченка це правдивий літературний твір, що нагадує Милосердного Самарянина, який каже рятувати тих кого нищать, давати допомогу тим, хто сам собі не може допомогти. Тарас Шевченко радить усім слов'янам стати добрими братами: "Щоб усі слов'яни стали добрими братами, і синами сонця правди... такими, як Іван Гус". Що найтяжче для слов'ян, тим що хочуть передувати й бути старшими це стати "добрими братами". Чехи хоч нарід не великий числом, між усіма слов'янами, але їхнє ставлення до других братів слов'ян, цілком інше від росіян та поляків. Коли б ці два слов'янські народи стали на правду "добрими братами", тоді Східня Європа, що складається переважно зі слов'ян пишлася б у добрі, і була б взором для інших народів світу.

Як вище вже зазначено: "чехи завжди передували своєю культурою та гуманністю", про це ясно свідчить їхнє ставлення до українців, скитальців" по першій світовій війні.

Біографічна праця про д-ра Івана Макуха: "На народній службі", Дітройт 1958. На сторінках цієї книги 323-327 подано короткий розділ під наголовком: "Виховання української молоді в Чехо-Словаччині". На сторінці 324 для переконання про чеську культурність і гуманність:

"Чехи пішли українській молоді назустріч, прийняли її до своїх вищих шкіл і дали їй можливість кінчати вищі студії. В Празі існував Український Вільний Університет, який заснували українські університетські професори. В Подєбрадах при допомозі "Українського Громадського Комітету" на чолі в М Шаповалом і Н. Григорієвим, професори заснували Українську Господарську Академію. Окрім того, в Празі засновано ще Педагогічний Інститут ім. М. Драгоманова. В Празі були також два державні університети: чеський і німецький, була політехніка й багато вищих фахових шкіл. Наші студенти могли свobodно користати з цих наукових закладів і користали повною мірою".

Далі йде мова, як Укр. Громадський Комітет виклопотав для українських студентів стипендії з чеських державних фондів.

Плачено щомісячну стипендію всім студентам, які виявили добрий поступ у науці. Стипендія була досить висока й цілком вистачала на прожиток, одєжу й наукові книжки тощо. Далі йде мова, як українці в Чехах отримували матеріальну допомогу від американських протестантів, та від молодечої організації ІМКА. Чехи теж дали притулок Українській Галицькій Армії, тим частинам які перейшли під їх опіку. Вони утримували українські на родні, середні й вищі школи. Сьогодні чеський народ переживає так би сказати "національне випробування", й переконання: хто з усіх слов'янських народів є "добрими братами", чи "не добрими"

"Щоб усі слов'яни стали добрими братами, і синами сонця правди... такими як Іван Гус". Оце є й причина чому я отримав цю поважну працю, літературно-наукову нашого часу. Коли 1967 року появилася друком книга "Нарис історії УЄБЦ", і коли приходилося носити цю книгу до різних наукових установ і до деяких одиниць за порадою інженера Л. Биковського, який перебував по другій світовій війні у Чехо-Словаччині, щоб вислати вище згадану книгу до Чехо-словацьких наукових

установ, що я радо учинив. За посилку книги "Нарис історії УЄБЦ", я отримав гарні листи подяки, а останньо, як згадано на початку цієї коротенької статті: "Біографічко - бібліографічний словнік".

З чеським народом та його культурою був я знайомий з юнацьких часів, а ближче зацікавився з чехами на спільному евангелістському полі за часів панської Польщі. Чехи по тяжкій боротьбі з австрійсько-німецьким католицизмом, по програній битві на Білій Горі 1620 року, мусіли покинути свій рідний край і разом з Яном Амосом Ка-

"Вільний Світ", 1973

менським, релігійним провідником прийти до Польщі, й поселились чехи того часу частинно у Коронній Польщі, а частинно на Волині.

У Польщі по першій світовій війні, Слов'янсько-Баптистська Церква, в якій числом займали перше місце українці, а друге чехи. По другій світовій війні, чехи що були розсіяні в Польщі повернули на свої рідні землі до Чехо-Словаччини, а ми українці зі своєї рідної землі, з болем душі, розсіяні по всьому світі. Така наша доля, але ми ще не знайшли причини, чому вона така, почавши від козацьких часів аж до нашого часу?

Гр. Домашовець

Степова могила на Запорозжжі.

В світлі реальних думок

З кінцем минулого 1974 року, появилася чергова книжка Олександра Брика "П'ять перед дванадцятьою", Вінніпег, Канада. Всі попередні видання автора, а в тому "Мої життєві студії", видання 1956 року, є написані реально й на актуальні теми за що автору належить признання! Остання праця "П'ять перед дванадцятьою" сповнена влучних спостережень та передбачень на майбутнє.

Написати довшу рецензію на цю книгу й подати ці живі факти, які автор наświetлює, забрала б за багато місця в газеті. Як вже вище згадано, кожна стаття, чи розділ в книжці є реальні й актуальні. Ось на 10-11 ст. подано "Кошти закріплення "здобутків революції", статистика в якій подано, що від 1917-1967 рр. згинulo 67,558,000 людей. Це відноситься до большевицької революції. До цієї катастрофи, що сталася у Східній Європі з центром у Москві, у висліді якої впали мільйонні жертви, а найбільші жертви українського народу.

Розділи про українських гетьманів Богдана Хмельницького та Івана Мазепу, 67-81 ст., хоч і висловлюють

багато "контroversійних" думок автора, все таки містять і багато "гіркої правди", зокрема коли мова йде про нерішену і неясну політику гетьмана Б. Хмельницького щодо Польщі та державности України, та про обставини трагічної битви гетьмана І. Мазепи під Полтавою.

В короткому розділі "Наше жіноцтво", 65-67 ст., О. Брик висловлює думки, за які українське жіноцтво у вільному світі повинно йому зложити щире подяку! Коли уявити собі життя української жінки-селянки на рідних землях з перед Першої світової війни, її важку господарчо-фізичну працю, то можна собі уявити, що та жінка була не з тіла, а з заліза. Цю тяжку долю української селянської жінки, найкраще бачив Іван Франко. Він перший став у обороні поневолення жінки, бо він бачив у селянській хаті "скрегіт зубів". О. Брик пише:

"Жінка це краса світу. Без жінки світ був би монотонний і похмурий. Жінка — це царця шляхетних почувань. Він говорить: "Конче треба, щоб жіноцтво побільшости набувало високу освіту та займало якнайви-

щі становища — включно зі становищами при кермі в державі. Жінки з природи є такими, що вони уникали б всяких кривавих заворушень, брутальних потягнень, дискримінацій і поневолення народів. Надія людства на краще майбутнє може полягати ні в чому іншому, а лише в надії на жінок”.

Можна би з цієї книжки “П’ять перед дванадцятьою” наводити ще деякі актуальні факти з нашого українського життя, але питання, чи захочуть часописи друкувати довшу статтю. Але не можна замовчувати явищ, що діються між українцями у вільному світі, в тому і в церковному середовищі. Наприклад, О. Брик на 211-212 ст. порушує досить болючі питання, і то такі, що невідомо, як українцям їх розв’язати.

“Скільки в нас є ріжних преріжних віровизнань, включаючи і дажбогістів? Скільки в нас партій і партійок? А кожна з них з жадобою простягає руки про руль тої держави, котрої в нас нема”. Далі “Рабська психіка була і є на дні нашої спільноти! Кому наші не вислужувалися і не вислужуються: Москві, Варшаві, Римові, Берлінові, К он с тантинополю...” О. Брик пише, що ми до всіх

звертаємося з проханням, щоб допомогли нам завести у себе єдність. Не помогли, ні Рим, ні Візантія, ні Москва, на кінець в розпучі — рішили звернутися до Бога, благанням “Боже, нам єдність подай!” І каже:

“Як світ світом, як історія історією, — ще нігде й ніколи жоден інший нарід не звертався з благанням про єдність, лише серед нашого народу повстала ота благальна молитва до Бога.

Цікава замітка щодо правопису, на 211 ст. здолу, О. Брик пише “ріжних-преріжних”, з цієї малої замітки треба би вчитися нашим мовознавцям”, всі писання з перед першої світової війни, писали “ріжний, ріжна, ріжне, а не “різний”. Чому “різний”, бо “старший брат” пише “разний”, “разніца”. Українсько-Російський словник О. Ізюмова, подає “ріжний”, “ріжно” і “ріжниця”.

Одним словом, праця О. Брика “П’ять перед дванадцятьою”, цікава і актуальна. Ціна книжки \$6.00. Замовлення і гроші посилайте на адресу:

A. S. BRYK,
420 Salter Street,
Winnipeg, Man., Canada.
R2W 4N1.

“Вільний Світ”, 1975
Л. Забіренко

„СПІВЕЦЬ УКРАЇНСЬКОЇ ЗЕМЛІ”

Під таким підзаголовком: Видавництво „Свобода” видало нову працю д-ра Луки Луцева: „Василь Стефаник — співець української землі”. Ця книжка на 488 ст. друку в гарному виданні, у твердій оправі темночервоного кольору із золотими відтисками повинна бути не тільки як прикраса домашньої бібліотеки кожного свідомого українця, але й як підручна книга для вивчення української літератури та її творців. Шкода, що вийшла вона в обмеженому накладі, бо всього в числі 1000 примірників.

Д-р Л. Луців — автор багатьох біографічних праць, зокрема таких поважних, як „Іван Франко — борець за національну і соціальну справедливість” (видавання „Свободи”, 1968 р., 654 ст.) і ця праця „Василь Стефаник — співець української землі”, що заслуговує на велику подяку авторів від усієї української громади за його поважний вклад до скарбниці українського літературознавства. Що це є справді поважна праця, говорить додана до неї бібліографія. Щоб відтворити правдивий образ Стефаника, треба було прочитати й просяти численні видання, що відносяться до цього письменника, його життя та його творчої праці. Однак, Л. Луців піднявся цього завдання

і виконав його солідно.

Постає питання, яку вартість мають спомини різних видатних і не видатних людей про їхнє життя? Вони мають документальну вартість, бо в таких працях іде мова про історію, географію, етнографію й мову та час, у якому дані особи жили. Це неоціненний матеріал для сучасних і майбутніх істориків. Наскільки нам відомо, американська молодь найбільше цікавиться споминами людей науки, людей невтомної праці, винахідників, подорожників, і називає їх героями.

Літературно - біографічна праця д-ра Л. Луцева про В. Стефаника читається з цікавістю, бо кожна її сторінка приносить щось нове. У IX розділі д-р Луців зазначає: „Сам Стефаник любив тільки правду.. не любив фальшу й „деклямацій”, і достойно його вшанувати можна тільки писанням про нього правди. Ми старалися це зробити”. Той, хто уважно читав Стефаникові новелі про життя українського селянина не тільки на Подолі, але й в цілій Галичині та по всій Україні, напевно разом із Л. Луцевим про Стефаникову „правду” скаже: „Амінь!”

Щоб зробити повний огляд праці д-ра Л. Луцева „Василь Стефаник — спі-

вещь української землі", треба було б написати дуже широку рецензію. Коли ця праця була частинно друкована на сторінках „Свободи", я читав її з увагою і мав надію, що вона проявиться окремим книжковим виданням. Дяка Богу, що таке сталося! І дяка „Свободі", що досі видала і видає подібні науково - літературні праці.

Коли між першою й другою світовими війнами українське життя під Польщею сяк - так устabilізувалось, для мене новелі Стефаніка та поезії Б. І. Антонича були надхненням для літературної праці. Тоді проф. д-р Ів. Огієнко в „Нашій Культурі" писав, що „Богдан І-гър Антонич — поет з Божої ласки". В. Стефанік і Б. І. Антонич тоді для нас, молодого покоління, були смолоскипами, що освітлювали життєву дорогу.

Д-р Л. Луців зробив дуже добре, що в „Замість передмови" подав діалог, який зацікавлює читача почитати і простудіювати його книжку в цілості.

Добре, що д-р Л. Луців не пропустив таких фактів, як подані на 50 і 51 сторінках про світогляд „Великого різбаря селянських душ". Посилаючись на книжку Василя Костачука, він подає: „Зараз по смерті Стефаніка розігралась боротьба за душу поета. З'явилися у нас люди, які думають, що Сте-

фаніка можна замкнути в рами якоїсь партії... Коли Стефанік відчув кінець свого життєвого шляху, за три тижні перед катастрофою 12 листопада 1936 р. він одверто погодився з Церквою". Було щось подібне з д-ром Іваном Франком, Т. Кобзей і д-р М. Стахів, як найближчі приятелі В. Стефаніка, стверджують, що Стефанік належав до тих людей, які все досліджували, а трималися тільки доброго.

Як виглядало життя українського селянина під „опікою" Австрії згадується на стор. 310. Василь Стефанік подібно, як Іван Франко, спричинився до покращання селянського життя. Д-р Л. Луців наводить також цитату із його творчості: „Цей учитель, дід Палата, пам'ятає ще ті часи, як селяни пили у шкільній залі, вигнавши з неї дітей". Ще є багато живих свідків, а зокрема автор цих рядків, які час від часу згадують у своїх статтях, як жило тоді українське селянство.

„Та, як кажу, — цитус далі д-р Луців Стефаніка, — прийшла тверезість, а потім парасолі, а як підросли хлопці, що навчилися читати, то й книжечки, і газети, і змінювався селянський світ, та поволі. А потім вибори та хрунівство, та „Січі", вже ні панів, ні жидів ніхто не боявся".

Тут треба додати, що це все було майже напередодні

першої світової війни, коли відбувався процес національного усвідомлення українського народу.

Куди гірше було на Східній Україні, коли наблизився 1917 рік: загальноукраїнська нація не була приготовлена до великих подій.

На ст. 78 і 81 д-р Луців цитує такі слова В. Стефаніка: „Мені хотілося хоть здалека побачити Ів. Франка”. В цьому короткому підрозділі 11-го розділу він говорить про тодішню й сучасну „Свобода”, ч. 201, 1972

сну молодь, яке було ставлення молодого покоління до письменників.

Праця д-ра Л. Луцева, як уже на початку сказано, повинна бути в кожній українській родині, бо це не тільки книга для приємного читання, але й історія нашого літературного життя.

Вісім сторінок у цій книзі присвячено світлинам „великого різьбаря українських селянських душ”. Слава і честь тим, що дбають про загальне українське добро.

Гр. Домашовець

ЩО ЛЮДИНІ ДАЄ НАУКА?

Ми, сучасники нашого двадцятого віку маємо величезні здобутки науки. Коли б люди мали менше самолюбства, а більше братерства, то наш час можна би назвати раєм. Наука для людського добра розвивалася поступово, людьми глибокої віри в Бога.

А м е р и канець Самуел Морзе (1791 - 1872), перший, що винайшов телеграф. Другий американець, А л е к с а н д е р Бел (1847 - 1922), винайшов телефон. Відтак третій, цим разом італієць, Г у г л е л м о Марконі (1874 - 1937), винайшов електромагнетні коливання етеру, на ти-

сячі кілометрів, що сталося причиною до радіонадавання. Для давніх людей, що жили на землі тому двіста років, було просто не до подумання, сидіти в хаті, слухати що люди говорять за кільканадцять тисяч миль чи кілометрів, та крім цього при допомозі телевізора,

далекій віддалі, але ми бачити, що роблять люди на далекій віддалі, але ми бачили наших американських астронавтів, їхні рухи, працю та їзду на малих електричних автах на Місяці.

Бог, що сотворив усе видиме й невидиме, нам людям, як Своему творив-

ву дав розум, мову й творчість.

Мільйони людей, що користають з великого Божого добра не можуть розуміти часу, в якому ми живемо і слів Христа, які він висказав до Своїх учнів на Оливній горі: "І проповідувана буде Євангелія оце Царство по цілому світові, на свідоцтво народам усім, і тоді прийде кінець" (Мат. 24: 14). Сьогодні є багато людей, людей віри в Бога, які зрозуміли цей час, і оцінили належно великі здобутки науки, й використовують цей час для проповіді Євангелії через радіопередачі, до таких належить магістер Яків Гомінюк, мешканець міста Саскатуну, Канада. Він разом зі своєю дружиною Рутюю, та з допомогою силою солістки Ольги Якименко, та Л. Ігнатів, рідна сестра Я. Гомінюка, й других осіб уже 25 років почавши від 1948 року, надає радіопередачі для Західньої Канади й сусідніх стейтів Америки. Радіонадаванням під назвою "Година Божого Слова", 1948 - 1973 є ювілейним роком невтомної праці на рідній українській ниві.

Крім радіонадавання магістер Я. Гомінюк у Саскатуні є власником української друкарні, де дру-

куються поважні праці; в цій друкарні надрукований "Українсько - англійський словник" великого формату на 1,163 сторінки друку, проф. К. Г. Андрусина, та багато інших видань. В цій друкарні була надрукована книжка: "Новими шляхами" част. 1-ша, автора цих рядків. Останньо з цієї друкарні вийшло опрацьоване видання "Нового Заповіту і Псалмів" перекладу П. Куліша.

Двадцять п'ять років це не довгий час, але людина праці й доброго серця може багато зробити для своїх ближнів і братів українців. В одному листі, щодо видання "Нового Заповіту і Псалмів" мгр. Я. Гомінюк пише до мене: "Мій тато, коли емігрував перед 1-шою світовою війною з України до Канади привіз Біблію в російській мові, — я прагну з цілого серця, щоб моїм братам і сестрам в Україні дати їм Біблію в українській мові. Дяка Богові, що Я. Гомінюк половину свого завдання виконав: "Новий Заповіт і Псалми", видання 1971 року, вже багато українців у Україні й розсіянні по світі, читають цю книгу, Божого Слова у своїй матірній рідній мові.

На цьому місці автор цих рядків з нагоди 25-

річного ювілею бажає дальших успіхів і невтомної праці на рідній ниві для мгр. Я. Гомінюка та для його найближчих співробітниць в надаванні радіопередачі, та для всіх

слухачів Божого Слова, як у Канаді так і в північних стеях Америки, всього найкращого та Божого благословення.

"Вільний Світ", ч.7.1974
Гр.Довашовець

ДЕЩО ДО "ТРИБУНИ ЧИТАЧІВ"

Треба признатися, що й я один із тих "Трибуни читачів", читав я "Кан. Фармера", будучи ще на Рідних Землях перед 2-ою світовою війною, читаючи його вже кільканадцять років живучи на вільній землі Америки, а деколи дещо й дописую до нього. Імпонує він мені тим, бо є "на службі всіх українців", а друге це його гасло: "ПРАВДА — ПРОТИ СИЛИ; БОЄМ — ПРОТИ ЗЛА!"

Переглядаючи сторінки, де поміщується "Ювілейний Фонд »К.Ф.«", рубрика згори до низу по \$2.00, по \$1.00 і не багато по більше. Оце властиво заставляє думати, яка причина, чи убогість передплатників, чи просто "ось так для відчепного". Можливо, що є й інші причини? Коли йде мова про жертв на різні фонди й церковні потреби, то заклики жертвувати не по \$10.00, але по \$100 й більше. "Кан. Фармер" з 24 ст. великого формату,

зменшився на половину й на 16 ст. друку. Надія була, що часопис у своєму Ювілейному Році збільшиться на ст. друку, але видно до цього не легка дорога.

Знаючи докладно редакційні справи, бо й сам редагував деякі журнали, входжу в положення редактора "Кан. Фармера" — "Вільного Світу" д-ра М. Шкаврика, крім коротких інформаційних статей і новинок із цілого тижня, ще в часописі є такі відділи: "На актуальні теми", "Хроніка українського життя", "Трибуна читачів", "Жіночий відділ", "Літературна сторінка", "Місцеві справи Канади", відтак історичні статті, повісті, спомини, які тягнуться одною колоною згори до низу, як не рік, то два або й три, і в додатку платні оголошення, які забирають доволі місця. Постає питання, що властиво редактор з цим усім має робити, він мусить так ро-

бити, як кажуть: "Усього потрішки". І крім цього усього на 3-ій стор. треба дати якогось цікавого малюнка на актуальну тему, а такі малюнки часами багато більше говорять, як якась довша стаття, взяти хоч би такий малюнок, як у числі 6 газети за лютий ц. р., де стоїть, гіпші й каже: "Мир добра річ, але проти чого я тепер буду протестувати"?

Далі, коли взяти під увагу такі речі, як полеміка, дискусії, а без тих речей часопис не може обійтися, або просто не поміщувати їх!? Напр. дискусійний допис д-ра І. Овечка з 22 січня 1973 року, про "Дві Маланки в Денвері". Дехто прочитав і міг мати позитивне й негативне ставлення, але для мене, для старого Іван Франкового "Ліса Микити", що бачив уже не одну пастку, допис про "Дві Маланки" є поважним дописом, бо ми українці, розгублені овечки у вільному світі маємо ще "Третю Маланку". Усім відомо, що на американському континенті, особливо в ЗСА й Канаді так звана Русская Православная Церков числить 300 тисяч вірних. Щодо національності, то ця церква аж ніяк не є російською. На підставі звіту старої й

нової еміграції, побільшости населення з української території, то буде 280,000 українців, а решта росіяни. Треба мати на увазі, що тих 280,000 українців теж обходять свої маланки. Коли б ці "Дві Маланки" могли "прималанити" цю "Третю Маланку", то було б велике чудо в українській історії.

Досі ще ніде не приходилося бачити статті, чому ця "Русская Прав. Церков" називається "Русская", а не "Российская"? Коли взяти до рук "Новое Русское Слово", що виходить у Нью-Йорку, спитайте тих видавців і редакторів "НРС" вони самі не знають, чого те "слово" називається "Русское" а не "Российское"? І передплатниками його є переважно тієї "Третьої Маланки".

Оце й моїх кілька слів до відділу "Трибуни читачів", і моя рада, щоб "Кан. Фармер" - "Вільний Світ" міг виходити щотижня не по 16 ст., але по 20 або по 24, то замість 1.00 дол. добавляти 10 дол., замість 2.00 дол. добавляти 20 дол. і так далі. Каже наша українська народня приказка: "Коли є на юшку, то мусять бути й на петрушку"!

Л. Забіренко

"Вільний Світ", 1973

ДЕЩО ПРО "НАРОДНУ ВОЛЮ"

Прочитавши в цьогорічних числах "Народної Волі", справоздання редактора В. Модрича-Вергана, хочу сказати кілька слів про "Народну Волю", про її даліше існування, про редакторів, читачів і про мову.

У справозданні XVII-ої Конвенції є деякі пропозиції членів УРСоюзу, щоб "Народна Воля" виходила, як тижневик, двотижневик, а навіть щоденник. Ця остання пропозиція на 23,904 членів УРСоюзу була би можлива, але до цього дуже далеко, як є такі члени, які є за тим, щоб "Народна Воля", перейшла, як тижневик, на 4 сторінки друку.

Трохи до розуму: коли б "Народна Воля" в такому об'ємі як тепер, перейшла на 12-ти сторінковий тижневик, тоді напевно збільшилися б передплатники, не на \$4, але напевно й на \$8. Я ніколи у 1948 р. був би не став членом УРСоюзу, коли б не "Народна Воля".

В Америці та в Канаді є кілька тижневиків, вони не є часописами якогось союзу, проте вони існують вже роками, завдяки тільки передплатникам. Н а п р и к л а д, "Кан. Фармер" (для Америки "Вільний світ"), він вже розпочав 69 рік свого існу-

вання, на 12 сторінок газетного формату. Чого ж тоді "Народна Воля", як союзова газета, мала би обмежитися до 4 сторінок на тиждень!? Ті, що дають таку пропозицію про таке мізерне обмеження "Народної Волі", напевно її не читають.

Фактично, коли "Народна Воля" обмежиться до справоздання УРСоюзу, вона стане звичайним "Союзовим Бюлетеном". Тоді нема потреби говорити про передплатників. Більшість членів УРСоюзу, як і інших союзів, є членами з нової еміграції. Хоч є радіо та телевізія, вони таки хотять щось рідного й про рідне прочитати. Друковане слово було, є й буде найближчим приятелем людини.

Досі "Народна Воля" на своїх сторінках подавала: тижневі новинки, історичні й наукові події, белетристику, поезію, й спомини, і, коли вона ці предмети збільшить напевно й придуть нові передплатники!

Ще кілька слів щодо самої української мови й правопису, про що заторкнено в справозданні редактора Вергана. Треба пам'ятати одне, або написати, як кажуть на чолі, що доки Україна не є вільною й від нікого незалежною державою, доти не

можна говорити про стабільний правопис, чи мову, — бо що голова, то розум. Ми тепер маємо в Америці дві високі наукові установи: НТШ і УВАН. Мова та й правопис у них різні. Хто має рацію? Думаю, що перші мають рацію, бо українська мова має свій корінь не в чужих школах, а на українській землі та в її людях під солом'яною стріхою. І вона є мовою матері, як про це так чудово висловилася студентка Н. Дяків із Монреалу під час її доповіді до студентства: “Мова матері — це мова незрадливої материнської любови”.

Треба погодитися з цим, чи хтось хоче, чи не хоче, що сказав редактор Верган: “Мова “Народної Волі” — це українська мова популярної газети, яка має донести ідеї та думки у широкі народні маси”. Здається, це вистачаюча відповідь.

Д-р М. Стахів довгорічний журналіст на українському пресовому і літературному

полі. Він, як то казали наші люди: “Зуби з’їв на редакторській праці” і він знає багато краще українську мову й правопис, як ті, що дають закиди в сторону “Народної Волі”.

Цих різних “мовознавців” так сьогодні натворилося, як грибів по дощі. Один з таких “мовознавців” вже шість разів змінював назву Америки: ЗДА, ЗДПА, США, ПАСШ, СШПА і на кінець прийшов до ЗСА. Ще є такі мовні мудреці, що не можуть розрізнити слів “з’єднання” й “сполучення”. Але про це треба писати окрему статтю.

Читаючи “Народну Волю” через довший час, я переконався, що її редактори не ходили до Москви за порадою, як їм писати українське “и”, бо для росіян наше “и” для них “і”, а їхнє “и” для нас Українців “и”. Як є ще такі, що для них поросійському “всьо равно”, то тут не поможуть ніякі дискусії.

Гр. Домашовець

ПІСЛЯСЛОВО

Це чергове видання "Кирило-Методіївського Братства", "Тернистими шляхами до волі", що охоплює коротко історичні світові й релігійні події, три статті, що входять до цієї збірки були друковані в журналі "Вірай На ука", особливо стаття: "Історичні події ЗСА, про які варто знати". І це видання появляється як раз із урочистістю ЗСА про 200 років, революційної боротьби проти англійського колоніалізму та оголошення Деклярації про незалежність ЗСА. В українській пресі рівнож є мова про 200 р. оголошення Деклярації і про 100 р. українського поселення у ЗСА. Завданням цього видання сказати децо конкретніше про початки американської волі, з якої ми сучасники користуємо.

На початку цього видання: "Теократія - замість передмови подано коротку статтю з "Української малої енциклопедії" на 1887-1888 ст. проф. Є. Онацького є вистачаючою відповідю на хаотичне релігійно-політичне людське життя у цьому світі. Причиною цього хаосу є, - бо людина приписує собі заступництво Бога на землі.

Зі загального спостереження сьогодні можна бачити, що в номінальних визнаців є малий виняток, щоб вірити що в попівських ризах і хрестах є якась святість. Де причина цих недоліків? Причина в тому, що Христову Євангелію, яка мала бути поступом і науки, живою вірою, що Бог є Отцем добра для всього людства, - то замінено на звичайні й бездушні недільні богомілля.

Яка різниця між протестантським і номінальним християнством? Протестантський євангелізм, який за останньою статистикою числить 324,263,750 визнаців, не практикує під час Великрдних Свят, як це прийнято у номінальних церквах - плащаниці або провізоричного гробу - не похоронює і не воскерешає Ісуса Христа. Але в день Христового воскресіння в протестантських святинях так само в родинних домах є красою живий квіт лілея, - що говорить про перемогу життям над смертю. Бо хрест це символ терпіння і смерти, а лілея є символом воскресіння і життя вічного.

Тепер ще кілька думок про теократизм, що людина приписує собі заступництво Бога на землі, і ніби має певну божественну силу. Як виглядає ця справа в реальному світі? Про це говорять два живі приклади:

Перший, дня 24 травня 1976 р. з нагоди Ватиканської урочистості, висвячення нових кардиналів, в телевізійному щоденнику мільйони людей мали нагоду бачити, римських рабів і папу (святійшого отця), як ті раби носили папу Павла VI на носилках (лектиці) у його Ватиканському царстві, і він благословляв римлян і прочан, що прибули до Риму.

Другий приклад, папа Піус XII, що всіх своїх визнавачів ущаслилював, а сам нещасливий.

ПАПА ТА ІНФЛЮЕНЦА

З Риму повідомляють, що в Італії і в Римі поширюється недуга азійської інфлюенци. Папа тепер перебуває на відпочинку у приватнім осідку в замку Кастель-Гандольфі над морем. Ватиканські кола побоюються дуже, щоб папа не занедужав на інфлюенцу, бо його старечий вік (понад 80 років) міг би не витримати нападу цієї недуги.

Лікарі папи вірадили його шепити проти інфлюенци з огляду на те, що його слабе здоров'я могло б не витримати можливої реакції після щеплення (якийсь час може бути гарячка). Тим то лікарі наказали, щоб усі особи, яких приймає тепер папа в урядових і приватних справах, перед зустріччю з папою мили собі руки чистим алькоголем для дезинфекції заразків інфлюенци. Також сам папа має мити собі руки чистим алькоголем після кожних відвідин.

"Народна Воля", 1957.

ПАПА ПАВЛО VI СКАСУВАВ усі уніформовані частини, що їх мала Апостольська Столиця, між ними 140-членну ватиканську жандармерію і 59-членну почесну гвардію. Разом кругло 700 осіб втратили працю внаслідку того розпорядку Папи, але більшість дістане інше призначення. Уніформованою залишаться тільки 50-тичленна Швейцарська гвардія, яка надалі має берегти всі входи до Ватиканського палацу й виконувати церемоніальні функції. Папа з'ясував, що його розпорядження відповідає рекомендації Другого Ватиканського Собору, щоб в більшій мірі підкреслити скромність адміністративного апарату Апостольської Столиці.

"Свобода", 1970.

Як виглядає справа щодо теократизму у східних церквах ортодоксійних, чи православних? Слово "православний" означає, що православне вірування є правдиве, без помилок. Про це йде мова в розділах: "Держано-релігійний автократизм" і "Безкритичні людські погляди". Але тут іде мова про найновіші речі, про екуменізм між Католицькою й Православною Церквами, а відтак про Етіопську Православну Церкву, яка разом зі своїм бувшим імператором Гайле Селяссіє, як теократичність пережила й переживає церковну руїну. Про це говорять уривки з преси, як виглядає ціла справа цієї церковної теократії.

Українська релігійно-політична преса увільному світі пересякнута турботами про це - Україна знаходиться під комуністично-атеїстичним правлінням, але промовчує чого саме цей комунізм знайшов притулок у Москві, а не в Берліні, в Лондоні або у Вашингтоні? Промовчує про це Ватикан, а шукає доріг, щоб знайти якесь порозуміння та контакти з Москвою. На цьому місці таки треба піти до народньої мудрости: "Який їхав такого й здибав".

Нікодим відправив Літургію в базиліці св. Петра

Вінніпег. — Канадський щоденник „Вінніпег Фрі Пресс" з 16-го серпня інформує, що відпоручник московського патріарха Пімена і голова делегації Російської Православної Церкви в Римі, Митрополит Нікодим (Ростов), відправив разом з Астраханським єпископом Михаїлом і в сослуженні чотирьох православних свяще-

ників Святу Літургію в Базиліці св. Петра в Римі. Згідно з цією інформацією, дозвіл на відправлення Служби Божої дав сам папа Павло VI в часі авдієнції російської церковної делегації, яка разом з високими католицькими теологами після ділової сесії в справах екуменізму, відвідала Папу у його літній резиденції в Кастиль Гандольфо біля Риму.

"Свобода", 1975.

Гайле Селяссіє

Насильне усунення етіопського імператора Гайле Селяссіє, який від 1930 року самовладно управляв Етіопією, не викликало у світі ніякого особливого порушення, хоч закиди, видвигнені проти 82-літнього імператора військовою хунтою, треба приймати з великою обережністю.

Трудно припустити, щоб Гайле Селясеїс, який виявив незвичайну стійкість у роки важкого іспиту, коли Етіопію окупували війська фашистської Італії і коли доводилось продавати в Лондоні книжки та етіопські сувеніри, щоб заробити на прожиток, тепер нічим іншим не займався, а тільки „окраданням” Етіопії і висиланням грошей та золота до закордонних банків. З такими закидами виступила військова хунта і на основі цих закидів імператора не тільки усунуено, а й поставлено під арешт.

Немає сумніву, що ситуація у старовинній етіопській державі не була задовільна і що чимало старої дати феодалів використовували цю ситуацію для власної наживи. Значне погіршення економічної ситуації, голод, спричинений великих розмірів посухою, нездорові соціальні відносини — все це остаточно перерішило долю Гайле Селясеїс, „Короля королів, Переможного лева племені Юди, Божого помазанника”, 225-го з черги етіопського володаря, який своє походження виводив від нащадків ізраїльського короля Соломона та королеви Шіби. "Свобода", 1974.

В Етіопії арештували патріярха і кількох єпископів

Найробі, Кенія. — Асоціація Пресс інформує, що військова хунта в Етіопії (кол. Абесинія) заарештувала патріярха Абуна Теофільоса і кількох його єпископів. Патріярха Теофільоса обвинувачують у „злочинах проти власного народу”, а також „привласнення” мільйонів доларів, які ніби то були призначені для допомоги бідним. В офіційному урядовому повідомленні говориться, що патріярха назначив був Гайле Селясеїс, колишній імператор Етіопії і він „виконував його волю”, а не волю народу. Цю вістку про арешт патріярха Теофільоса і багатьох єпископів потвердила головна квартира Всеафриканських Церков в Найробі. В цьому повідомленні також

Патріярх Абуна Теофільос

сказано, що від тих Церков поїхала до Аддіс Абаба тричленна делегація, щоб розв'язати справу на місці і інтерв'ювати в корись патріярха. "Свобода" ч.41, 1976.

ГАЙЛЕ СЕЛЯССІЄ ПЕРЕДАЄ МАЙНО КРАЇНІ

Швайцарський амбасадор в Аддіс Абебі подав до відома, що кол. імператор Етіопії Гайле Селяссіє "взаміну за свос життя" погодився передати військовому урядові всі свої капітали улььоквані в заграничних банках.

Здогадуються, — як інформує преса, — що Гайле Селяссіє має в згаданих банках від 100 міль-

йонів до 15 більйонів дол. (дехто що останню суму вважає неправдоподібно високою). Ця сама преса підкреслює, що річний бюджет Етіопії виносив 500 міль. доларів, а річна продукція тієї країни не перевищувала 2 більйонів дол., та пригадують, що в Етіопії з голоду вмирали і вмирають сотні тисяч людей.

"Вільний Світ" ч.41, 1976

Метою цього видання "Тернистими шляхами" до волі", щоб хоч трохи вказати на людські недоліки, особливо на українські, як виглядає наше життя у вільному світі. Можна жити у вільному світі і не знати трибу вільного життя, що так є, то в цьому виданні наведено два факти, що українці на релігійно-політичному полі під впливом теократизму практикують цензуру.

Бог, Усесвіт і людина, або теологія, астрономія і наука. У релігійному світі слово "Бог" уживається на кожному місці, не розуміючи Його величі. І тим грішить супроти Бога: "Не взиватимеш імені Господа Бога твого на марно!" (2 Мой. 20:7). Релігійний теократизм в усій історії виступав проти науки про Всесвіт і про людський поступ. Бог створив людей чоловіка й жінкою і наділив їх розумом, мовою, творчістю і волею, чого немає жодне інше створіння на землі. Релігійний теократизм не дозволяв на розвій цих божественних дарів, — особливо за волю слова. Він виступав проти науки Ісуса Христа та Його живого вічного слова, і за Євангелію правди розп'яв Його на хресті. Тому Ісус Христос усім минулим і сучасним теократам, що вважають себе заступниками Бога та носіями світла, Він сказав: "Отож, коли світло, що в тобі, є темрява, — то якаж то велика та темрява!" (Мат. 6:23).

***** X *****

БІБЛІОГРАФІЯ - СПОМИНИ

Грена Книш. Смолоскип у темряві, Наталія Кобринська й український жіночий рух, Вінніпег 1957.

Микола Ковалевський. При джерелах боротьби, спомини, Інсбрук, Австрія 1960.

Д-р Юліян Мовчан. Записки лікаря, видаю заходами Т-ва "За самостійну Україну", Буенос Айрес 1970.

Тома Кобзей. На тернистих та хрещатих дорогах, спомини у двох томах, Канада 1973.

Михайло Брик. Юрій Немирич, на тлі історії України, Голяндія 1974.

М. С. Чарторинський. Між молотом і ковадлом, В-во "Говерля", Н. Йорк 1970.

Грена Книш. Три ровесниці 1860-1960, У. Кравченко, М. Башкірцев, М. Заньковецьки, Вінніпег 1960.

Олександр Брик. Мої життєві студії, Вінніпег 1956.

Ю. Витриваленко. Кривавими шляхами, Аргентина 1967.

Панас Хуртовина. Під небом Волині, воєнні спомини із Другої світової війни, Вінніпег 1952.

Лев Биковський. Василь Кузів 1887-1957, його життя й діяльність, Торонто 1966.

Василь Цимбалістий. Десятилітнє служіння, Буенос Айрес, Аргентина 1961.

Филимон Леськів. Піонерське життя в Канаді, Саскатун Канада 1953.

Володимир Боровський. Історія мого визволення, Детройт, ЗСА 1950.

Іван Овечко. Чехов і Україна, Мюнхен-Грилі 1973.

Михайло Подворняк. "Шалом", життя і праця д-ра М. Гітліна, Вінніпег 1973.

М. Сопінка. По стопах Христа, спогади, ЗСА 1971.

Іван Пасічник. Український відділ при геологічній Семінарії в Блумфілд, Ремсей 1974.

Гр. Домашовець. Одне півсторіччя, спомини, видання "КМБ", Ірвінгтон 1973.

Михайло Брик-Дев'ятницький. Ми брики у двох частинах, родинна хроніка (машинопис), Голяндія 1966.

Семен Ляшенко. Щоденник 1943-1957, цікавий матеріал споминів (машинопис), Ноттінгам, Англія 1975.

Игорь Луцкий. 1940 море и плен 1945, спомини. Трагедия Севастополя, Н. Йорк, року не подано.

Павел Е. Назаренко. В гостях у Сталина, 14 лет в советских концлагерях, (машинопис) Мольбурн 1969.

Аон Терський. Що таке сталінське "Тилоополчення?" - спогади, Торонто 1969.

Ілля Кубрин. Нова віра в Західній Україні, спомини, Торонто, Канада 1966.

Архимандрит І. Скальський. Паломництво до святих місцях Сходу, Вінніпег 1966.

Д-р М. Сидор Чарторинський. Прощі до святих місць, Н. Йорк 1975.

Анна Франко-Ключко. Іван Франко і його родина, спомини, Торонто, 1956.

Тома Кобзей. Великий різбар українських селянських душ, Вінніпег 1966.

М. Сосновський. Дмитро Донцов, політичний портрет, Н.Йорк-Торонто 1974.

Петро Боднар. Як Господь мене спас, автобіографія, Торонто-Пітсбург 1966.

Петро Кіндрат. Український баптистський рух у Канаді, Вінніпег 1972.

Ілля Тарасюк. "Свята земля", спомини про подорож у Палестині, Вінніпег 1970.

Микола Солтис. Український евангелізм у пралісах Місіонесу, Аргентина 1972.

Богдан Кравців. Шістдесят поетів шістдесятих років Видавництво Пролог, Н. Йорк 1967.

Євген Мілер. Молодість славних людей, В-во "Говерля" Н. Йорк 1960.

Степан Нищик. Шлях віри, спомини, Вінніпег - Детройт 1975.

***** О *****

Теократія - замість передмови	5
Тернистими шляхами до Болі	9
а) Номінальна релігійність і протестантизм	13
б) Одна година з львівським "Народом"	14
в) Церква Христова - одність віри, заряду і спільноти у некатолікіє	17
г) Середні віки - віки темряви	20
г) Релігійний догматизм і людське життя.....	22
д) З Бразилії в Америку - пішки, Іван Овечко ...	23
Державно-релігійний автократизм	24
а) Іван Франко й еміграція - Куди?	33
б) Сучасний образок	34
Безкритичні людські погляди	37
Сліди людського життя на землі.....	49
а) Україна, її територія й народ	51
б) Земля сама за себе говорить	54
в) Звідки між людьми невинна боротьба?	55
Початкові великі будови.....	57
РОЗДОРЖЛЯ або безвихідь українського політично-релігійного проводу	65
К у д и ?	67
а, Зустріч гетьмана Івана Мазепи з королем Швеції Карлом XII	68
б) Ставлення українського народу до шведського війська	69
в) Духовний стан народу та його провід	69
1. Князь Володимир Великий	70
2. Король Данило, Галичини і всієї України-Русі	71
3. Богдан Хмельницький, гетьман України	73
4. Іван Мазепа, гетьман України	74
Григорій Сковорода	78
Тарас Шевченко, патріоти і еміграція	88
Іван Франко - Наймит	85
" " - Каменярі	88
Перші Різдвяні Свята в Америці	91
Звідки взяли американські індіани? П. Боднар	95
Сліди первісних американців, Франц Липецький ...	97

Історичні події ЗСА, про які варто знати	101
а) Перший період	104
б) Другий період	108
в) Третій період	118
Розмова на Оливній горі	129
Питання яке турбує людей	137
Р е ц е н з і і:	
Політика, патріотизм і наука	141
"Слованска книгозна"	146
В світлі реальних думок	150
"Співець української землі"	152
Що людині дає наука?	154
Дещо до "трибуни читачів"	156
Дещо про "Народну Волю"	158
П і с л я с л о в о	160
З м і с т	165

40

300362